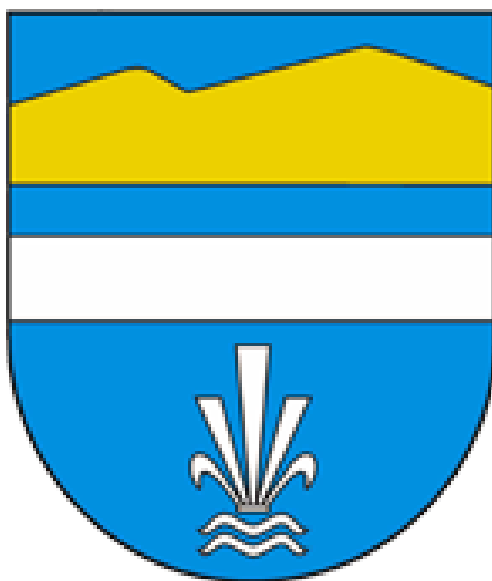

**ZAŁĄCZNIK 1: DIAGNOZA SYTUACJI PRZESTRZENNEJ,
GOSPODARCZEJ I SPOŁECZNEJ GMINY SOLINA**

Spis treści

I.	CZĘŚĆ 1: DIAGNOZA SYTUACJI PRZESTRZENNEJ GMINY	3
1.1.	Informacje ogólne	3
1.2.	Planowanie i zagospodarowanie przestrzenne	6
1.3.	Walory przyrodnicze i kulturowe.....	9
II.	CZĘŚĆ 2: DIAGNOZA SYTUACJI GOSPODARCZEJ GMINY	20
2.1.	Gospodarka lokalna i rynek pracy	20
2.2.	Infrastruktura i środowisko	25
2.3.	Stan finansów samorządowych	30
III.	CZĘŚĆ 3: DIAGNOZA SYTUACJI SPOŁECZNEJ GMINY	34
3.1.	Demografia	34
3.2.	Kapitał społeczny.....	37
3.3.	Opieka zdrowotna i pomoc społeczna.....	47

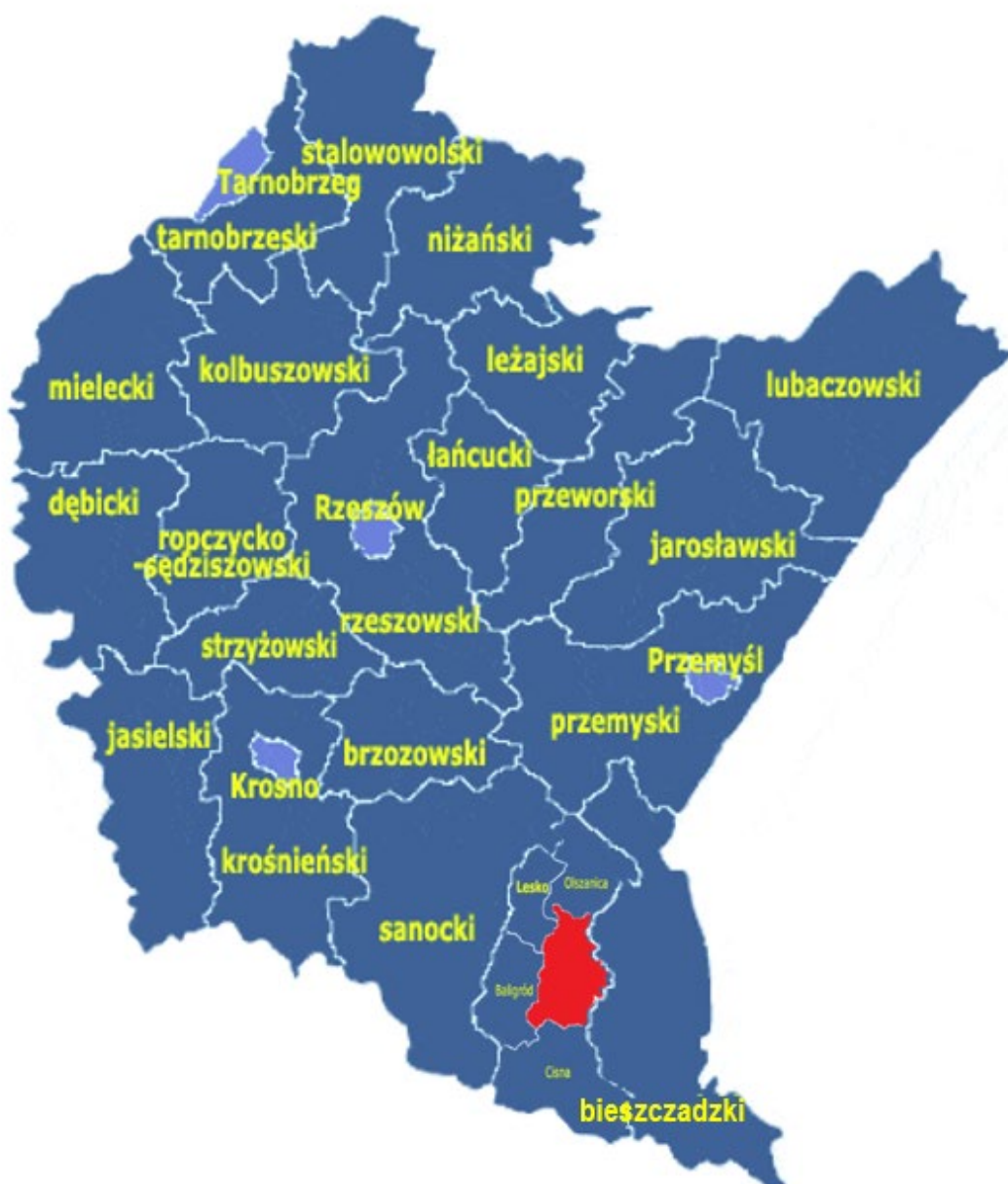
I. CZĘŚĆ 1: DIAGNOZA SYTUACJI PRZESTRZENNEJ GMINY

1.1. Informacje ogólne

Gmina Solina jest jednostką administracyjną o statusie gminy wiejskiej (turystyczno-rolniczej), jedną z 5 gmin zlokalizowanych w powiecie leskim (do 1 stycznia 2002 roku zlokalizowana była w granicach administracyjnych powiatu bieszczadzkiego). Położona jest w południowo – wschodniej części województwa podkarpackiego, przy drodze wojewódzkiej Nr 894 Hoczew – Czarna i 895 relacji skrzyżowanie Myczków – Uherce.

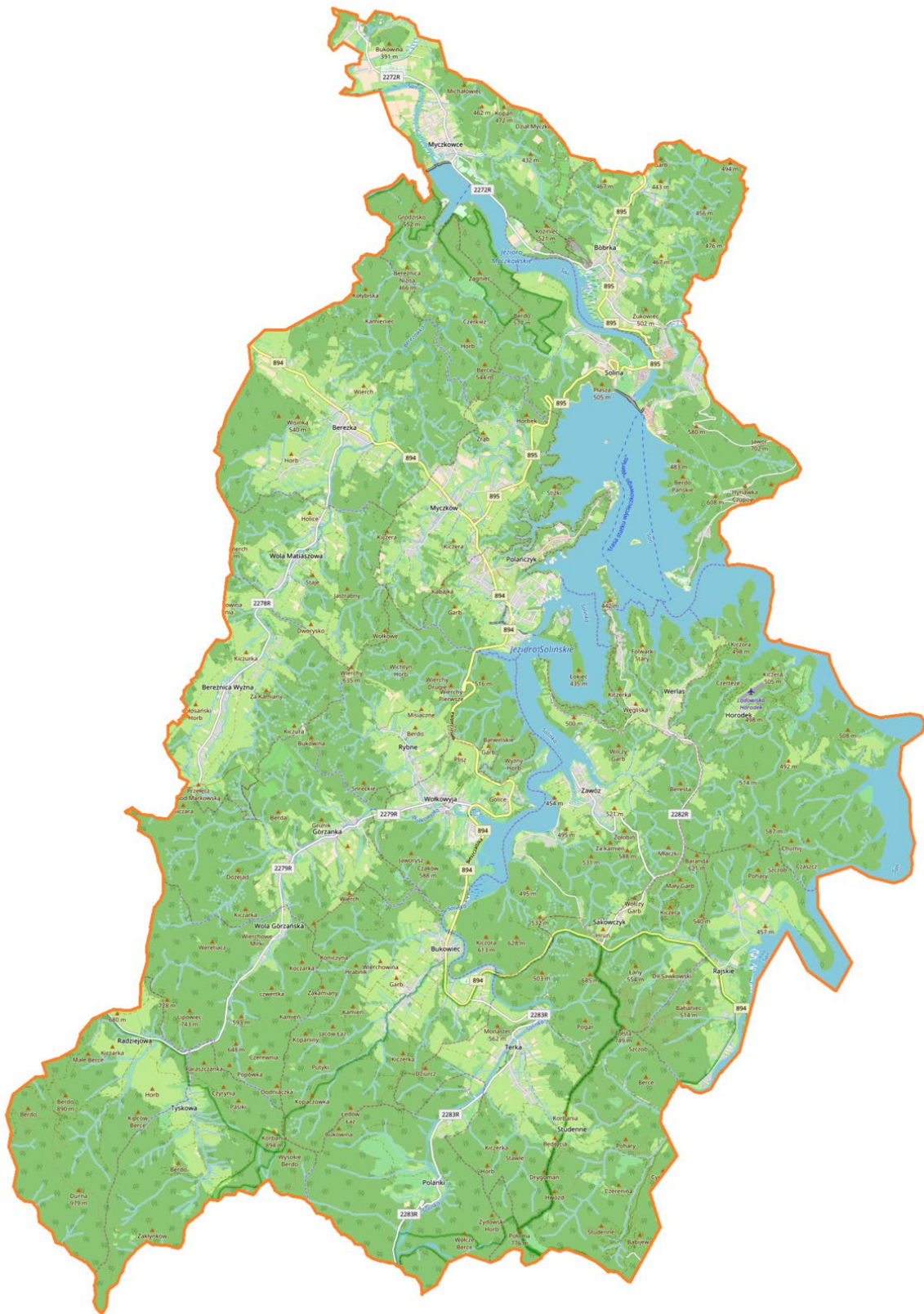
Gmina Solina sąsiaduje z następującymi gminami powiatu leskiego: gminą Baligród, gminą Cisna, gminą Lesko, gminą Olszanica oraz z gminami: Czarna i Ustrzyki Dolne należącymi administracyjnie do powiatu bieszczadzkiego.

Rysunek 1. Położenie Gminy Solina w kraju, województwie podkarpackim i powiecie leskim

Źródło: opracowanie własne

W skład Gminy Solina wchodzi 24 miejscowości, które tworzą 16 sołectw: Berezka, Bukowiec, Bóbrka, Bereźnica Wyżna, Górzanka, Myczkowce, Myczków, Polańczyk, Rajske, Rybne, Solina, Terka, Werlas, Wola Matiaszowa, Wołkowyja, Zawóz.

Północna część Gminy Solina znajduje się w mezoregionie Gór Sanocko-Turczańskich (są to tzw. Bieszczady Niskie), natomiast środkowa i południowa część gminy położona jest w mezoregionie Bieszczadów Zachodnich określanych mianem Bieszczadów Wysokich. Krajobraz Gminy Solina ma charakter typowo górski. Rzędne terenu w północnej części obszaru Gminy Solina i w dolinach potoków wynoszą ok. 300-500 m n.p.m.

W gminie występuje klimat podgórski, z przewagą cech kontynentalnych, silnie bodźcowy, modyfikowany przez oddziaływanie Jeziora Solińskiego. Ocieplający wpływ zbiornika wodnego zaznacza się jesienią, a

ozębający na wiosnę. Panujący tu klimat cechuje się występowaniem bodźców klimatycznych o różnym natężeniu, od umiarkowanych do silnych – głównie w strefie brzegowej jeziora, częstym występowaniem mgieł (75 dni w roku) i silnych wiatrów (średnia roczna prędkość – 2,2 m/s). Dni gorących jest około 20% w roku, dni bardzo mroźnych około 20-30%.

Pod względem powierzchni Gmina Solina jest drugą co do wielkości gminą powiatu leskiego i zajmuje obszar 18 452ha, co stanowi około 22,1% powierzchni powiatu leskiego i zaledwie około 1,0% ogólnej powierzchni województwa podkarpackiego. Ponad 80% jej powierzchni zajmuje Wschodnio – Beskidzki Obszar Chronionego Krajobrazu – tereny leśne, z unikatowymi okazami bieszczadzkiej przyrody. Wyjątkowego uroku tym terenom dodają rozlewające się szeroko wody zaporowych zbiorników wodnych – większego, solińskiego, zajmującego 21 km² i mieszczącego 500 mln m³ wody oraz mniejszego, myczkowieckiego, o powierzchni 2 km², który mieści blisko 11 mln m³ wody. Obydwa jeziora, o urozmaiconej linii brzegowej, wciśnięte między strome, wyrastające wprost z wody wzgórza z rozlicznymi zatokami i wyspami, tworzą malowniczy krajobraz. Zasilają je swymi wodami dwie czyste górskie rzeki – San i Solinka, ze swymi wieloma dopływami, które należą też do cennych walorów przyrodniczych terenów gminnych.

Blisko 65% powierzchni Gminy Solina zajmują lasy (10 528,48ha) i grunty zadrzewione oraz zakrzewione (1 355,66ha). Ich największe kompleksy znajdują się w południowej części terenów gminnych, na zboczach Lipowca, Kamienia, Tolstej, Durnej, Berda, Wysokiego Horbu, Kiczery i innych szczytów, wznoszących się na wysokość prawie 750 m n.p.m. Są to głównie lasy bukowo-jodłowe, z domieszką szarej olchy, modrzewia, jawora, grabu i osiki.

Na podstawie ewidencji podatkowej użytki rolne w gminie obejmują obszar 4267,0893 ha fizycznych, a 1969,8653 ha przeliczeniowych.

W strukturze gospodarki główną dziedzinę rozwojową Gminy Solina stanowi turystyka. Turystyka jest najszybciej rozwijającą się dziedziną gospodarki współczesnego świata i w tym kierunku rozwoju należy upatrywać szans dla poprawy poziomu i warunków życia mieszkańców Gminy Solina. Rolnictwo z uwagi na jego niską towarowość i ograniczenia środowiskowe stanowi działalność uzupełniającą w gospodarce gminy.

Wyjątkowość obszaru Gminy Solina polega na koncentracji na jednym obszarze atrakcji turystycznych o charakterze środowiskowym i antropogenicznym. Tworzą je unikalne kompleksy krajobrazowe, wyjątkowe co do swojego składu oraz stanu zbiorowiska roślinne i zwierzęce oraz interesujące i zróżnicowane kulturowo zabytki dokumentujące bogatą historię tych ziem. Walory turystyczne Gminy Solina uzupełniają zasoby wód mineralnych oraz cechy mikroklimatu, na bazie których rozwija się uzdrowisko w Polańczyku.

O dużym znaczeniu turystyki dla gospodarki lokalnej najlepiej świadczy fakt ich dominacji w strukturze podmiotów tego sektora (sekcja I).

W Gminie Solina istnieje możliwość uprawiania zróżnicowanych form turystyki, w tym:

- turystyki wypoczynkowej (w tym pobyty w gospodarstwach agroturystycznych),
- turystyki uzdrowiskowej (w tym leczniczej),
- turystyki krajoznawczej,
- turystyki aktywnej,
- turystyki zakupowej (przygranicznej),
- turystyki biznesowej,
- turystyki sakralnej/religijnej,
- turystyki kwalifikowanej /wędkarską, żeglarską/,
- turystyki indywidualnej,
- turystyki zbiorowej,
- turystyki rodzinnej,
- turystyki historycznej.

Część z tych form jest już rozwinięta (np. turystyka uzdrowiskowa w Polańczyku, turystyka krajoznawcza na obszarze parków krajobrazowych i w okolicach Zalewu Solińskiego, inne wymagają wsparcia (turystyka wypoczynkowa, turystyka aktywna, turystyka zakupowa), a jeszcze inne podjęcia działań (turystyka biznesowa) niezbędnych do osiągnięcia wyzwań rozwojowych tego obszaru.

Obecnie największa koncentracja ruchu turystycznego w województwie podkarpackim na poziomie gminnym ma miejsce w otoczeniu Zalewu Solińskiego (w granicach administracyjnych Gminy Solina). Gmina Solina charakteryzuje się największą ilością turystycznych obiektów zbiorowego zakwaterowania w województwie podkarpackim.

Gmina Solina jest jedną z 48 jednostek samorządu terytorialnego wchodzących w skład tzw. gmin Błękitnego Sanu. Biegunami wzrostu na tym obszarze są miasta: Przemyśl, Stalowa Wola, Przeworsk-Jarosław oraz Sanok-Lesko. Gmina Solina znajduje się odległości ok. 19 km od Leska, pozostałe biegunki wzrostu są znacznie oddalone od gminy. Znaczna odległość Gminy Solina od Leska lokuje ją

w strefie, w której brak rzeczywistego oddziaływania miasta. Ma to zarówno konsekwencje pozytywne, jak i negatywne. Pozytywnym aspektem takiej lokalizacji jest brak chaotycznie rozprzestrzeniającej się zabudowy, a przy tym brak problemów z jakością dróg i dostępem do infrastruktury technicznej oraz pogarszaniem się przestrzeni publicznej. Negatywnym aspektem takiej lokalizacji jest ograniczenie przenoszenia się mieszkańców i przedsiębiorców z miasta do strefy pozamiejskiej, w jakiej zlokalizowana jest Gmina Solina, co blokuje tworzenie osiedli mieszkaniowych z zachowaniem wiejskiego charakteru oraz powstawanie terenów inwestycyjnych przez co obszar ten słabiej rozwija się gospodarczo.

Ponadto Gmina Solina należy do Związku Bieszczadzkich Gmin Pogranicza (ZBGP).

Ograniczenia w dostępie do komunikacji publicznej stanowią obecnie poważny problem społeczny w całych Bieszczadach. Procesy gospodarcze polegające na wprowadzeniu wolnorynkowych zasad w przewozach spowodowały, że również Gmina Solina zmagą się z poważnymi problemami w przedmiotowej kwestii, podejmując jednocześnie działania zmierzające do ich rozwiązania. Transport publiczny na terenie Gminy Solina w 2020 roku realizowany był na wskazanych niżej obszarach:

1. MYCZKOWCE – BÓBRKA – SOLINA

Myczkowce Osiedle – Myczkowce Wieś – Myczkowce – Myczkowce Ośrodek – Bóbrka Ośrodek Wyp. – Bóbrka Szkoła – Bóbrka sklep Jawor – Jawor (przepompownia) – Bóbrka sklep Jawor – Bóbrka Szkoła – Solina Most – Solina Osiedle.

2. RAJSKIE – Werlas – Zawóz – Terka – Wołkowyja – Wola Górzeńska – WOŁKOWYJA

Rajskie – Sakowczyk, skrzyżowanie – Werlas skrzyżowanie – Werlas – Werlas skrzyżowanie – Zawóz – Werlas Skrzyżowanie – Sakowczyk, skrzyżowanie – Bukowiec – Bukowiec, skrzyżowanie – Terka, Wieś - Terka - Terka wieś – Bukowiec, skrzyżowanie – Bukowiec, leśniczówka – Wołkowyja – Wołkowyja, szkoła – Górzanka, Osiedle – Górzanka, sklep – Górzanka, skrzyżowanie – Górzanka – Wola Górzeńska – Górzanka – Górzanka, skrzyżowanie – Górzanka, sklep – Górzanka, osiedle – Wołkowyja, szkoła – Wołkowyja.

3. MYCZKOWCE – SOLINA – POLAŃCZYK

Myczkowce – Solina (Zapora) – Polańczyk.

Podkreślić należy, że ze względu na specyfikę Gminy Solina (ukształtowanie terenu oraz odległości pomiędzy poszczególnymi miejscowościami) dużym wyzwaniem jest stworzenie takiej sieci funkcjonujących połączeń, której podstawą będzie dowóz uczniów do placówek oświatowych funkcjonujących na terenie Gminy, a jednocześnie zapewniona będzie dostępność komunikacyjna całego obszaru gminy oraz ośrodków miejskich, w szczególności Leska i Sanoka. W 2021 r. Gmina Solina przystąpiła razem z dwoma powiatami oraz sześcioma innymi gminami do Bieszczadzkiego Związku Komunikacyjnego.

1.2. Planowanie i zagospodarowanie przestrzenne

Ziemia bieszczadzka przechowuje liczne ślady działalności ludzkiej. Zaczęła się ona w okresie bardzo dawnym bo już 30-40 tysięcy lat temu. W Rajskim natrafiono na ślady kultury łużyckiej (lata 1300 - 300 p.n.e.), a w Cisnej i innych miejscowościach znaleziono rzymskie monety. Są to dowody wymiany towarowej. Potem historia jakby zagęszcza się. Pojawiły się organizacje państwowe, a Bieszczady stały się terenem walk i przechodziły z rąk do rąk. Po IX w. sięgało tutaj państwo Wiślan. Pod koniec X wieku tereny te przeszły pod panowanie książąt ruskich. Bolesław Chrobry przyłączył do swego państwa ziemię Sanocką, a wraz z nią Bieszczady, jednak zaraz po jego śmierci powróciło na te tereny panowanie książąt ruskich. Na stałe państwo polskie wkroczyło tu za panowania Kazimierza Wielkiego.

Potem nastał okres pokoju, a wraz z nim rozwoju gospodarczego. Powstały nowe miasta i wsie, człowiek karczował lasy i zakładał nowe osady coraz to głębiej. Osady na tym terenie lokowano na prawie ruskim, polskim, niemieckim, a najpóźniej wołoskim. Wołoscy pasterze przybyli tu z Siedmiogrodu i z Bałkanów, pędząc swe stada wzdłuż całego łańcucha Karpat. Tutaj na bieszczadzkich łąkach, znaleźli oni doskonałe warunki do hodowli. Wołosi mieli swoje prawa, obyczaje i tradycje, które z czasem przejmowała osiadła bieszczadzka ludność. W ten sposób kształtowała się nowa społeczność.

W wyniku przemieszania ludności powstały grupy etniczne pod nazwą Bojków i Łemków. Łemkowie osiedlali się na zachód od Przełęczu Łupkowskiej, czyli poza właściwymi Bieszczadami, które "opanowali" Bojkowie, pozostawiając po sobie do dzisiejszych czasów wiele budowli, ubiorów, czy też innych pamiątek.

Na przestrzeni lat zmieniały się w Bieszczadach granice państwowe - góry te po pierwszym rozbiórce Polski należały do cesarstwa austriackiego, później częściowo do Rosji. Zmieniały się granice, natomiast nie jakość życia ich mieszkańców. Warunki w Bieszczadach zawsze były trudne, zresztą jest tak do dnia dzisiejszego. Wydajność rolnictwa była niska, pozwalała w zasadzie jedynie na vegetację. Przyczyną tego stanu rzeczy był przede wszystkim surowy klimat. Inne możliwości zarobkowania były także mizerne: trochę robót leśnych, a gdzieś tam niewielkie, prymitywne huty, gdzie pracować trzeba było ciężko. Do tego dochodziła emigracja zarobkowa na roboty rolne do bogatszych i lepiej rozwiniętych krajów, albo okresowa, lub też stała. Ta ostatnia była dosyć liczna. Pod koniec XIX wieku w niektórych okolicach Podkarpacia powstał przemysł naftowy, kopalnie ropy oraz jej przetwórstwo. Przemysł ten jednak nie poprawił zbyt wiele sytuacji materialnej mieszkańców, ponieważ zatrudnienie w nim znaleźli tylko nieliczni. Kopalnictwo naftowe w same Bieszczady nigdy zresztą nie sięgnęło, występowało jedynie na obrzeżach tych gór, w rejonie Sanoka i Ustrzyk Dolnych.

Potem przez Bieszczady przewinęły się fronty obydwu wojen światowych, siejąc niesamowite zniszczenie, szczególnie ta druga. Ciężkie walki toczyły się tu podczas kampanii wrześniowej, później przez cały okres okupacji trwały działania partyzanckie - aż do roku 1944, kiedy nadeszła ofensywa Armii Radzieckiej. Wojna na tym terenie trwała aż do roku 1947, ponieważ do tego czasu bronili się ukraińscy nacjonaliści, których kres działań położyła akcja "Wisła", która przyczyniła się min. do opustoszenia Bieszczadów w wyniku wysiedlenia większości ludności ukraińskiej oraz Rusinów.

Po walkach nadszedł czas odbudowy, która na tym terenie była znacznie trudniejsza niż w innych rejonach kraju, gdyż trzeba było zaczynać praktycznie od zera. Bieszczadzka przyroda nie ustawała bowiem w swoich działaniach, pochłaniała gdzie tylko mogła ślady życia, zagarniała uprawne przedtem pola i łąki, zacierała pozostałości po ludzkich siedzibach, niszczyła resztki dróg. Jako pierwsi weszli w Bieszczady leśnicy, a wejście to było niezmiernie trudne, bowiem dla prowadzenia racjonalnej gospodarki leśnej potrzebna była odpowiednia infrastruktura.

Stopniowo powstawały więc gajówki, leśniczówki, baraki dla robotników leśnych, bazy sprzętu konnego i zmechanizowanego. Realizowano coraz większe zamierzenia, snuto coraz śmielsze plany. Jednocześnie prowadzono w Bieszczadach budowę dróg, których zdecydowana większość powstała dzięki pracy wojska, a turyści do dnia dzisiejszego mogą spotkać na mostach i poboczach tablice informujące o tym jaka jednostka i kiedy daną drogę budowała. Zaraz po powstaniu pierwszych dróg, a szczególnie Wielkiej Obwodnicy Bieszczadzkiej na Bieszczady zwróciły się oczy harcerzy i turystów. Harcerze pojawili się tu już w latach pięćdziesiątych. Turyści przyczynili się do powstawania nowych szlaków. Bieszczady zostały również odkryte dla turystyki narciarskiej.

Współcześnie w ramach JST, obok Polańczyka stanowiącego nadrzędną jednostkę osadniczą gminy i sołectwo, funkcjonuje 15 wsi sołeckich i 8 miejscowości niesołeckich.

Aktualnie każda zamieszkała miejscowość Gminy Solina ma wykształcone tzw. centrum usługowe, gdzie zlokalizowane są sklepy i budynki użyteczności publicznej. Zabudowa w sposób zwarty koncentruje się wzdłuż głównych ciągów komunikacyjnych (typ ulicówki), a w oddaleniu drogi głównej ma charakter bardziej rozproszony (typ osadnictwa farmerskiego).

Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Solina uchwalone Uchwałą nr XIV/267/2000 Rady Gminy Solina w dniu 12 grudnia 2000 roku

Dla terenów Gminy Solina aktualnie obowiązują miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego gminy uchwalone w myśl ustawy z dnia 7 lipca 1994 roku o zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. Nr 89, poz. 415 z późn. zm.). Jest to 49 planów, w tym dla poszczególnych miejscowości: miejscowość – Berezka - 4 plany, Bereznica Wyżna – 2 plany, Bukowiec – 2 plany, Bóbrka – 4 plany, Horodek – 1 plan (w tym I i II), Myczkowce – 3 plany, Polańczyk – 8 planów (w tym plan Uzdrowisko Polańczyk dla strefy uzdrowiskowej Myczków-Polańczyk), Rajskie - 3 plany, Solina - 6 planów, Terka – 3 plany, Werlas – 4 plany, Wołkowyja – 2 plany, Zawóz – 7 planów.

Ponadto obowiązuje 6 miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego w myśl ustawy z 27 marca 2003 o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. z 2018 r., poz. 1945 z późn. zm.), w tym: 1 dla miejscowości Solina i 5 dla miejscowości Polańczyk.

Ogółem teren objęty opracowaniem obowiązujących planów wynosi 1 554 ha, co stanowi jedynie 8% powierzchni gminy.

Ponad połowę obszaru obejmują plany dotyczące przeznaczenia terenów pod rekreację, turystykę i budownictwo letniskowe. Pozostała część dotyczy rezerwy terenów pod budownictwo mieszkaniowe jednorodzinne i zagrodowe, pod projektowane usługi oraz pod komunikację w różnych częściach gminy. Zdecydowana większość planów Gminy Solina służy realizacji doraźnych celów i konkretnych zamierzeń inwestycyjnych.

Na terenach nie objętych miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego wydaje się decyzje o warunkach zabudowy i decyzje o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego. Tabela poniżej przedstawia liczbę wydanych decyzji o warunkach zabudowy w Gminie Solina w latach 2016-2020. Analizując zawarte w niej dane można zauważyć ogólną spadkową tendencję w zakresie liczby wydawanych decyzji o warunkach zabudowy (z odchyleniami w latach 2017 i 2019 roku, kiedy to wydano odpowiednio 221 i 220 decyzji). Jednocześnie liczba wydawanych decyzji w przeliczeniu na 1 tys. mieszkańców była znacznie wyższa od średniej wyznaczonej dla powiatu leskiego w latach 2016- 2020.

Tabela 1. Liczba decyzji o warunkach zabudowy wydanych w latach 2016-2020

Wyszczególnienie		2016	2017	2018	2019	2020
Decyzje o warunkach zabudowy ogółem	Gmina Solina	161	147	180	213	115
	powiat leski	423	430	425	429	284
Decyzje o warunkach zabudowy w	Gmina Solina	33,0	41,6	33,6	41,3	21,7

przeliczeniu na 1 tys. mieszkańców	powiat leski	15,8	16,2	16,0	16,2	10,8
---	--------------	------	------	------	------	------

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Zebrane dane świadczą o zmiennej dynamice w ruchu inwestycyjnym w zakresie budownictwa na terenie Gminy Solina, także w porównaniu do innych gmin powiatu. Najwięcej nowych decyzji o warunkach zabudowy w latach 2016-2020 wydawanych było dla miejscowości Berezka (126) oraz Zawóz (105) i Wołkowyja (96). Powyższe dane wskazują na pilną konieczność uchwalenia miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego obejmujących obszar powyższych miejscowości. Ich brak, w połączeniu z opisywaną już intensywnością rozwoju budownictwa może prowadzić w przyszłości do obniżenia estetyki tkanki architektonicznej na terenie tych miejscowości, a w rezultacie do utraty ładu przestrzennego.

Powierzchnia Gminy Solina to w sumie 18 452 ha, z których tereny zabudowane i zainwestowane wynoszą 393,24ha, a komunikacyjne (drogi) 401,54ha. Gmina dysponuje terenami inwestycyjnymi o łącznej powierzchni 9ha.

Na terenie gminy można wydzielić 3 typy stref różniących się rodzajem zagospodarowania i przeznaczeniem:

– **Strefa potencjalnego rozwoju osadnictwa**

Strefa ta obejmuje tereny zainwestowane gminy w postaci: istniejącego i projektowanego budownictwa mieszkaniowego, obszarów usług, obszarów działalności gospodarczej, cmentarzy oraz potencjalnych możliwości ich rozwoju. Strefa ta ściśle wiąże się z istniejącą i projektowaną infrastrukturą techniczną w postaci: linii elektroenergetycznych wysokich napięć, wodociągów przesyłowych, kanalizacji, gazociągów wysokoprężnych, ropociągów itd. Główne funkcje rozwojowe na tym obszarze są następujące:

- mieszkalnictwo;
- funkcja przemysłowo – usługowa.

Funkcjami uzupełniającymi są rekreacja i wypoczynek oraz uzupełnianie wzajemnych usług w relacji gmina – miasto Lesko.

– **Strefa terenów otwartych**

Strefa ta obejmuje obszar lasów, terenów rolnych, terenów chronionych. Zakłada się, że głównymi funkcjami tej jednostki jest:

- rolnictwo, zwłaszcza na glebach najwyższych klas bonitacyjnych;
- gospodarka leśna;
- ochrona przyrody i krajobrazu.

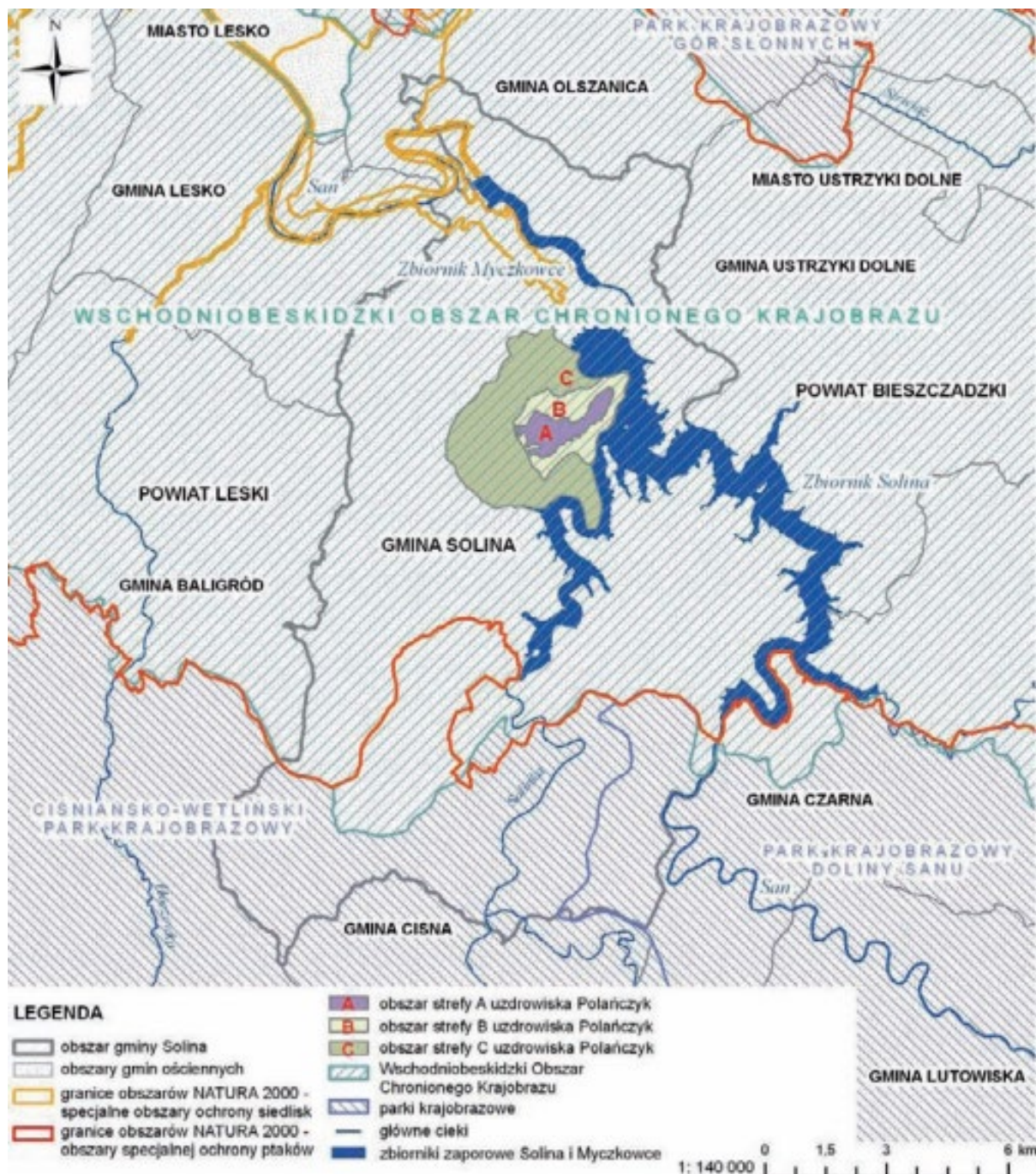
Funkcjami uzupełniającymi są rekreacja i wypoczynek, głównie agroturystyka.

Odrębną strefę stanowi Uzdrawisko Polańczyk. W skład obszaru Uzdrawiska Polańczyk wchodzi: Polańczyk-Zdrój, Osiedle Panorama, Osiedle na Górcie, sołectwo Polańczyk i sołectwo Myczków. Polańczyk-Zdrój został wydzielony z miejscowości Polańczyk jako jednostka pomocnicza Gminy Solina. Uzdrawisko zajmuje powierzchnię 1 457,4 ha (około 7,9% obszaru Gminy Solina).

Procentowy udział powierzchni poszczególnych stref ochrony uzdrawiskowej w obszarze Gminy Solina A, B i C przedstawia się następująco: strefa A ochrony uzdrawiskowej zajmuje około 9,9% powierzchni gminy, strefa B ochrony uzdrawiskowej zajmuje około 19,1% powierzchni gminy i strefa C ochrony uzdrawiskowej zajmuje około 71% powierzchni gminy.

Wyszczególnienie		Powierzchnia	
		(ha)	(%)
Gmina Solina		18 452,0	100,00
Uzdrawisko Polańczyk:		1 457,4	7,9
w tym:	strefa A ochrony uzdrawiskowej	144,0	9,9
	strefa B ochrony uzdrawiskowej	279,0	19,1
	strefa C ochrony uzdrawiskowej	1 034,4	71,0

Rozmieszczenie stref A, B i C ochrony uzdrawiskowej w Gminie Solina, na tle obszarów chronionych prezentuje poniżej zamieszczony rysunek.

1.3. Walory przyrodnicze i kulturowe

Bieszczady należą do najbardziej atrakcyjnych przyrodniczo obszarów Polski. Teren Gminy Solina przynależy do mezoregionu Bieszczad Zachodnich oraz Gór Sanocko-Turczańskich. Objęty jest on Międzynarodowym Rezerwatem Biosfery Karpat Wschodnich, który jako pierwszy tego typu rezerwat UNESCO utworzony został w 1992 r. na terenie trzech krajów. W Gminie Solina, w tych granicach, funkcjonują Ciśniańsko-Wetliński Park Krajobrazowy oraz Park Krajobrazowy Doliny Sanu i zajmują one ponad 80% powierzchni gminy. Walory krajobrazowe, rzeźba terenu, niski poziom zanieczyszczenia powietrza atmosferycznego, specyficzny klimat kontynentalny, sieć hydrograficzna wraz ze zbiornikami zaporowymi, a także bioróżnorodność przy jednoczesnej bardzo wysokiej lesistości, tworzą cenne przyrodnicze zasoby. Bogata i bardzo interesująca historia tych ziem warunkuje jej zróżnicowanie widoczne zarówno w materialnych jak i niematerialnych formach dziedzictwa kulturowego. Tym samym Gmina Solina stanowi jeden z najbardziej atrakcyjnych regionów turystycznych w kraju.

Gmina Solina leży w dorzeczu Górnej Wisły, jest to najbogatszy w wodę obszar (24% zasobów ogólnokrajowych).

Główną sieć rzeczną w gminie tworzy rzeka San wraz z dopływami: Solinką oraz gęstą siecią potoków górskich. Są to rzeki ważne z gospodarczego punktu widzenia, bowiem stanowią podstawowe zasoby wód powierzchniowych. Odrębną grupę stanowią zbiorniki zaporowe: Solina i Myczkowce.

Zbiornik zaporowy Solina powstał w wyniku przegrodzenia koryta rzeki San pomiędzy wzgórzem Plasza, a górą Jawor zaporą betonową typu ciężkiego. Maksymalna wysokość zapory wynosi 81,8 m, długość 664 m i szerokość w koronie 12 m. Zapora posiada 43 sekcje, w tym 4 sekcje z ujęciami wody do elektrowni i w części centralnej 3 sekcje przelewowe z dwoma upustami dennymi. U podstawy zapory znajduje się elektrownia o mocy 200 MW. Jest to jedna z największych w Polsce elektrowni szczytowo-pompowych pracujących na dopływie naturalnym. Zbiornik Solina jest największym pod względem objętości zbiornikiem zaporowym w Polsce. Pojemność całkowita zbiornika wynosi 503,97 mln m³. Powierzchnia zbiornika wynosi 21,05 km². Podstawowym zadaniem zbiornika Solina jest gromadzenie wody dla celów energetycznych i przeciwpowodziowych, wyrównanie poziomu wody w Sanie poniżej zespołu zbiorników Solina i Myczkowce i zaopatrzenie w wodę przeznaczoną do spożycia.

Zbiornik zaporowy Myczkowce położony jest na Sanie poniżej zbiornika Solina. Ziemna zapora zbiornika łącznie z jazem ma długość 430m i wysokość 17,5m, przy czym maksymalna wysokość betonowego jazu sięga 30m. Zbiornik Myczkowce jest zbiornikiem wyrównania dobowego interwencyjno-regulacyjnej pracy elektrowni wodnej w Solinie. Pojemność całkowita przy maksymalnym piętrzeniu wody wynosi 10,6 mln m³, z czego 5,4 mln m³ to pojemność użytkowa. Powierzchnia zbiornika wynosi 200 ha. Zbiornik ma charakter przepływowy, jest płytki, średnia głębokość wynosi 4,5 m. Przy niskich i średnich stanach wody ze zbiornika odprowadzane są sztolnią energetyczną w masywie góry Grodzisko do położonej poniżej zbiornika Myczkowce, w Zwierzyniu, elektrowni wodnej. Zakolem poniżej zapory płynie część wód Sanu nie skierowana do sztolni (przy podwyższonych stanach) i wody dopływów Sanu uchodzących na tym odcinku.

Na obszarze Gminy Solina stwierdzono występowanie wód mineralnych o właściwościach leczniczych. W złożu Polańczyk wody mineralne występują w trzech horyzontach wodonośnych na różnych głębokościach. Pierwszą warstwę wodonośną na głębokości 312-594m stanowią wody wodorowęglanowo-sodowe o wydajności 0,7m³/h. Drugą warstwę wodonośną na głębokości 710-840m stanowią wody wodorowęglanowo-chlorkowo-sodowo-jodkowe o wydajności 0,7m³/h. Kolejną, trzecią warstwę wodonośną na głębokości 1 050-1 144m stanowią wody wodorowęglanowo-chlorkowo-sodowo-bromkowe o wydajności 0,5m³/h. Wody mineralne eksploatowane są za pomocą dwóch odwiertów, dla których ustalone zasoby eksploatacyjne wynoszą 0,5m³/h (Polańczyk IG-1) i 0,3m³/h (Polańczyk IG-2).

Charakterystykę występujących w granicach Gminy Solina Jednolitych Części Wód Powierzchniowych zaprezentowano w poniższej tabeli.

Tabela 2. Charakterystyka JCWP na terenie Gminy Solina

Kod JCWP	Nazwa JCWP	Typ JCWP	Status	Ocena stanu	Ocena ryzyka nieosiągnięcia celów środowiskowych	Cel środowiskowy
RW20000221559	Zbiornik Solina do zapory w Myczkowcach	0 Typ nieokreślony	SZCW	dobry	niezagrożona	dobry potencjał ekologiczny
RW2000122212699	Solinka do Wetliny	12 Potok fliszowy	naturalna	dobry	niezagrożona	dobry stan ekologiczny
RW200012221389	Wołkowyjka	12 Potok fliszowy	naturalna	dobry	niezagrożona	dobry stan ekologiczny
RW200012221529	Głęboki Potok	12 Potok fliszowy	naturalna	dobry	niezagrożona	dobry stan ekologiczny
RW2000122215569	Bereźnica	12 Potok fliszowy	naturalna	dobry	niezagrożona	dobry stan ekologiczny
RW20001222169	Olszanka	12 Potok fliszowy	SZCW	dobry	niezagrożona	dobry potencjał ekologiczny
RW20001222172	Mistik	12 Potok fliszowy	naturalna	dobry	niezagrożona	dobry stan ekologiczny
RW200012221899	Hoczewka	12 Potok fliszowy	naturalna	dobry	niezagrożona	dobry stan ekologiczny; możliwość migracji organizmów wodnych na odcinku cieku istotnego – Hoczewka od ujścia do Machawki
RW200014221199	San od Wołosatego do zb. Solina	14 Mała rzeka fliszowa	naturalna	dobry	niezagrożona	dobry stan ekologiczny
RW200014221299	Solinka od Wetliny do ujścia	14 Mała rzeka fliszowa	naturalna	dobry	niezagrożona	bardzo dobry stan ekologiczny, dobry potencjał ekologiczny
RW200015223319	San od zb. Myczkowce do Tyrawki	15 Średnia rzeka wyżynna	SZCW	dobry	niezagrożona	możliwość migracji organizmów wodnych na odcinku cieku istotnego – San od Tyrawki do Zbiornika Myczkowce

Źródło: https://wody.isok.gov.pl/imap_kzgw/?gmap=gpPGW

Gmina Solina położona jest w jednolitych częściach wód podziemnych Nr 168. Charakterystykę tych wód podziemnych przedstawia poniższa tabela.

Tabela 3. Charakterystyka Jednolitych Części Wód Podziemnych obejmujących Gminę Solina

Europejski kod JCWPd	PLCW2000168
Powierzchnia JCWPd	2795,9km ²
Obszar dorzecza	obszar dorzecza Wisły
Region wodny	region wodny Górnej Wisły
Właściwe RZGW	RZGW w Krakowie
Ocena stanu ilościowego	dobry
Ocena stanu chemicznego	dobry
Cel środowiskowy - stan ilościowy	dobry stan ilościowy
Cel środowiskowy - stan chemiczny	dobry stan chemiczny
Ocena ryzyka nieosiągnięcia Celów środowiskowych	niezagrożona

Źródło: https://wody.isok.gov.pl/imap_kzgw/?gmap=gpPGW

W okresach intensywnych opadów atmosferycznych istnieje zagrożenie wystąpienia lokalnych podtopień, związanych ze zwiększonym zrzutem wody z zapory w Solinie. Zalane mogą wówczas zostać gospodarstwa w miejscowościach: Zabrodzie, Zwierzyń, Myczkowce, Średnia Wieś, Huzele, Lesko, Bachława a także studnie głębinowe stanowiące ujęcie wody pitnej dla miasta Leska (ujęcie „Góra Baszta” i ujęcie „Basen”) położone w pobliżu rzeki San. Istnieje także realne niebezpieczeństwo wystąpienia lokalnych podtopień miejscowości położonych nad rzekami i potokami, wywołane nadmiernymi opadami deszczu występującymi jako gwałtowne ulewy o bardzo dużym jednorazowym opadzie deszczu. Największe zagrożenie pod tym względem stwarzają rzeki: Hoczewka, Solinka, Olszanka, Wetlinka, Wańkówka oraz potoki w miejscowościach Weremień i Manasterzec.

Mapy zagrożenia suszą w Planie Przeciwdziałania Skutkom Suszy (PPSS) klasyfikują Gminę Solina w sposób następujący:

- zagrożenie suszą rolniczą na terenach rolnych i leśnych – Klasa I – tereny słabo zagrożone;
- zagrożenie suszą hydrologiczną – Klasa III – tereny bardzo zagrożone;
- zagrożenie suszą hydrogeologiczną w JCWPd – Klasa II – tereny umiarkowanie zagrożone.

W związku z powyższym mapa PPSS dotycząca łącznego zagrożenia suszą wskazuje, że klasa łącznego zagrożenia suszą dla Gminy Solina to umiarkowane zagrożenie suszą.

Atrakcyjność turystyczną Gminy Solina tworzy jej potencjał turystyczny, który można zdefiniować jako wszystkie elementy środowiska geograficznego oraz zachowania człowieka wykorzystywane do uprawiania turystyki lub zajmowania się nią.

Bieszczady, w których zlokalizowana jest analizowana Gmina Solina zostały uznane za „europejską oazę wtórnie zdziczałej przyrody” o wysokiej atrakcyjności kulturowej. W okresie międzywojennym Bieszczady były jednym z najbardziej zróżnicowanych miejsc pod względem narodowościowym, etnicznym i wyznaniowym w Polsce.

Sama Gmina Solina uważana jest, ze względu na walory krajobrazowe i przyrodnicze, za jeden z najpiękniejszych zakątków Polski. Otoczona pasmami gór i lasów, unoszących się ponad terenami Zalewów: Solińskiego i Myczkowieckiego, zapewnia wspaniałe warunki do wypoczynku o każdej porze roku. Ze względu na unikalne cechy walory krajobrazowe i przyrodnicze została w części objęta ochroną poprzez następujące formy:

– **parki krajobrazowe:**

Ciśniańsko-Wetliński,
Park Krajobrazowy Doliny Sanu;

wchodzące w skład międzynarodowego Rezerwatu Biosfery Karpat Wschodnich UNESCO.

– **obszary chronionego krajobrazu:**

Wschodniobeskidzki Obszar Chronionego Krajobrazu

– **obszary objęte programem Natura 2000:**

Bieszczady PLC180001,
Dorzecze Górnego Sanu PLH180021

- **rezerваты:**
 - „Koziniec”,
 - „Nad Jeziorem Myczkowieckim”,
 - „Przełom Sanu pod Grodziskiem”,
 - „Bobry w Uhercach”(obejmujący gminę Solina w m-ci Myczkowce)
 - „Sine Wiry”.
- **pomniki przyrody:**

Pomnik przyrody	Miejscowość
Skalna Ściana	Myczkowce
Skalki	Myczkowce
Sosna wejmutka (1 szt.)	Berezka
Dąb szypułkowy (3 szt.)	Berezka

Elementami dziedzictwa kulturowego, które w największym stopniu wpływają na stopień atrakcyjności, Gminy Solina i są celem ruchu turystycznego są obiekty architektury sakralnej, tj.:

- Kościół w Górzance,
- Kościół w Berezce,
- Kościół w Bereźnicy Wyżnej,
- Kościół w Myczkowcach,
- Kościół w Solinie,
- Kościół w Myczkowie,
- Sanktuarium Matki Bożej Pięknę Miłości w Polańczyku,
- Centrum Kultury Ekumenicznej Myczkowcach,
- Żywa Księga Biblii - ogród biblijny w Myczkowcach.

Główne atrakcje turystyczne Gminy Solina to zapory wodne w Solinie i Myczkowcach, a także rejsy statkami spacerowymi po Zalewie Solińskim, przystanie wodne i wypożyczalnie sprzętu pływającego, plaże, strzeżone przez ratowników wodnych kąpieliska. Na terenie gminy jest 15 ścieżek spacerowych i 3 ścieżki rowerowe, w tym szlak rowerowy „Szlak Nadszańskich Umocnień” od Soliny do Przemyśla, wypożyczalnie rowerów górskich, możliwość uprawiania turystyki konnej i prowadzenia zajęć z hipoterapii. Najbliższe wyciągi narciarskie znajdują się w Weremieniu w odległości 16 km i w Ustrzykach Dolnych w odległości 22 km. W Polańczyku znajduje się sanktuarium ze słynącą łaskami ikoną Matki Bożej Pięknę Miłości, pochodzącą z Łopienki. W Berezce znajdują się ruiny cerkwi, w Wołkowie i Terce parawanowe dzwonnice, a w Myczkowcach ruiny spichlerza dworskiego. W Zwierzyniu, na pograniczu z sąsiednią Gminą znajduje się grota i „cudowne źródło”, cieszące się dużym zainteresowaniem także wśród turystów. Na uwagę zasługuje Centrum Kultury Ekumenicznej (120 miniatur świątyń karpaccich z Polski, Słowacji i Ukrainy), Ogród Biblijny i mini-zoo w Myczkowcach. W Bóbrce, Solinie i Polańczyku istnieją także galerie i pracownie rękodzieła artystycznego.

Potencjał turystyczny najczęściej mierzony jest poprzez liczbę turystycznych obiektów noclegowych, miejsc noclegowych oferowanych turystom, a jego wykorzystanie m.in. poprzez liczbę korzystających, liczbę udzielonych noclegów, średnią długość pobytu turystów w obiektach.

Ponad połowa turystycznych obiektów noclegowych województwa podkarpackiego, w tym m.in. ok. 90% ośrodków wczasowych i zakładów uzdrowiskowych znajduje się na terenie Bieszczadów i Beskidu Niskiego. Spośród pięciu powiatów zlokalizowanych na przedmiotowym obszarze powiat leski, w granicach którego znajduje się Gmina Solina posiada najwyższy wskaźnik dotyczący liczby turystów korzystających z noclegów na 1000 ludności, tj. 5 115,78, podczas gdy w 2020 roku powiat bieszczadzki charakteryzowała wartość analizowanego wskaźnika na poziomie 3 842,28, powiat krośnieński wartość 343,22, powiat sanocki 276,89, a jasielski jedynie 59,72.

Bazę gastronomiczną na terenie Gminy Solina stanowi 129 placówek.

Na terenie Gminy Solina zlokalizowane są:

- **obiekty sportowe i rekreacyjne:**
 - korty tenisowe w Polańczyku;
 - wypożyczalnie sprzętu wodnego;
 - Ośrodek Krośnieńskiego Okręgowego Związku Żeglarskiego;
 - boiska sportowe w Wołkowie, Polańczyku, Górzance, Berezce i Myczkowcach;
 - amfiteatr w Polańczyku;
 - basen kryty - Hotel Karino – Berezka 30b;

- basen kryty - Ośrodek Wypoczynkowy Bieszczady – Myczkowce;
- basen kryty - Ośrodek Szkoleniowo-Wypoczynkowy „Jawor” – Polańczyk, ul. Zdrojowa 21;
- basen kryty - Sanatorium Uzdrowskie Solinka – ul. Zdrojowa 16;
- basen kryty – dawny Wojskowy Zespół Wypoczynkowy Jawor w Solinie, aktualnie Rewita Solina
- basen kryty - Hotel Solina SPA – Myczkowce.

- **obiekty SPA:**

- Solinianka Villas & SPA,
- Hotel Solina SPA,
- Dom Wypoczynkowy Atrium - Polańczyk,
- Ośrodek Leczniczo-Wypoczynkowy Dedal - Polańczyk,
- Sanatorium Uzdrowskie Solinka - Polańczyk,
- Sanatorium Uzdrowskie Plon - Polańczyk,
- Pensjonat Karino,
- White Sails Solina – Solina,
- SPA & RESORT BUKOWIEC – Bukowiec,
- Eden Rajske Spa – Rajske,
- Hotel Skalny Spa – Polańczyk,
- Hotel Zefir – Polańczyk.

- **ścieżki spacerowe:**

- **Bieszczadzkie Centrum Nordic Walking** - 18 tras spacerowych. Powstały one w oparciu o istniejącą już w terenie, a zwłaszcza w ekomuzeum "W Krainie Bobrów" oraz w otoczeniu Bóbrki sieć szlaków spacerowych i ścieżek przyrodniczych.
- **Zielone Wzgórze nad Soliną**, czas przejścia ok. 5 godzin, kolor znaków: czerwony
- **Niebieska Łezka**, czas przejścia ok. 7 godzin, kolor znaków: niebieski
- **Perła Polańczyka**, czas przejścia ok. 2 godzin, kolor znaków: żółty
- **Łącznik**, czas przejścia ok. 30 min, kolor znaków: niebieski Polańczyk – Myczków,
- **Kiczora**, czas przejścia ok. 3 godzin, kolor znaków: niebieski Bukowiec – Zawóz,
- **Otaczarnia – Kiczora**, czas przejścia 45 minut, kolor znaków: Żółty - Bukowiec
- **Korbania**, czas przejścia ok. 5 godzin, kolor znaków: czerwony Bukowiec,
- **Korbania** czas przejścia ok. 2 godziny, kolor znaków: zielony Bukowiec,
- **Czaków**, czas przejścia ok. 1 godziny, kolor znaków: żółty Bukowiec – Górzanka (łącznik),
- **Horodek**, czas przejścia ok. 5 godzin, kolor znaków: czerwony Zawóz szkoła – Horodek – Werlas – Zawóz,
- **Wisina**, czas przejścia ok. 2,5 godziny, kolor znaków: niebieski Berezka,
- **Kiczera**, czas przejścia ok. 3 godzin, kolor znaków: zielony Berezka,
- **Pasieki**, czas przejścia ok. 1 godzina, kolor znaków: żółty Berezka (łącznik z ścieżką czerwoną),
- **Kamieniec**, czas przejścia ok. 3 godzin, kolor znaków: czerwony Berezka,
- **Rancho**, czas przejścia ok. 1 godzina, kolor znaków: żółty Wołkowyja,
- **Łącznik**, czas przejścia około 15 minut, kolor żółty – Myczków – Berezka.

- **trasy spacerowe wokół jeziora Myczkowieckiego:**

- Do rezerwatu krajobrazowego „Przełom Sanu pod Zwierzyniem”;
- Do rezerwatu krajobrazowego „Koziniec”;
- Nad Jeziorem Myczkowieckim do Soliny;
- Wokół Myczkowieckich Skalek;
- Wokół Bóbrki przez Koziniec – Rubeń i Bazyle.

- **ścieżka rowerowa:**

- „Polańczyk – Wołkowyja – Górzanka - Bereznica Wyżna - Wola Matiaszowa – Berezka – Myczków - Polańczyk”,
- „Pętla pod Korbanią” – 10 km.

- **muzea i galerie:**

- **Muzeum Kultury Duchowej i Materialnej Bojków oraz Regionalne Centrum Kultury** – Muzeum swoje powstanie zawdzięcza staraniom Stanisława Drozda, historyka i pasjonata kultury ludowej Bieszczadów. Początki pasji pana Stanisława sięgają lat 70 ubiegłego stulecia, kiedy to zaczął gromadzić pierwsze zbiory. Przechowywane były one w szkole podstawowej,

w której, jako nauczyciel historii, wykorzystywał je w pracy dydaktycznej. Dzięki zaangażowaniu uczniów, rodziców i licznych ofiarodawców, zgromadzonych wokół idei ocalenia pamiątek przeszłości, powstał znacznych rozmiarów zbiór eksponatów i narodził się pomysł powołania Muzeum. Niezbędna okazała się tu pomoc Gminy Solina, która objęła opieką nowo powstałą placówkę i przeznaczyła na jej siedzibę budynek gminny. Pozyskane fundusze europejskie pozwoliły na jego remont i przystosowanie do potrzeb muzealnych. W 2013 r. Stanisław Drozd przekazał zgromadzone zbiory na rzecz Gminnego Ośrodka Kultury Sportu i Turystyki w Solinie z/s w Polańczyku i tak z szkolnej pracowni historycznej trafiły one do powołanego Gminnego Muzeum Kultury Duchowej i Materialnej Bojków w Myczkowie.

- **Gminne Muzeum Kultury Duchowej i Materialnej Bojków w Myczkowie** prezentuje kulturową różnorodność Bieszczadów, gromadzi przedmioty związane z dawnym życiem okolicznych wsi, dworów oraz miasteczek. Utrwala wiedzę na temat zwyczajów, obrzędów, tradycji i codziennej pracy ludzi minionej epoki. Szczególnie zaś stara się zachować pamięć o Bojkach, dawnych mieszkańcach Bieszczadów, którzy od przeszło pięciu stuleci wzbogacali barwny krajobraz etniczny tych ziem, a których historia została przerwana w połowie XX w. Pozostały po nich tylko nieliczne ślady ich bytności i zacierające się już wspomnienia.
- **Ekomuzeum „W krainie bobrów”** to otwarte muzeum bez murów, którego obiekty (eksponaty) rozproszone są na terenie Kotliny Uherczańskiej obejmującej miejscowości: Uherce Mineralne, Orelec, Zwierzyń i Myczkowce. Owe obiekty tworzą żywą kolekcję, obrazującą wartości przyrodnicze i kulturowe regionu oraz dorobek jego mieszkańców. Ekomuzeum obejmuje swoim zasięgiem sieć szlaków spacerowych i ścieżek przyrodniczych, poprzez to daje wszechstronną prezentację różnorodnych obiektów miejsc, tradycji, historii i legend, składających się na dziedzictwo ludzi i charakter miejsca. Przyroda, kultura i historia są prezentowane wspólnie, w miejscu ich pierwotnego występowania.
- **Elektrownia wodna Solina - PGE Energia Odnawialna S.A. Oddział ZEW Solina-Myczkowce w Solinie.** W programie zwiedzania: Film o źródłach energii odnawialnej, prezentacja gablot o odnawialnych źródłach energii oraz zwiedzanie wnętrza zapory. Trasa wycieczki prowadzi poprzez halę produkcyjną elektrowni, halę maszyn, galerię nr 1 i nr 2.
- **Galeria Rzeźb Przydrożnych, Pracownia bibułkarska i Pracownia garncarska** - Andrzej Kusz, Bóbrka;
- **Pracownia sztuki użytkowej** - Stanisława Podkalicka, Bóbrka;
- **Pracownia rzeźby w drewnie** - Henryk Gągorowski, Bóbrka;
- **Galeria Potoki** – Wasilewscy, Bóbrka.

Żeglarsstwo w Gminie Solina

Sezon żeglarski na Zalewie Solińskim trwa od maja do listopada, przy czym najlepsze żeglowanie ze względu na wiatr jest w maju i czerwcu oraz we wrześniu i październiku. Wówczas wiatr osiąga prędkość 5-7 m/s, zaś w porywach 15-17 m/s. W lipcu i sierpniu natomiast 3-4 m/s. Najkorzystniej żegluguje się w godzinach 10-18. Najwyższe fale osiągają 50-70 cm. Wiosną i jesienią występują liczne zamglenia.

Charakterystyczną cechą jeziora, związaną z jego śródgórskim położeniem, jest duża zmienność wiatru. Zbiornik ma bardzo rozwiniętą linię brzegową (ok. 160 km przy średnim stanie wody), z licznie występującymi zatoczkami – ujściami strumieni. Większość nadających się do cumowania miejsc jest błotnista (ze względu na wahania lustra wody) lub kamienista.¹ Największym ośrodkiem żeglarskim nad Jeziorem Solińskim jest Polańczyk. Znajdują się tutaj liczne przystanie, kluby żeglarskie, piaszczyste plaże wraz z wyznaczonymi kąpieliskami oraz liczne knajpki i tawerny.

Co roku na jeziorze Solińskim organizowanych jest ponad 30 imprez żeglarskich, między innymi:

- Puchar Jachtów Kabinowych,
- Puchar Polski w klasie „Delphia 24”,
- Regaty Samotników o Puchar Kapitana Henryka Jaskuły,
- Regaty o Puchar Marszałka Województwa Podkarpackiego,
- Regaty o Puchar Wójta Gminy Solina (zaznaczyli Państwo ten zapis, ale nie wiem w jakim kontekście, mamy go usunąć, czy zmienić nazwę, proszę doprecyzować),
- Regaty o Puchar Prezydenta Miasta Rzeszowa,
- Regaty o Puchar Prezesa Zespołu Elektrowni wodnych Solina- Myczkowce.

¹<http://www.tawernaskipperow.pl/jeziro-solinskie,749,lokalizacja.html>

Rejsy statkami wycieczkowymi po Jeziorze Solińskim

Statek Bryza, Polańczyk

Organizacja rejsów po zalewie solińskim 50 minutowe lub dłuższe po uzgodnieniu z armatorem².

Statek Tramp, Polańczyk

Rejsy statkiem odbywają się co godzinę od godz. 9 do 18. Podczas rejsu godzinnego (pełne 60 minut) statek płynie obok Wyspy Zajęcej, w kierunku zapory wodnej w Solinie, przepływa obok WZW "JAWOR", Martwego Lasu i opływa Wyspę Skalistą. Podczas rejsu dwugodzinnego statek płynie dodatkowo obok zatoki Victoriniego, Drzewa Wisielca i wpływa do Zatoki Czarnej. Na życzenie grup wycieczkowych trasy mogą być zmieniane i wydłużane. Możliwe jest również wynajęcie statku przez osoby indywidualne na dowolny okres i program (ogniska, grzybobranie, ślubowanie harcerskie, podróże poślubne itp.)³

Biała Flota, Solina

Podstawową działalnością ośrodka są rejsy spacerowe po Jeziorze Solińskim, jak również wypożyczalnia sprzętu wodnego. Do dyspozycji ośrodek posiada trzy statki spacerowe "Żubr", "Bieszczady", "Dariusz" oraz żaglowiec "Perła Soliny"⁴.

Statek Komandor, WZW Jawor

Rejs na "koniec świata" czyli Doliną Sanu trwa 1 godz.15min. Podczas rejsu statek płynie koło Martwego Lasu, Zatoki Teleśnickiej, wyspy Skalistej, półwyspu Brossa, zatoki Wiktoryniego i dopływa do Juliusza I- pustelnika. Rejs "Doliną Solinki" trwa 1 godzinę, trasa prowadzi koło wyspy Zajęcej, zapory wodnej w Solinie, Polańczyka, wyspy Energetyka i wraca na WZW "Jawor". Organizowane są również rejsy z 2-godzinnym pobytem w Solinie (zwiedzanie zapory) oraz rejsy z 2-godzinnym pobytem w Polańczyku (zwiedzanie Polańczyka). Na życzenie klientów organizowane są nietypowe rejsy połączone z ogniskiem, nastrojową muzyką a także wizytą u bieszczadzkich zakapiorów⁵.

Port Solina, Port Polańczyk

Wędkarstwo

Wody obu bieszczadzskich zalewów zalicza się do wód nizinnych i mają one I klasę czystości. Wędkować można całą dobę, zarówno z brzegu jak i z łodzi z uwzględnieniem limitów i okresów ochronnych.

Gatunki występujące: sandacz, szczupak, sum, okoń, pstrąg, troć wędrowna, lipień, leszcz, płoć, kleń, ukleja, karp i inne.

Na terenie Gminy Solina zlokalizowane jest łowisko specjalne-ochronne San Zwierzyń – Hoczewka. Łowisko obejmuje odcinek rzeki San od 50 m poniżej zapory wodnej w Myczkowcach do ujścia rzeki Hoczewka z wyłączeniem strefy wylotu wody z turbin w Zwierzyniu. Na odcinku rzeki San od 50 m poniżej zapory wodnej w Myczkowcach do strefy wylotu wody z turbin w Zwierzyniu wędkowanie jest dozwolone od 15 maja do 15 października. Sąsiaduje ono z rezerwatami "Przełom Sanu pod Grodziskiem" i "Grąd w Średniej Wsi". Łowisko obejmuje odcinek rzeki San od ujścia rzeki Olszanki do ujścia rzeki Hoczewka z wyłączeniem strefy wylotu wody z turbin w Zwierzyniu. Jego administratorem jest Okręg Polskiego Związku Wędkarskiego w Krośnie. Utworzone zostało w 2004 roku, aby chronić stada gotowych do rozrodu ryb, tzw. tarlaków. Chroni się tu pstrąga potokowego, lipienia i głowacicę. Dopuszcza się tu jedynie połowy przez ograniczoną liczbę wędkarzy. Miejsce to jest magnesem dla coraz prężniej rozwijającej się gałęzi turystyki jaką jest wędkarstwo muchowe w Bieszczadach⁶. Na łowisku obowiązuje całkowity zakaz zabierania ryb łososiowatych i lipieni⁷.

W obecnym krajobrazie Gminy Solina dominującymi formami architektonicznymi są bryły świątyń. Są to głównie rzymskokatolickie świątynie parafialne, niegdyś cerkwie grekokatolickie: te o charakterze zabytkowym znajdują się w Bereźnicy Wyżnej i Górzance, zaś nowsze świątynie wzniesiono w Berezce, Myczkowie, Polańczyku, Łopience i Myczkowcach. W miejscowości Terka funkcjonuje parafia grecko – katolicka z cerkwią drewnianą, wybudowaną w roku 1781. Drewniane budynki o charakterze mieszkalnym i gospodarczym znajdują się w Woli Matiaszowej (10 tradycyjnych drewnianych chałup) i Wołkowyi 1 chałupa. Bieszczady niegdyś były bardzo zaludnionym regionem Polski, wielowyznaniowym i wielonarodowym. Wiejskie domy rozlokowane były po obu stronach Sanu,

2<http://www.bryza.bieszczady.pl/index.php?action=rejsy>

3<http://www.bieszczady.net.pl/tramp/rejsy.html>

4http://www.bialaflota-solina.pl/index.php?option=com_content&task=view&id=45&Itemid=34

5http://www.rejsysolina.pl/rejsy_statkiem_komandor.html

6 <http://www.twojebieszczady.net/rozmaitosci/wedkarstwo.php>

7 http://www.pzw.org.pl/san/wiadomosci/105513/60/regulamin_lowiska_specjalnegoochronnego_san_zwierzyn_hoczewka__

a granica państwa polskiego oddalona była o kilkaset kilometrów na wschód od Bieszczad. Przebiegała tędy kolej wąskotorowa i szerokotorowa, znajdowały się tu karczmy, stoki narciarskie, piękne pensjonaty przyciągające turystów w początkach XX wieku. Wybuch II wojny światowej i to, co nastąpiło po niej, na zawsze zmieniły obraz bieszczadzkich wiosek. Po II wojnie światowej zmieniono granice między Polską a ZSRR, przeprowadzono akcje przesiedleńcze i akcję "Wisła". W ramach akcji wysiedlono z tutejszych wsi wszystkich mieszkańców. Wsie opustoszały, a to, co po nich pozostało zostało zniszczone, zdewastowane i spalone przez ludzi, a także zajęte przez przyrodę, która weszła w wyludnione tereny. Do dziś tylko w miejscowości Berezka zachowały się pozostałości parku dworskiego z 1851 roku rodu Fredrów i Żurawskich. W parku znajdują się dwa pomniki przyrody: 3 dęby o obwodzie 420–470 cm i sosna (370 cm). W miejscowości Myczkowce zachowały się także ruiny spichlerza z zabudowy dworskiej.

W niezamieszkałych miejscowościach Gminy Solina zachowały się dzwonnice, ruiny cerkwi, cmentarzy, przydrożnych krzyży, dzikie sady, czy podmurówki istniejących tam niegdyś chałup. Aktualnie zabudowę wsi w Gminie Solina stanowi nowa zabudowa (głównie zabudowa zagrodowa i jednorodzinna), skupiona wzdłuż ciągów komunikacyjnych. Układ ten jest kontynuacją historycznych układów ulicowych, charakterystycznych również dla gmin sąsiednich.

Jeśli chodzi o kapliczki i figury przydrożne, to stanowią one nieodłączne elementy krajobrazu polskiego. Na terenie Gminy Solina zachowanych jest kilkadziesiąt tego typu przykładów tzw. małej architektury, w każdej miejscowości.

Tabela 4. Obiekty ujęte w rejestrze zabytków mieszczące się na terenie Gminy Solina

Obiekt	Miejscowość	Numer w wojewódzkim rej. zabytków	Datowanie
Cerkiew pw. Św. Mikołaja Cudotwórcy, obecnie kościół parafialny pw. Narodzenia Najświętszej Marii Panny	Bereźnica Wyżna	A-1391 z dnia 14.05.1996 r	1839r.
Dzwonnica cerkiewna - obecnie kościelna			lata 1800- 1899
Cmentarz przykościelny			XIX wiek
Cerkiew pw. Św. Paraskewy - obecnie kościół parafialny pw. Wniebowstąpienia Pana Jezusa	Górzanka	A-789 z 29.04.1975 r.	1838r.
Dzwonnica cerkiewna - obecnie kościelna			lata 1850- 1875
Spichlerz	Myczkowce	A-396 z 31.10.1972	lata 1800- 1850
Dzwonnica cerkiewna	Terka	A-150 z 9.05.2006	lata 1875- 1899

Źródło: <http://bip.wuozprzemysl.pl/index.php?id=230&id2=128>

Ponadto w Gminnej Ewidencji Zabytków nieruchomych ujęte są:

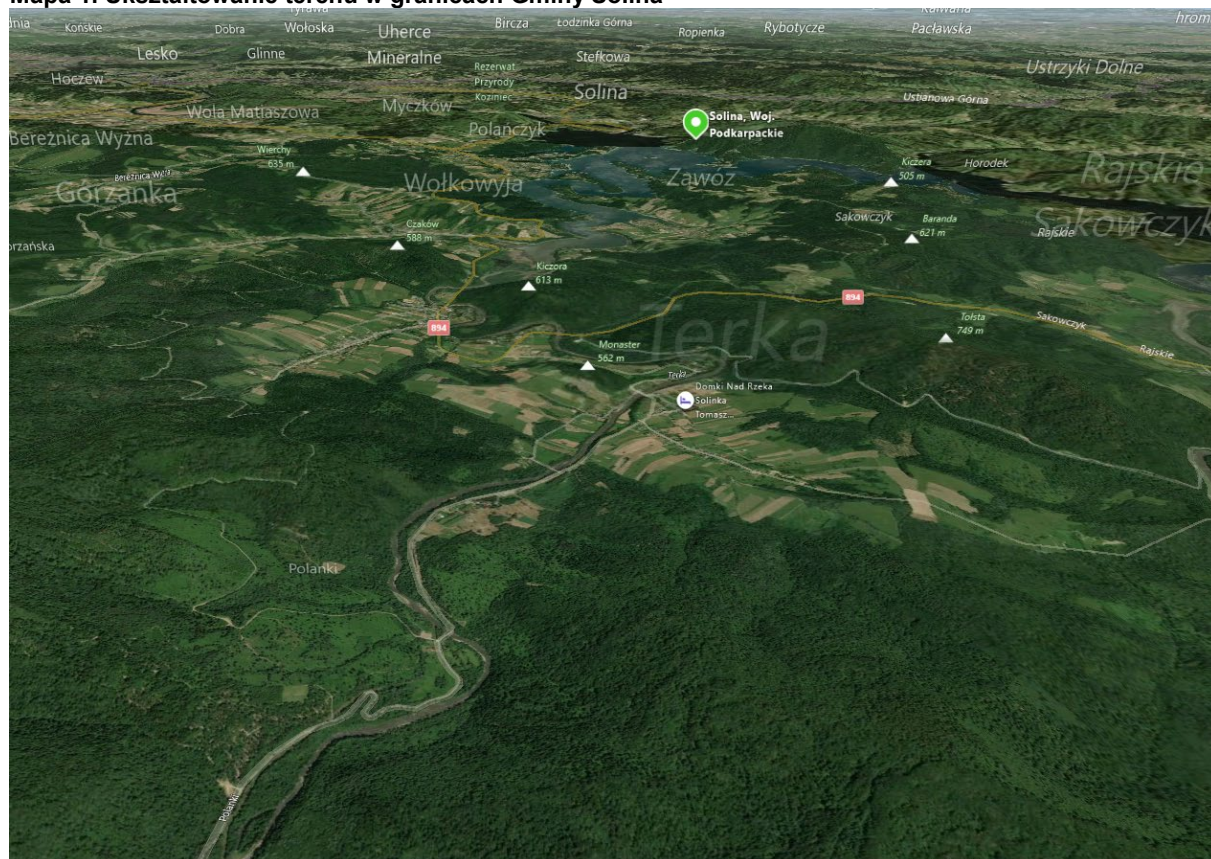
Tabela 5. Gminna ewidencja zabytków nieruchomych Gminy Solina

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Nr działki	Czas powstania
1	BEREZKA	cerkiew pw. Przemienienia Pańskiego (ruiny)	213	1879 rok
2	BEREZKA	kaplica cmentarna- obecnie kościół rzymsko- katolicki pw. Wniebowzięcia NMP	201	1870 rok, rozbudowana w 2 połowie XX wieku
3	BEREZKA	cmentarz zabytkowy- obecnie komunalny	213	XIX wiek
4	BEREZKA	park zabytkowy z fortyfikacjami ziemnymi, obecnie park rekreacyjny	142/2, 142/3	XVIII wiek, XIX wiek
5	BEREŻNICA WYŻNA	cerkiew pw. Św. Mikołaja Cudotwórcy, obecnie kościół parafialny pw. Narodzenia Najświętszej Marii Panny	126	1839 rok
6	BEREŻNICA WYŻNA	dzwonnica cerkiewna- obecnie kościelna	126	lata 1800- 1899
7	BEREŻNICA WYŻNA	cmentarz przykościelny	126, 123/1	XIX wiek
8	BEREŻNICA WYŻNA	cmentarz zabytkowy- obecnie komunalny	46	XIX wiek
9	BEREŻNICA WYŻNA	kaplica Narodzenia Najświętszej Marii Panny	46	lata 1875 - 1899
10	BÓBRKA	cerkiew- obecnie kościół parafialny pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa	472	1937 rok
11	BÓBRKA	cmentarz zabytkowy- obecnie parafialny	478, 479	początek XX wieku
12	BÓBRKA	kapliczka pańszczyźniana,	18	1848 rok, 1962 rok

		pomnik powstania chłopskiego z 1932 roku		
13	BUKOWIEC	dzwonnica	370	lata 1850- 1875
14	BUKOWIEC	cmentarz zabytkowy- obecnie komunalny	370	2 połowa XIX wieku
15	GÓRZANKA	cerkiew pw. Św. Paraskewy - obecnie kościół parafialny pw. Wniebowstąpienia Pana Jezusa	314	1838 rok
16	GÓRZANKA	dzwonnica cerkiewna- obecnie kościelna	314	lata 1850- 1875
17	GÓRZANKA	kapliczka przydrożna	251	XX wiek
18	GÓRZANKA	kapliczka przydrożna	177/1	XX wiek
19	GÓRZANKA	cmentarz zabytkowy- obecnie parafialny	312, 314	połowa XIX wieku
20	MYCZKOWCE	cerkiew pw. Św. Jerzego - obecnie kościół parafialny pw. Matki Boskiej Częstochowskiej	10	lata 1910 - 1912
21	MYCZKOWCE	cmentarz zabytkowy- obecnie komunalny	116, 115/4, 115/6, 118/1	początek XX wieku
22	MYCZKOWCE	spichlerz	12/11	lata 1800- 1850
23	MYCZKÓW	cerkiew pw. Św. Paraskewy - obecnie kościół parafialny pw. Matki Bożej Nieustającej Pomocy	308	1900 rok
24	MYCZKÓW	kaplica- obecnie kościół rzymsko- katolicki	307	1900 rok
25	MYCZKÓW	cmentarz zabytkowy- obecnie parafialny	307	początek XX wieku
26	MYCZKÓW	kapliczka przydrożna	483	XIX wiek
27	POLANKI	kapliczka Kibakowa - Szczęśliwego Powrotu	10	XIX wiek
28	POLAŃCZYK	cerkiew pw. Św. Męczennicy Paraskewii - obecnie kościół parafialny pw. Najświętszej Maryi Panny Królowej Polski	427	1907 rok
29	POLAŃCZYK	cmentarz przykościelny	428	koniec XIX wieku
30	POLAŃCZYK	cmentarz zabytkowy- obecnie parafialny	273	początek XX wieku
31	POLAŃCZYK	kaplica cmentarna	273	1906 rok
32	POLAŃCZYK	kapliczka	296/2	XIX wiek
33	RADZIEJOWA	cmentarz zabytkowy- obecnie komunalny	13	początek XX wieku
34	RAJSKIE	stanowisko archeologiczne	12/29	wczesne średniowiecze
35	RAJSKIE	cerkiew (ruiny)	12/29	lata 1872 - 1874
36	RAJSKIE	cmentarz zabytkowy- obecnie komunalny	10	2 połowa XIX wieku
37	RAJSKIE	cmentarz zabytkowy- obecnie komunalny	75	początek XX wieku
38	SAKOWCZYK	kapliczka przydrożna	34/13	XIX wiek
39	SOLINA - byłe ZABRODZIE	cerkiew pw. Św. Piotra i Pawła - obecnie kościół filialny	137	1912 rok
40	SOLINA - byłe ZABRODZIE	cmentarz zabytkowy- obecnie komunalny	225, 221/5	początek XX wieku
41	STUDENNE	cmentarz zabytkowy- obecnie komunalny	25	początek XX wieku
42	TERKA	kościół filialny pw. Matki Bożej Szkaplerznej	447	1930 rok
43	TERKA	dzwonnica cerkiewna	448	lata 1875- 1899
44	TERKA	cmentarz zabytkowy- obecnie parafialny	448	XIX / XX wiek
45	TYSKOWA	cmentarz zabytkowy- obecnie komunalny	48, 49	XIX / XX wiek
46	TYSKOWA	kapliczka	61	początek XX wieku
47	WOLA GÓRZAŃSKA	kapliczka	53	początek XX wieku
48	WOLA MATIASZOWA	kaplica pw. Św. Wielkiego Męczennika Grzegorza, obecnie kościół filialny pw. Św. Józefa	74	1908 rok (przebudowany)
49	WOLA MATIASZOWA	cmentarz zabytkowy- obecnie	74, 75	koniec XIX wieku

50	WOŁKOWYJA	parafialny dzwonnica	390/1	lata 1850- 1875
51	WOŁKOWYJA	cmentarz zabytkowy	390/1	XIX wiek
52	WOŁKOWYJA	cmentarz zabytkowy- obecnie komunalny	957/1, 957/2	koniec XIX wieku
53	WOŁKOWYJA	kapliczka przydrożna	523	XIX wiek
54	ZAWÓZ	cerkiew filialna pw. Św. Męczennicy Paraskewii - obecnie kościół pw. Najświętszej Marii Panny Matki Kościoła	73	1875 rok
55	ZAWÓZ	cmentarz przykościelny	73	XIX wiek
56	ZAWÓZ	cmentarz zabytkowy	68/2	początek XX wieku
57	ZAWÓZ	kaplica pw. Opieki Matki Boskiej (ruiny)	639/4	XIX wiek
58	ZAWÓZ	cmentarz zabytkowy - obecnie komunalny	115	początek XX wieku

Mapa 1. Ukształtowanie terenu w granicach Gminy Solina

Źródło: opracowanie własne

II.CZĘŚĆ 2: DIAGNOZA SYTUACJI GOSPODARCZEJ GMINY

2.1. Gospodarka lokalna i rynek pracy

Według danych opublikowanych przez GUS na terenie Gminy Solina (na koniec 2020 roku) w bazie REGON zarejestrowanych było 911 podmiotów gospodarczych. Stanowiło to 26% wszystkich podmiotów gospodarczych zarejestrowanych na terenie powiatu leskiego. Udział ten plasował Gminę Solina na 1 miejscu wśród 4. gmin wiejskich powiatu leskiego.

Do największych podmiotów gospodarczych zlokalizowanych na terenie Gminy Solina należą:

- Amer-Pol w Polańczyku,
- Hotel Ewka w Myczkowie,
- Hotel Solina Spa Myczkowce,
- AMW Rewita Solina w Solinie,
- White Sails Solina,
- Relavia Sp. z o.o.

Tabela 6. Zmiany liczby podmiotów gospodarczych w gminach powiatu leskiego

Wyszczególnienie	2016		2020		Zmiana liczby zarejestrowanych podmiotów w okresie 2016-2020
	liczba zarejestrowanych podmiotów w REGON	odsetek w powiecie	liczba zarejestrowanych podmiotów w REGON	odsetek w powiecie	
Gmina Lesko (gmina miejska)	1 195	40%	1 296	38%	108,5%
Gmina Baligród (wiejska)	337	11%	408	12%	121,1%
Gmina Cisna (wiejska)	300	10%	353	10%	117,7%
Gmina Olszanica (wiejska)	419	14%	478	14%	114,1%
Gmina Solina (wiejska)	722	24%	911	26%	126,2%

W latach 2016-2020 liczba podmiotów gospodarczych na terenie Gminy Solina zwiększyła się o 189 przedsiębiorstw i był to najwyższy wynik spośród wszystkich gmin powiatu leskiego. Z danych GUS można również zauważyć, że w poszczególnych latach analizowanego okresu liczba nowo rejestrowanych podmiotów stale rosła z 74 w 2016 roku do 115 w 2020 roku.

W rozwijaniu przedsiębiorczości i rolnictwa na terenie Gminy Solina dużą rolę odgrywa Podkarpacki Ośrodek Doradztwa Rolniczego w Boguchwale, PZDR w Lesku jak też instytucje otoczenia biznesu mające swoje siedziby w Lesku.

Pozytywnym aspektem jest także spadkowa tendencja w zakresie liczby podmiotów gospodarczych wyrejestrowywanych z bazy REGON (58 podmiotów w roku 2016, 40 podmiotów w roku 2020).

Spośród wszystkich działów gospodarki narodowej⁸ w Gminie Solina w roku 2020 najwięcej przedsiębiorstw prowadziło swoją działalność w trzech poniższych sektorach:

- sekcja I. Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi (łącznie 368 podmiotów gospodarczych),
- sekcja G. Handel hurtowy i detaliczny. Naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle (łącznie 122 podmioty gospodarcze),
- sekcja F. Budownictwo (łącznie 80 podmiotów gospodarczych).

Analizując szczegółowe dane dotyczące działów gospodarki narodowej na terenie Gminy Solina w latach 2016-2020 najwięcej nowych podmiotów gospodarczych otwieranych jest w trzech sektorach:

- sekcja I. Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi (łącznie 57 podmiotów gospodarczych),
- sekcja F. Budownictwo (łącznie 15 podmiotów gospodarczych),
- sekcja G. Handel hurtowy i detaliczny. Naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle (łącznie 8 podmiotów gospodarczych).

Jednocześnie w analogicznym okresie na terenie Gminy Solina najwięcej podmiotów gospodarczych wyrejestrowano w sektorze: sekcja I. Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi (łącznie 22).

⁸ Podmioty gospodarki narodowej nowo zarejestrowane oraz wyrejestrowane wg sekcji i działów PKD 2007, dane GUS.

Duże znaczenie na gospodarczej mapie Gminy Solina ma rolnictwo oraz działalność okołorolnicza. Na 18 452 ha powierzchni gminy, grunty rolne użytkowane zajmują 3 447,65 ha, co daje blisko 19% areалу, w tym: łąki trwałe - 129,14ha, pastwiska trwałe – 1 212,13ha, grunty orne – 2 105,79ha i sady – 0,59ha.

Gleby użytków rolnych na obszarze Gminy Solina zalicza się przede wszystkim do IV, V i VI klasy bonitacyjnej. Na stokach wyżej położonych występują gleby o niskich walorach produkcyjnych. Tutejsze gleby charakteryzują się bardzo niską zasobnością w fosfor oraz niską zasobnością w rozpuszczalne formy potasu. Bez względu na przynależność do klasy bonitacyjnej i kompleksu glebowo-rolniczego, gleby te są glebami bardzo kwaśnymi o bardzo dużych potrzebach wapnowania. Biorąc pod uwagę przydatność rolniczą gleb Gminy Solina znaczna część gruntów ornych zaliczona jest do kompleksów górskich, wśród których dominuje kompleks zbożowy górski oraz kompleks owsiano-pastewny.

Pomimo, że rolnictwo charakteryzuje się dużym stopniem rozdrobnienia, ma znaczny wpływ na poziom rozwoju gminy i standard życia mieszkańców.

Według danych GUS z Powszechnego Spisu Rolnego 2010 w Gminie Solina znajduje się ogółem 841 gospodarstw rolnych, z czego 749 gospodarstw prowadzi działalność rolniczą. Gospodarstwa niewielkie o powierzchni do 5 ha stanowią około 76,4%. Gospodarstwa o powierzchni przekraczającej 15 ha to zaledwie około 2,5% wszystkich gospodarstw rolnych w gminie.

Na szczególną uwagę zasługują powstające w ostatnim czasie gospodarstwa produkujące zdrową żywność i rozwijające się rolnictwo ekologiczne. Trendowi temu sprzyja nieskażone środowisko naturalne. W Gminie Solina swoją działalność prowadzą gospodarstwa posiadające certyfikat ekologiczny, z których najbardziej znanym jest gospodarstwo Pani Bożeny Wisły w Bukowcu - Gospodarstwo Agro Eko Turystyczno-Edukacyjne. Tutaj właśnie powstają sery podpuszczkowe, produkowane z mleka od krów rasy Simental z własnej hodowli, które uzyskały szereg nagród i wyróżnień lokalnych, wojewódzkich i krajowych. Produkcja serów odbywa się domową metodą.

Analiza sektorowa przedsiębiorstw prowadzących działalność na terenie Gminy Solina pozwala określić najsilniej rozwinięte sektory gospodarki. Jednocześnie, biorąc pod uwagę dane dotyczące przyrostu liczby przedsiębiorstw w poszczególnych sektorach na przestrzeni ostatnich pięciu lat można podjąć próbę określenia branż, które w kolejnym dziesięcioleciu będą rozwijać się najszybciej.

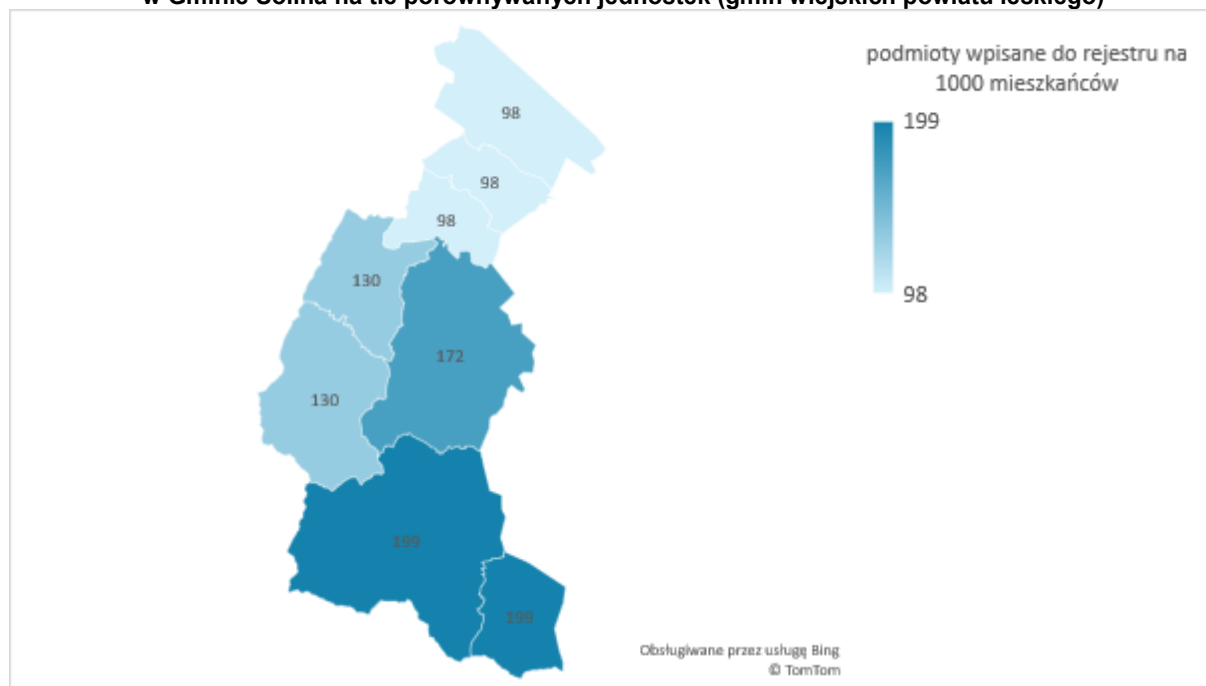
Analiza przyrostu liczby przedsiębiorstw w poszczególnych sektorach gospodarki Gminy Solina pokazuje, że w ciągu ostatnich pięciu lat najszybciej rozwijały się przedsiębiorstwa z branży turystycznej (dominująca działalność gospodarcza na terenie gminy): sekcja I. Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi.

Jednocześnie w analizowanym okresie, pomimo wciąż istotnego wpływu na gospodarkę gminy, nieznacznie maleje liczba przedsiębiorstw prowadzących swoją działalność w zakresie sekcji G. Handel hurtowy i detaliczny. Naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle.

Zdecydowana większość firm zarejestrowanych na terenie Gminy Solina to podmioty zatrudniające do 9 pracowników. Takie przedsiębiorstwa stanowią aż 98,7% wszystkich podmiotów w gminie. Pod tym względem Gmina Solina wpisuje się w ogólnopolskie trendy. Na terenie Gminy Solina działalność prowadzi 11 podmiotów gospodarczych zatrudniających od 10 do 49 pracowników i 1 podmiot gospodarczy zatrudniający od 50 do 249 pracowników, mających duże znaczenie dla lokalnej gospodarki.

Wskaźnikiem, który dobrze obrazuje stopień rozwoju przedsiębiorczości poszczególnych gmin jest liczba podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w REGON w przeliczeniu na 1000 mieszkańców. W Gminie Solina współczynnik ten wyniósł w 2020 roku 172 i w ciągu ostatnich pięciu lat wzrósł o 26 pkt. procentowych. Jednocześnie współczynnik ten był wyższy niż średnia dla powiatu leskiego (131) oraz znacznie niższy niż średnia obliczona dla województwa podkarpackiego (89).

Rysunek 2. Liczba podmiotów zarejestrowanych w REGON w przeliczeniu na 1000 mieszkańców w Gminie Solina na tle porównywanych jednostek (gmin wiejskich powiatu leskiego)

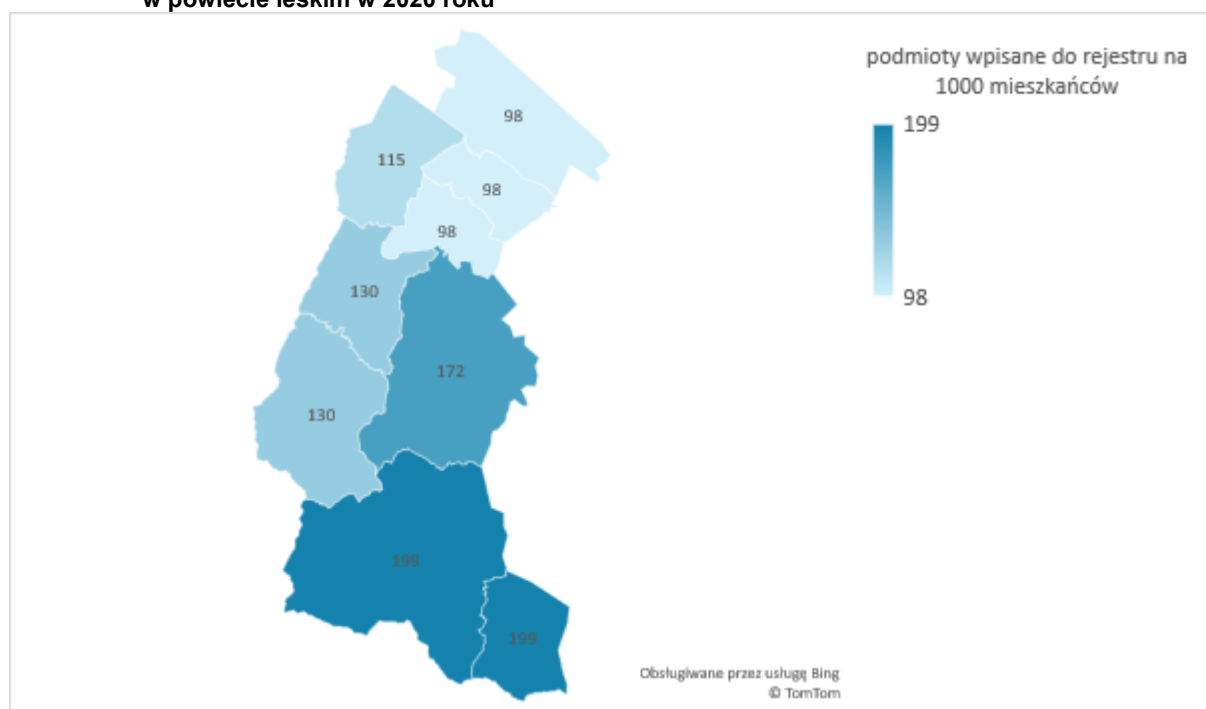

Wyszczególnienie	2020
	podmioty wpisane do rejestru na 1000 ludności
Gmina Baligród (wiejska)	130
Gmina Cisna (wiejska)	199
Gmina Olszanica (wiejska)	98
Gmina Solina (wiejska)	172

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

W 2020 roku, wśród porównywanych gmin wiejskich z powiatu leskiego, Gmina Solina charakteryzowała się drugą najwyższą wartością współczynnika podmiotów zarejestrowanych w REGON w przeliczeniu na 1000 mieszkańców, co więcej charakteryzowała się także wyższą wartością analizowanego współczynnika niż w gminie miejsko-wiejskich powiatu. Wyższą wartość współczynnika dotyczącego liczby podmiotów zarejestrowanych w REGON w przeliczeniu na 1000 mieszkańców osiągnęła jedynie Gmina Cisna (199).

Rysunek 3. Liczba podmiotów zarejestrowanych w REGON w przeliczeniu na 1000 mieszkańców w powiecie leskim w 2020 roku

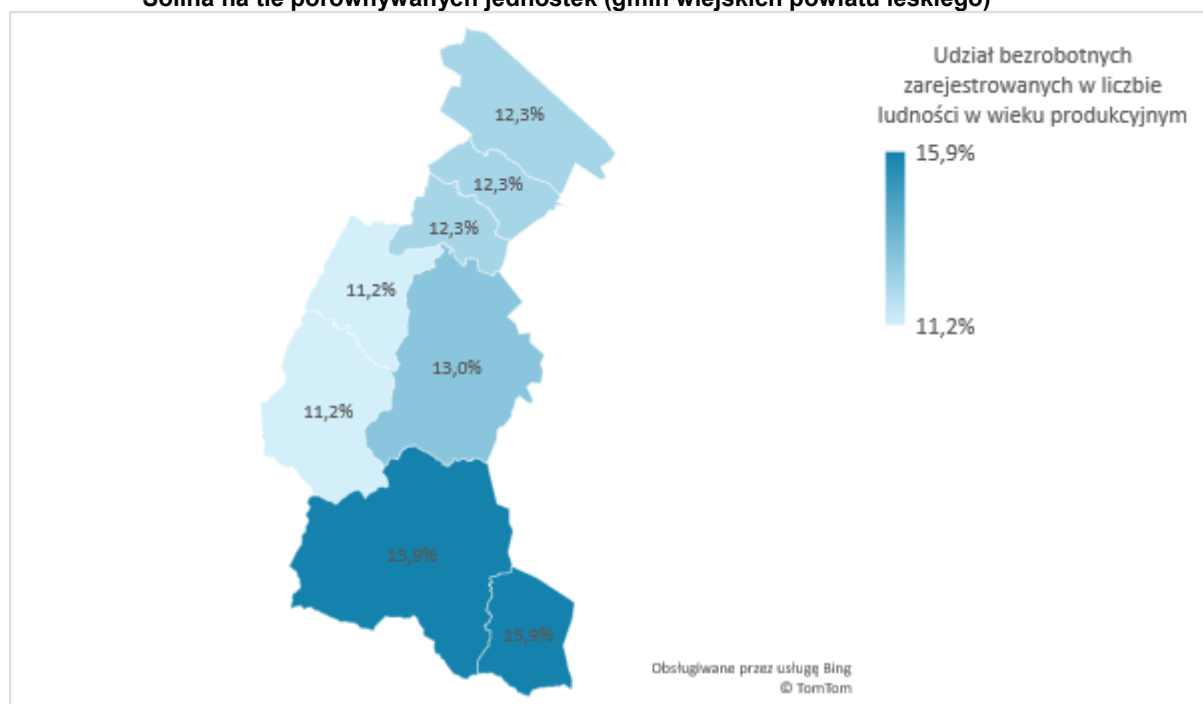

Wyszczególnienie	2020
	podmioty wpisane do rejestru na 1000 ludności
Gmina Lesko (gmina miejska)	115
Gmina Baligród (wiejska)	130
Gmina Cisna (wiejska)	199
Gmina Olszanica (wiejska)	98
Gmina Solina (wiejska)	172

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Na terenie Gminy Solina w ciągu ostatnich pięciu lat stale zmniejszała się liczba osób zarejestrowanych jako bezrobotne. W 2016 roku było to 542 osoby, natomiast w roku 2020 – 431 osób. Opisywany spadek bezrobocia w równym stopniu dotyczył wszystkich grup wiekowych co może implikować wniosek, że oferta pracodawców na terenie Gminy Solina i powiatu leskiego w dobrym stopniu odpowiadała na potrzeby wyrażane przez osoby poszukujące pracy bez względu na ich wiek. Nieznacznie zmniejszyła się także liczba osób określanych jako trwale bezrobotne – z poziomu 295 osób w roku 2016 do poziomu 232 osoby na koniec 2021 roku.

Rysunek 4. Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w Gminie Solina na tle porównywanych jednostek (gmin wiejskich powiatu leskiego)

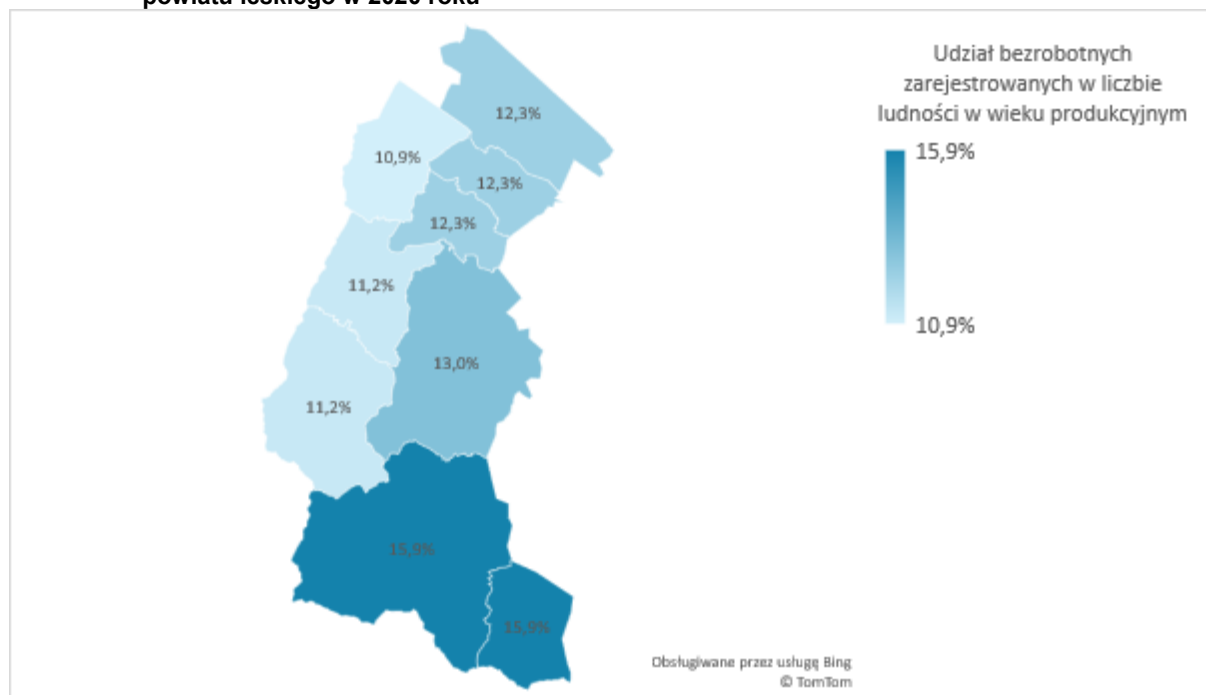

Wyszczególnienie	2020
	Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w Gminie Solina na tle porównywanych jednostek
Gmina Baligród (wiejska)	11,2%
Gmina Cisna (wiejska)	15,9%
Gmina Olszanica (wiejska)	12,3%
Gmina Solina (wiejska)	13,0%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Wskaźnik udziału bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w Gminie Solina wyniósł na koniec 2020 roku 13%. Jednocześnie można zauważyć, że wskaźnik ten był jednym z wyższych wśród jednostek porównywalnych i kształtował się na poziomie nieco wyższym jak średnia wyznaczona dla powiatu leskiego (12%) oraz zdecydowanie wyższym niż wartość jaką przyjmuje on dla całego województwa podkarpackiego (6,7%).

Rysunek 5. Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w gminach powiatu leskiego w 2020 roku

Wyszczególnienie	2020
	Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w gminach powiatu leskiego w 2020 roku
Gmina Lesko (gmina miejska)	10,9%
Gmina Baligród (wiejska)	11,2%
Gmina Cisna (wiejska)	15,9%
Gmina Olszanica (wiejska)	12,3%
Gmina Solina (wiejska)	13,0%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

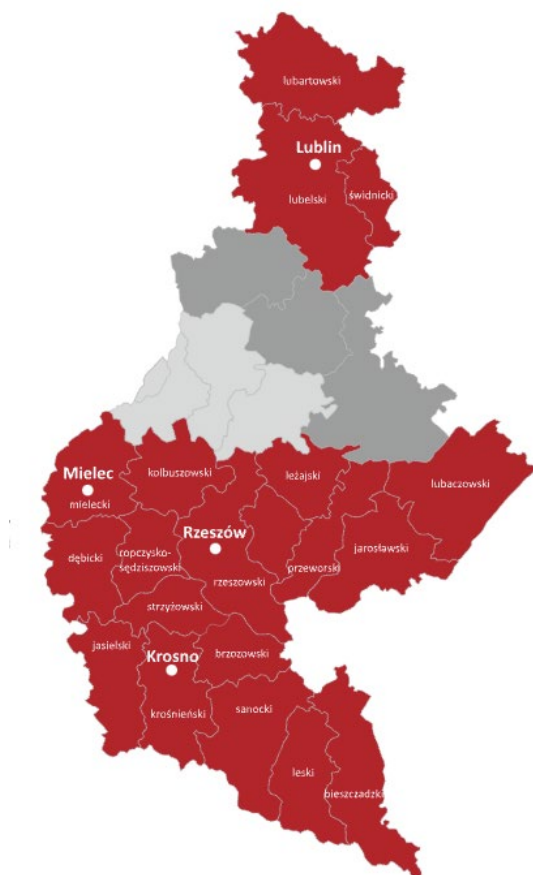
Z dostępnych danych statystycznych (GUS) wynika, że mieszkańcy Gminy Solina mają niższy poziom wykształcenia niż w województwie podkarpackim. Wśród kobiet mieszkających w Gminie Solina największy odsetek ma wykształcenie podstawowe ukończone (25,1%) oraz zasadnicze zawodowe (17,6%). Mężczyźni najczęściej mają wykształcenie zasadnicze zawodowe (28,0%) oraz podstawowe ukończone (23,5%).

W grupie mieszkańców Gminy Solina z niższym wykształceniem są przede wszystkim osoby po 50. roku życia - grupa osób będących w trudnej sytuacji na rynku pracy, a jednocześnie niechętnych do rozwoju. Jak wynika z badań przeprowadzonych przez Akademię Rozwoju Filantropii w Polsce w ramach projektu badawczego "Rynek pracy a osoby bezrobotne 50+. Szanse i bariery", osoby bezrobotne po 50-tce są słabo wykształcone, posiadają kwalifikacje niedopasowane do aktualnych wymogów rynku pracy. Zdobywanie nowych kwalifikacji oraz poszerzanie już zdobytych umiejętności jest niewątpliwie dobrym sposobem na poprawę swojej sytuacji na rynku pracy.

Do zmiany zawodu najczęściej gotowe są osoby ze średnim wykształceniem, natomiast chęć podnoszenia kwalifikacji przejawiają w większości osoby z wyższym wykształceniem. Przeszkodami w podjęciu działań zwiększających szanse zatrudnienia są: wiek i związana z nim niechęć do nauki i zmian (49%), problemy zdrowotne (16%), brak motywacji do pracy (11%).⁹

Powiat leski, w granicach którego zlokalizowana jest Gmina Solina posiada potencjał do stworzenia oraz rozwijania innowacyjnych i technologicznych przedsiębiorstw i tworzenia nowych miejsc pracy dla swoich mieszkańców, w tym analizowanej jednostki. Należy wspomnieć, że teren powiatu leskiego jest jednym z 19 obszarów w województwie podkarpackim zarządzanym przez Specjalną Strefę Ekonomiczną EURO-PARK MIELEC.

⁹ źródło: wyniki badań "Rynek pracy a osoby bezrobotne 50+. Bariery i szanse." przeprowadzone przez Akademię Rozwoju Filantropii w Polsce.

Obszar inwestycyjny powstał w roku 1995 i zlokalizowany jest głównie w południowo-wschodniej części Polski, w regionach przygranicznych, co oznacza dodatkowy potencjał możliwości transgranicznej współpracy gospodarczej, kulturowej i turystycznej. Obszar leży w bezpośrednim sąsiedztwie wschodniej granicy Unii Europejskiej - bliskość granic z Ukrainą i Słowacją tworzą świetne warunki do lokowania inwestycji, mających swoich dostawców i odbiorców na zagranicznych rynkach. Stale rozwijająca się infrastruktura transportowa kreuje potencjał EURO-PARK MIELEC. Obszar przecinają główne szlaki komunikacyjne wiodące z północy na południe i ze wschodu na zachód Europy tj.: autostrada A4 (relacji wschód-zachód, należąca do III Paneuropejskiego Korytarza Transportowego), droga ekspresowa S19 (część europejskiej międzynarodowej trasy Via Carpatia relacji północ-południe) jak również dostępność infrastruktury kolejowej czy transportu lotniczego (lotniska: Rzeszów, Lublin oraz lokalne lotniska w Mielcu i Krośnie).

2.2. Infrastruktura i środowisko

Infrastruktura drogowa

Gminna infrastruktura drogowa to 35 dróg o statusie drogi publicznej gminnej o łącznej długości 31,08 km. Przez obszar gminy przebiegają: droga wojewódzka Nr 894 Hoczew – Czarna i droga wojewódzka Nr 895 relacji skrzyżowanie Myczków – Uherce o łącznej długości 33,06km. Ważnymi arteriami komunikacyjnymi gminy są również drogi powiatowe o łącznej długości 52,17 km, których wykaz prezentuje poniżej zamieszczona tabela:

Numer drogi	Nazwa drogi
2272R	Uherce Mineralne-Myczkowce-Bóbrka
2273R	Bóbrka-Łobozew
2278R	Berezka-Bereźnica Wyżna-Grzanka
2279R	Baligród-Wołkowyja
2280R	Wołkowyja-Rybne
2281R	Sakowczyk-Zawóz
2283R	Bukowiec-Dolżyca
2284R	Rajskie-Zatwarnica

Podobnie jak w większości gmin województwa podkarpackiego sieć dróg jest rozwinięta dobrze, ale ich jakość techniczna jest jednak bardzo niska.

Stan dróg w Gminie Solina sprawdzany jest na bieżąco przez osobę zatrudnioną na Stanowisku ds. Infrastruktury Drogowej i Sieci w Wydziale Gospodarczym Urzędu Gminy. Dla dróg publicznych i obiektów inżynierskich wykonywane są przeglądy okresowe (roczne i pięcioletnie) potwierdzone wpisami w księgach dróg (obiektów). Ostatnia przeprowadzona ocena wynikowa stanu technicznego dróg kształtuje się w przedziale od 2 do 5 pkt w 6-stopniowej skali punktowej. Bieżące zalecenie

w zakresie poprawy stanu technicznego dróg dotyczą w większości konieczności wykonania miejscowej naprawy ubytków oraz uszkodzeń eksploatacyjnych wynikających z normalnego z nich korzystania.

Wiele dróg powiatowych wymaga kompleksowej przebudowy. Brak środków finansowych pozwala jedynie na bieżące remonty. Drogi gminne – drogi transportu rolnego i drogi dojazdowe do pól są wąskie, co uniemożliwia przejazd cięższym sprzętem rolniczym. Brak drożności dróg spowodowany jest przede wszystkim złym stanem technicznym nawierzchni i obiektów mostowych oraz brakiem podstawowych parametrów technicznych na niektórych odcinkach dróg. Wykształcone w długim okresie czasu układy osadnicze i kierunki ciążen komunikacyjnych zdeterminowały kształt i kierunki rozbudowy sieci komunikacyjnej. Wzrastający ruch na drogach wojewódzkich przebiegających przez obszar gminy spowoduje, że układ dróg będzie wymagał w okresie kilku lat intensywnej modernizacji i rozbudowy.

Dalszy rozwój gminy w zakresie obsługującego układu drogowego może się opierać o istniejący układ dróg, niezbędne są jednak działania polegające na ich modernizacji technicznej i realizacji brakujących w powiązaniach odcinków.

Urządzenia sieciowe

W 2020 roku długość czynnej sieci wodociągowej na terenie Gminy Solina wynosiła 127,33km. Ogółem podłączonych do gminnej sieci wodociągowej na terenie Gminy Solina jest 1637 odbiorców. Gmina Solina posiada 11 stacji uzdatniania wody w miejscowościach: Polańczyk, Solina, Wołkowyja, Rybne, Bukowiec, Wola Matiaszowa, Bereźnica Wyżna, z czego 6 przekazanych jest umową dzierżawy

w zarząd Gminnego Zakładu Komunalnego Sp z. o o.

Na koniec roku 2020 długość czynnej sieci kanalizacyjnej na terenie Gminy Solina wyniosła 98,57km. Ogółem podłączonych do gminnej sieci kanalizacyjnej na terenie Gminy Solina jest 1221 odbiorców.

W 2020 roku zakończono budowę oczyszczalni ścieków w Berezce o przepustowości 1800 m³/d.

Całość infrastruktury kanalizacyjnej tworzą również stanowiące własność Gminy Solina oczyszczalnie ścieków w łącznej ilości 8:

- Solina – 3 oczyszczalnie ścieków o następujących przepustowościach:
Główna oczyszczalnia ścieków o przepustowości Q średniodobowe 920m³/d,
Jawor, oczyszczalnia ścieków o przepustowości Q średniodobowe 39,7m³/d,
Osiedlowa oczyszczalnia ścieków o przepustowości Q średniodobowe 22,5m³/d,
- Wołkowyja – 1 oczyszczalnia ścieków o przepustowości 930,38m³/d,
- Myczkowce – 1 oczyszczalnia ścieków o przepustowości 160m³/d,
- Berezka – 1 oczyszczalnia ścieków o przepustowości 1435m³/d,
- Zawóz – 1 oczyszczalnia ścieków o przepustowości 180m³/d.

Wszystkie wymienione wyżej obiekty przekazane są umowami dzierżaw w zarząd Gminnego Zakładu Komunalnego Sp. z o.o.

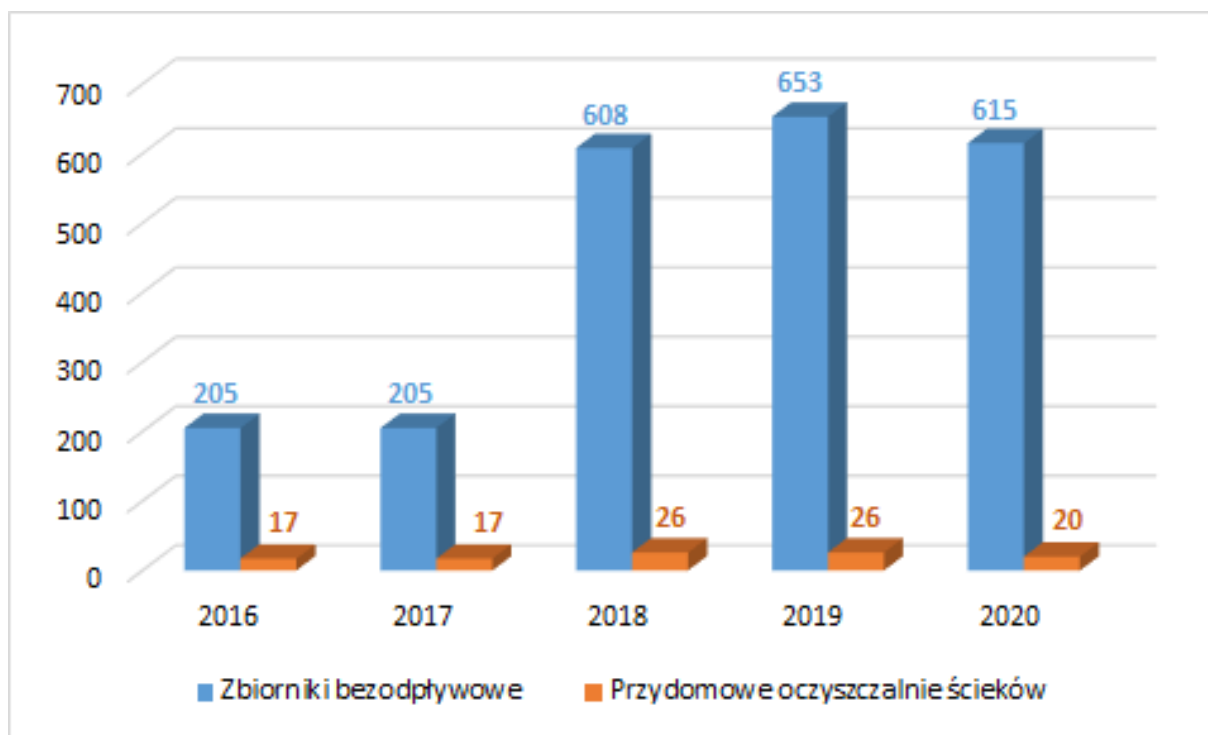
Zgodnie ze sprawozdaniem z wykonania Krajowego Programu Oczyszczania Ścieków Komunalnych za rok 2020 część Gminy Solina (Myczków, Solina) wchodzi w skład aglomeracji wodno-ściekowej Solina, miejscowości Polańczyk i Berezka, wchodzi w skład aglomeracji wodno-ściekowej Polańczyk, z kolei miejscowości: Wołkowyja, Bukowiec, Terka, Rybne, Górzanka, Wola Górzeńska, wchodzi w skład aglomeracji wodno-ściekowej Wołkowyja.

Właściciele nieruchomości leżących na terenach nieobjętych komunalnym systemem kanalizacji zobowiązani są do posiadania zbiorników bezodpływowych i korzystania z usług przedsiębiorców uprawnionych do ich opróżniania i transportu nieczystości ciekłych na podstawie umowy oraz jej wykazywania osobom upoważnionym podczas kontroli. Na właściciela nieruchomości za brak umowy oraz za brak dowodów uiszczenia opłat za wywóz nieczystości ciekłych lub osadów może zostać nałożony mandat karny.

Ze względu na budowę geologiczną, ukształtowanie terenu oraz rozproszone osadnictwo budowa sieci kanalizacyjnej we wszystkich zamieszkałych miejscowościach Gminy Solina przekracza możliwości techniczne i technologiczne, a także finansowe, stąd jedynym rozwiązaniem służącym uporządkowaniu gospodarki ściekowej stają się zbiorniki bezodpływowe lub przydomowe oczyszczalnie ścieków, stąd ich liczba stale rośnie.

W latach 2016-2020 liczba zbiorników bezodpływowych zwiększyła się o 410 od 2016 roku. W 2020 roku było ich 615. Pozytywnym aspektem jest fakt, że wzrosła również liczba przydomowych oczyszczalni ścieków. W 2020 roku liczyły one 20 szt.

Rysunek 6. Liczba zbiorników bezodpływowych i przydomowych oczyszczalni ścieków w Gminie Solina w latach 2016-2020

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Stopień gazyfikacji Gminy wciąż utrzymuje się na bardzo niskim poziomie. Przez teren gminy przebiega gazociąg średniego ciśnienia relacji Lesko – Polańczyk. Jego zasięg jest stosunkowo niewielki – obejmuje przede wszystkim miejscowość Polańczyk (w niewielkim zakresie obsługuje Myczków i Berezkę) i służy przede wszystkim do celów grzewczych (z sieci korzysta nieco ponad 11% mieszkańców gminy). Rozwój sieci gazowej jest pożądanym nie tylko ze względów bezpieczeństwa, ale także ze względów ekologicznych. Sieć gazowa wybudowana w latach dziewięćdziesiątych jest w dobrym stanie technicznym. Parametry techniczne istniejącej sieci gazowej oraz gazociągu magistralnego zapewniają możliwość zaopatrzenia w gaz ziemny istniejących oraz nowych odbiorców korzystających z powyższego źródła w okresie perspektywnym.

Sieć elektroenergetyczna w Gminie Solina jest dobrze rozwinięta. Gminę zasilają linie elektroenergetyczne średniego napięcia. Na terenie Gminy na rzece San znajduje się Zespół Elektrowni Wodnych Solina-Myczkowce. Jest to jedna z największych elektrowni szczytowo-pompowych na dopływie naturalnym zapory betonowej. Składa się z 4 hydrozespołów, możliwy do wykorzystania spadek to 60 m. Moc zainstalowana po modernizacji obiektu wynosi 200 MW.

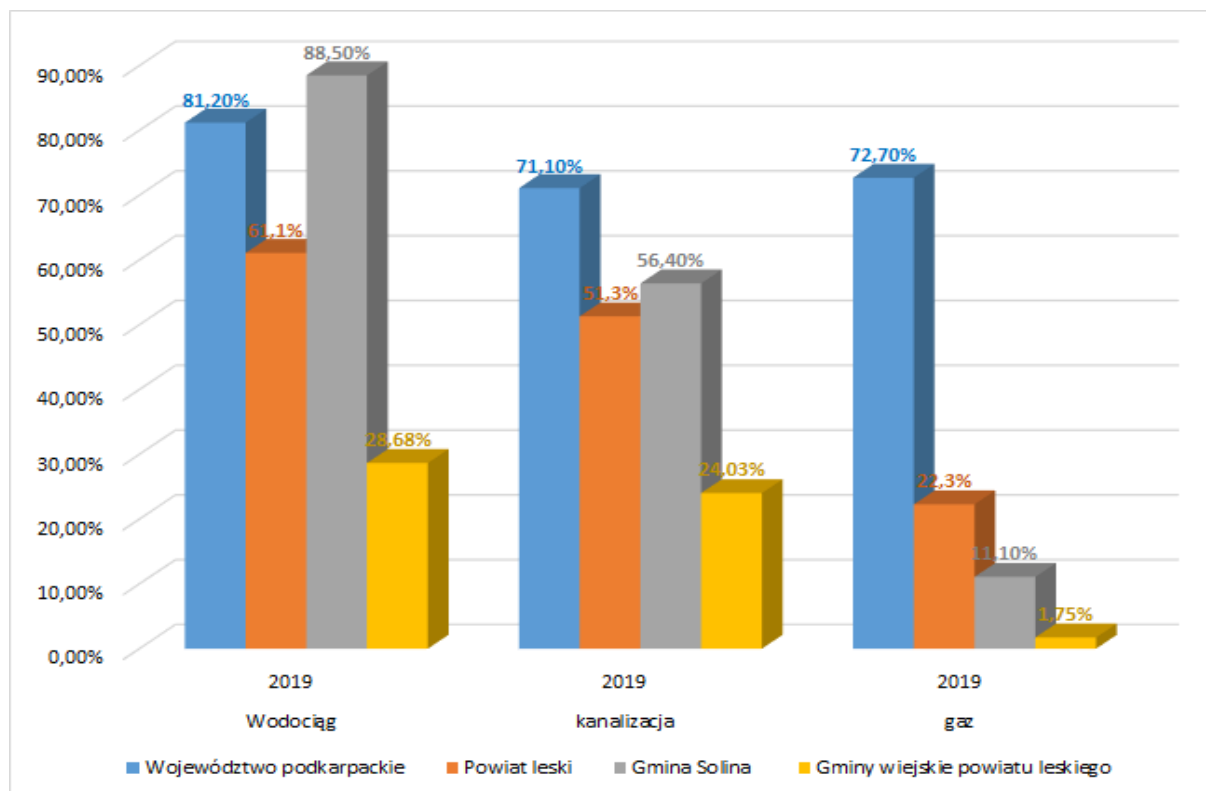
Linie wysokiego napięcia znajdujące się na obszarze Gminy:

- 110 kV Solina-GPZ Sanok,
- 110 kV Solina – GPZ Ustrzyki Dolne,
- 110 kV Solina – GPZ Bircza,
- 110 kV GPZ Myczków – Sanok.

Zaopatrzenie Gminy w energię elektryczną zapewnia PGE Dystrybucja S.A. Oddział Rzeszów, teren Gminy podlega pod Rejon Energetyczny Sanok.

Na wykresie poniżej porównano udział korzystających z instalacji wodociągowej, kanalizacyjnej oraz gazowej na terenie Gminy Solina na tle innych porównywanych jednostek samorządu terytorialnego.

Rysunek 7. Udział korzystających z instalacji w Gminie Solina na tle porównywanych jednostek w 2019 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Stopień zwodociągowania obszaru Gminy Solina jest wyższy niż we wszystkich jednostkach porównywalnych. Z kolei stopień skanalizowania jest niższy niż notowany w województwie podkarpackim, natomiast wyższy od notowanego w powiecie leskim, a także gminach wiejskich powiatu. Stopień zgazyfikowania jest z kolei niższy od poziomu notowanego w województwie podkarpackim

i powiecie leskim, natomiast znacznie wyższy niż w pozostałych gminach wiejskich powiatu leskiego. Powyższe dane świadczą o niskim stopniu zgazyfikowania gminy, dobrym stopniu skanalizowania i wysokim stopniu zwodociągowania Gminy Solina.

Powyższe różnice mogą się jeszcze pogłębić na skutek szybkiego tempa rozbudowy osadnictwa mieszkaniowego na terenie poszczególnych sołectw. Konieczna jest budowa nowych sieci i ciągła rozbudowa istniejących w celu podłączenia do nich nowopowstających budynków. Część istniejącej już infrastruktury wymaga także modernizacji.

Internet

W Gminie Solina zapewniony jest dostęp do szerokopasmowego Internetu w większości zamieszkałych miejscowości. Głównymi dostawcami Internetu na terenie gminy są firmy lokalne oraz operatorzy krajowych sieci komórkowych.

Gospodarka odpadami

W oparciu o ustawę z dnia 13 września 1996 r. o utrzymaniu czystości i porządku w gminach (Dz. U. z 2020 r. poz. 1439 z późn. zm.) oraz przepisów prawa miejscowego, w 2020 r. odbiór odpadów komunalnych na terenie Gminy Solina odbywał się na podstawie zawartych umów o świadczenie usług.

Podmiotem odbierającym odpady komunalne z nieruchomości zamieszkałych była firma Transprzet z siedzibą w Zabłotcach, wyłoniona w wyniku zorganizowanego przetargu. Na terenie gminy odpady odbierane są w rozdzieleniu na cztery frakcje: metale i tworzywa sztuczne, papier, szkło, bioodpady oraz dodatkowo odpady zmieszane, do których zalicza się wszystkie odpady niebędące odpadami niebezpiecznymi i niepodlegające zbiórce selektywnej. Odpady, zgodnie z Wojewódzkim Planem Gospodarki Odpadami trafiają do Regionalnej Instalacji Przetwarzania Odpadów Komunalnych (RIPOK) w Rzeszowie, Paszcznie, Ostrowie, Stalowej – Woli, Giedlarowej.

Mieszkańcy Gminy Solina mają możliwość dostarczenia wytworzonych odpadów do punktu selektywnej zbiórki odpadów komunalnych (tzw. PSZOK), zlokalizowanego w m-ci Olszanica. Punkt przyjmuje odpady przez pięć dni w tygodniu, od poniedziałku do piątku.

Tabela 7. Stan gospodarki odpadami w Gminie Solina w latach 2016-2020

wyszczególnienie		2016	2017	2018	2019	2020
Liczba mieszkańców objętych systemem gospodarowania odpadami komunalnymi		4364	4310	4259	4194	4145
Ilość zebranych odpadów komunalnych, w tym:						
Niesegregowane (zmieszane) odpady komunalne		1628,76	1676,56	1768,74	1646,18	1364,11
Segregowane:						
Inne odpady nieulegające biodegradacji		5,02	0	2,9	0	6,46
Opakowania z tworzyw sztucznych		149,62	153,54	213,76	280,89	332,34
Odpady wielkogabarytowe		67,06	102,66	86,96	131,41	79,80
Opakowania ze szkła		212,44	249,56	246,77	280,89	381,28
Opakowania z metali		3,22	0	0	0	0
Zużyte opony		0,48	1,30	9,98	18,74	12,38
Opakowania zawierające pozostałości substancji niebezpiecznych lub nimi zanieczyszczone		0	0	0	0	0
Zużyte urządzenia elektryczne i elektroniczne inne niż wymienione w 20 01 21, 20 01 23 i 20 01 35		1,87	5,18	2,85	9,99	4,37
Razem segregowane		439,71	512,24	563,22	721,92	816,63
Poziom recyklingu, przygotowania do ponownego użycia papieru, metali, tworzyw sztucznych i szkła	1047,64	79,15	102,45	168,97	288,76	408,31

Źródło: dane Urzędu Gminy Solina z/s w Polańczyku

Liczba mieszkańców objętych systemem gospodarowania odpadów w analizowanych latach stale malała. Jednocześnie malał także odsetek liczby mieszkańców objętych systemem gospodarowania odpadami komunalnymi do ogólnej liczby zarejestrowanych mieszkańców JST – w 2020 r, ukształtował się on na poziomie 78,1% co należy uznać za wskaźnik wysoki. W latach 2016-2020 osiągnięty został wymagany prawem wskaźnik poziomu recyklingu.

Pozytywnie należy ocenić fakt, że dzięki obowiązkowi selektywnej zbiórki odpadów, a także ogólnemu wzrostowi społecznej świadomości wpływu selektywnej zbiórki odpadów na środowisko naturalne, można zaobserwować spadek liczby zbieranych odpadów zmieszanych, aczkolwiek odpady zebrane selektywnie w relacji do ogółu odpadów w 2020 roku nie przekraczają 60%.

Pomimo wszystkich opisywanych powyżej działań podejmowanych w zakresie gospodarki odpadami na terenie Gminy Solina wciąż kwestią wymagającą wzmoczonej uwagi jest problem powstawania dzikich wysypisk. Pojawiają się one na terenie całej gminy, szczególnie w miejscach niezagospodarowanych, zarośniętych i rzadko uczęszczanych. Wykryte i zlokalizowane dzikie wysypiska są likwidowane na bieżąco, ale na ich miejsce wciąż pojawiają się nowe. Problemem są także inne nieprawidłowe praktyki dotyczące gospodarowania odpadami, jak na przykład spalanie odpadów komunalnych i pozbywanie się ich w sposób niezgodny z obowiązującymi przepisami prawa.

Priorytetowym zadaniem dla samorządu na najbliższe lata jest zwiększenie świadomości mieszkańców gminy w zakresie gospodarki odpadami komunalnymi w celu ograniczenia ilości wytwarzanych odpadów komunalnych.

Jakość powietrza atmosferycznego

Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Rzeszowie nie prowadzi na terenie Gminy Solina pomiarów poziomów stężeń zanieczyszczeń w powietrzu. Jakość powietrza na terenie Gminy przedstawiono w oparciu o wyniki modelowania zanieczyszczenia powietrza. Wyniki modelowania wykazały występowanie średniorocznego stężenia **dwutlenku siarki** na poziomie 1,4-2,6 $\mu\text{g}/\text{m}^3$. W analizowanym okresie dotrzymana została norma określona dla stężenia 1-godzinne (350 $\mu\text{g}/\text{m}^3$) i 24-godzinne dwutlenku siarki (125 $\mu\text{g}/\text{m}^3$). Maksymalne stężenie 1-godzinne wyniosło 17,4 $\mu\text{g}/\text{m}^3$, tj. 5% normy, natomiast maksymalne stężenie 24-godzinne wyniosło 12,7 $\mu\text{g}/\text{m}^3$, tj. 10% dopuszczalnego stężenia dobowego. Stężenia średnioroczne **dwutlenku azotu** wyniosły 3,2-5,3 $\mu\text{g}/\text{m}^3$, tj. 8-13% normy. W analizowanym okresie nie wystąpiły również przekroczenia normy 1-godzinnej określonej dla dwutlenku azotu. Maksymalne stężenie 1-godzinne wyniosło 41,8 $\mu\text{g}/\text{m}^3$, tj. 21% normy określonej na poziomie 200 $\mu\text{g}/\text{m}^3$. Stężenia średnioroczne **pyłu zawieszonego PM10** wyniosły 13,6-17,9 $\mu\text{g}/\text{m}^3$, tj. 34-45% normy średniorocznej.

W zakresie stężeń dobowych pyłu PM10, na podstawie wyników modelowania określono wartość 36 max. wskazującą wystąpienie ponad 35 dni w ciągu roku ze stężeniem dobowym pyłu PM10 wyższym od 50 $\mu\text{g}/\text{m}^3$. Na terenie Gminy wartość 36 max. ze stężeń dobowych pyłu PM10 nie przekroczyła 50

$\mu\text{g}/\text{m}^3$, co wskazuje, że dobowy poziom dopuszczalny pyłu PM10 został dotrzymany. Wyniki modelowania wykazały, że na terenie Gminy Solina została dotrzymana norma określona dla pyłu PM2,5. Maksymalne stężenie średnioroczne pyłu zawieszonego PM2,5 wyniosło $15,9 \mu\text{g}/\text{m}^3$, tj. 64% normy. Wyniki modelowania wykazały występowanie na terenie Gminy stężenia średniorocznego benzo(a)pirenu na poziomie $0,6-1,47 \text{ ng}/\text{m}^3$, tj. 60-147% poziomu docelowego. Zgodnie z Wytocznymi Komisji Europejskiej do decyzji 2011/850/UE, przekroczenia normy jakości powietrza występują wtedy, gdy wartość odpowiedniej statystyki (np. średniej rocznej), po zaokrągleniu do ilości miejsc znaczących z jaką podana jest norma, przekracza wartość normowaną. Poziom docelowy dla benzo(a)pirenu wynosi $1 \text{ ng}/\text{m}^3$. Jeżeli stężenie średnioroczne benzo(a)pirenu wynosi $1,50 \text{ ng}/\text{m}^3$ to zgodnie z ww. wytycznymi otrzymany wynik zaokrągla się do $2 \text{ ng}/\text{m}^3$ (co jest przekroczeniem normy), natomiast jeżeli stężenie średnioroczne benzo(a)pirenu wynosi $1,49 \text{ ng}/\text{m}^3$ to otrzymany wynik zaokrągla się do $1 \text{ ng}/\text{m}^3$ (co nie jest przekroczeniem normy). Zgodnie z ww. wytycznymi poziom docelowy określony dla benzo(a)pirenu na terenie Gminy Solina nie został przekroczony.

Wyniki modelowania stężeń ozonu troposferycznego wykazały, że na terenie Gminy liczba dni z przekroczeniem wartości docelowej wyniosła maksymalnie 11 dni. Dotrzymanie poziomu docelowego ozonu w kryterium ochrony zdrowia określane jest na podstawie średniej z trzech lat. Średnia trzyletnia liczba dni z maksymalnym stężeniem 8-godzinny ozonu ponad $120 \mu\text{g}/\text{m}^3$ za lata 2015-2017 na obszarze Gminy Solina wyniosła od 14 do 18 dni, co oznacza dotrzymanie poziomu docelowego (25 dni). Na obszarze województwa podkarpackiego nie został dotrzymany poziom celu długoterminowego ozonu, którego termin osiągnięcia określony został na 2020 r. Wartości dopuszczalne/docelowe przyjęto według rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 24 sierpnia 2012 r. w sprawie poziomów niektórych substancji w powietrzu (Dz. U. 2012 r., poz. 1031).¹⁰

Pozostała działalność w zakresie ochrony środowiska

Działalność związana z ochroną środowiska oraz zmniejszeniem negatywnego wpływu działalności człowieka na przyrodę oraz klimat stanowi ważny aspekt funkcjonowania Gminy Solina. W ostatnich latach podjęto szereg działań mających na celu rozwój niskoemisyjnej mobilności gminy. Na obszarze JST następuje stała rozbudowa sieci kanalizacyjnej. Podejmowane są działania zmierzające do rewitalizacji cieków wodnych. Mieszkańcy gminy mają także możliwość uzyskania dotacji celowej na wymianę źródła ogrzewania w ramach programu „Czyste Powietrze”. Mieszkańcy są informowani o konieczności wymiany starych źródeł ogrzewania, zgodnie z wymogami uchwały Sejmiku Województwa Podkarpackiego nr LII/869/18 z dnia 23 kwietnia 2018 roku w sprawie wprowadzenia, na obszarze województwa podkarpackiego ograniczeń lub zakazów w zakresie eksploatacji instalacji, w których następuje spalanie paliw.

Gmina Solina duży nacisk położyła także na rozwój edukacji oraz świadomości ekologicznej wśród jej mieszkańców, rokrocznie opracowuje i dystrybuje wśród mieszkańców ulotki i materiały informacyjne dot. kształtowania zachowań proekologicznych. Od 2020 Gmina Solina prowadzi punkt informacyjny programu Czyste Powietrze.

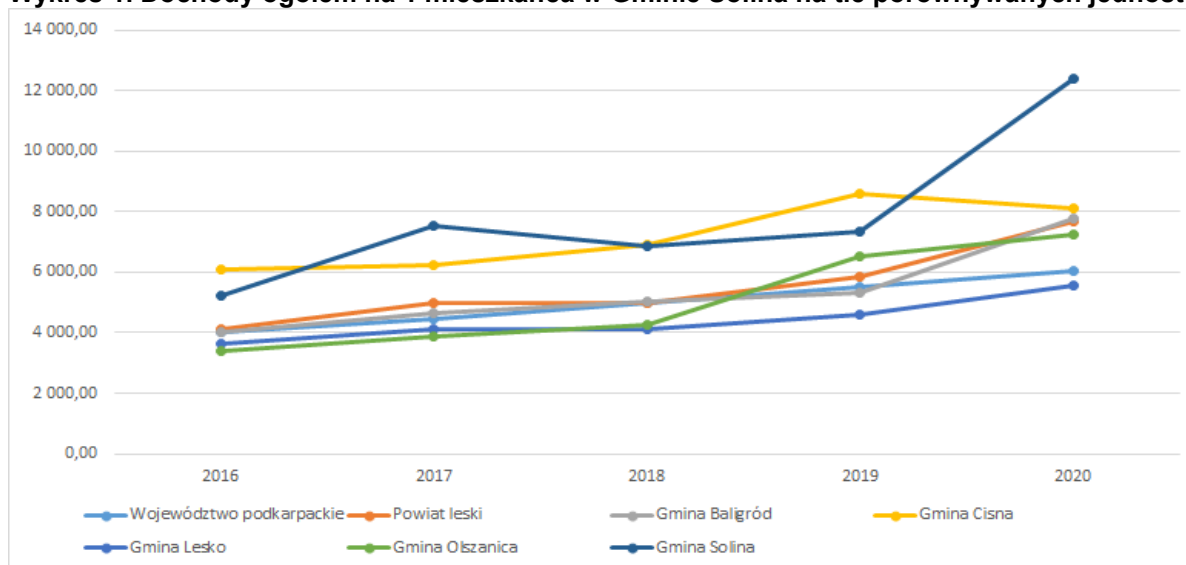
2.3. Stan finansów samorządowych

Wykonanie budżetu

W latach 2016-2020 dochody budżetu Gminy Solina ulegały corocznemu zwiększeniu. W 2016 roku wyniosły one ponad 27,00 mln zł, a w roku 2020 wzrosły do ponad 66 mln zł. Wraz z nominalnym wzrostem dochodów budżetu Gminy Solina w analizowanych latach stale rósł wskaźnik dochodów ogółem na 1 mieszkańca. W 2016 roku było to 5 209,71 zł, a w 2020 roku – 12 417,71 zł. W ujęciu nominalnym wzrost ten wyniósł więc o ponad 238%. Analiza wykresu poniżej pokazuje, że wskaźnik dochodów ogółem na 1 mieszkańca w Gminie Solina był znacznie wyższy od średniej wyznaczonej dla powiatu leskiego (7 685,30 zł) oraz od średniej wyznaczonej dla województwa podkarpackiego (6 055,73 zł). Gmina Solina osiągnęła także najwyższy wynik wśród pozostałych jednostek porównywalnych.

¹⁰ Państwowy Monitoring Środowiska

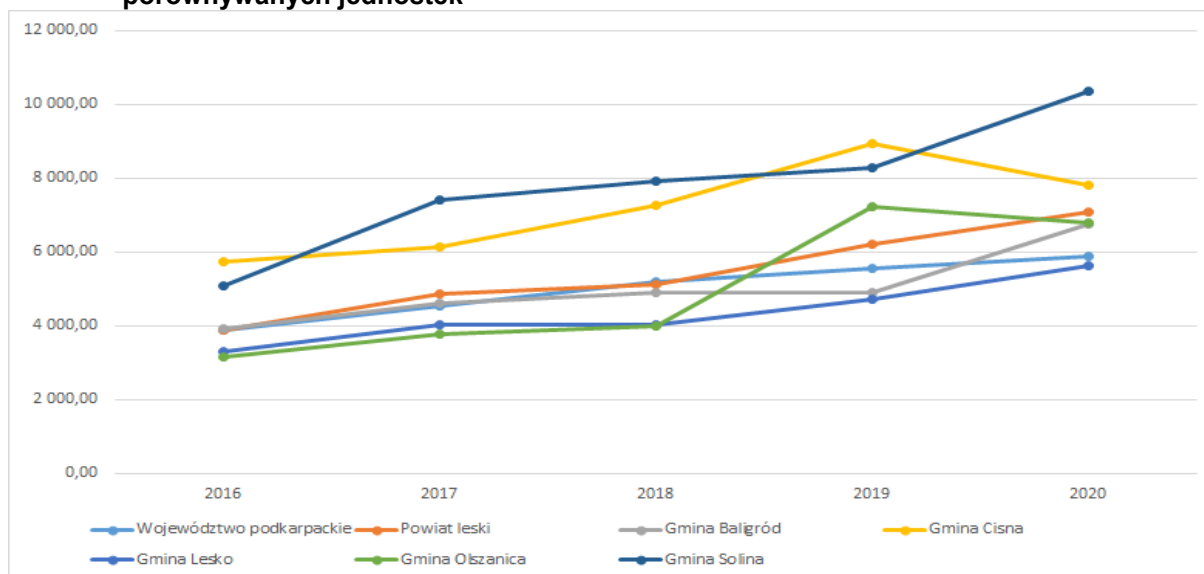
Wykres 1. Dochody ogółem na 1 mieszkańca w Gminie Solina na tle porównywanych jednostek

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Wraz ze wzrostem dochodów budżetu Gminy Solina w ciągu ostatnich 5 lat rosły też jego wydatki. Jednocześnie można zauważyć, że dynamika wzrostu wydatków jest niższa niż dynamika wzrostu dochodów budżetu Gminy.

Wykres 2. Wydatki z budżetu Gminy Solina na 1 mieszkańca w latach 2016-2020 na tle porównywanych jednostek

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

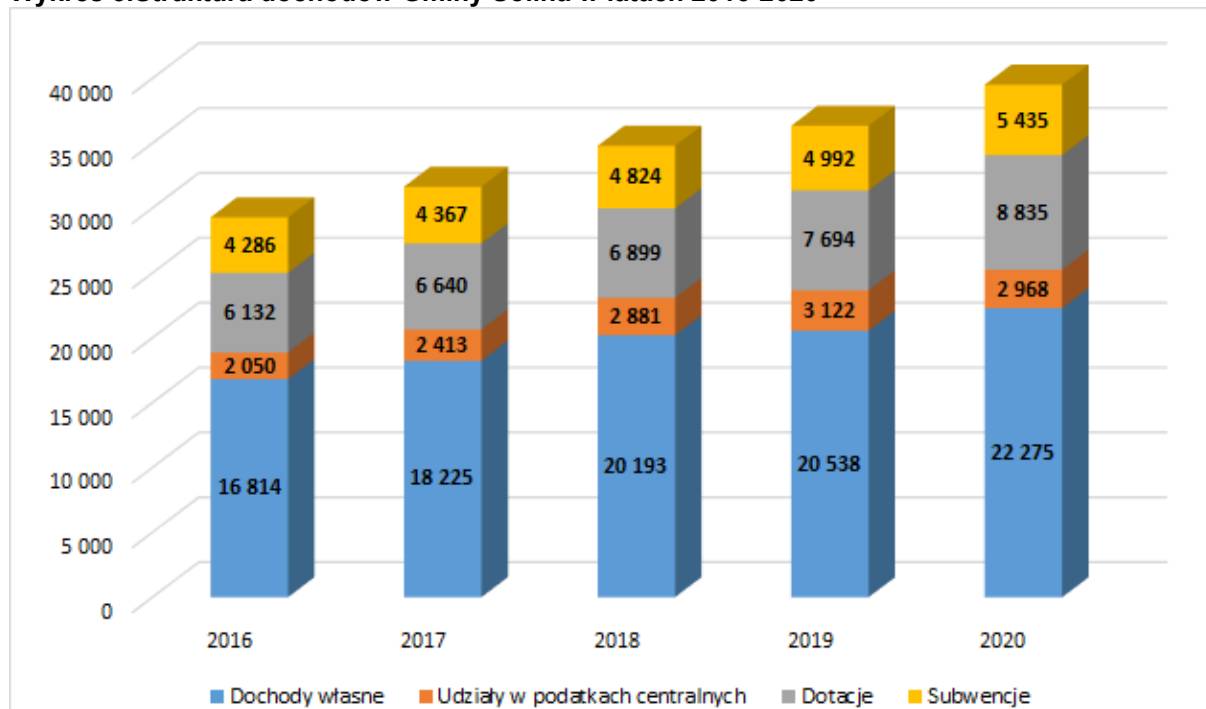
W 2020 roku dług Gminy Solina wyniósł 12 818 772,43 zł, co stanowiło 19,40% dochodów ogółem. W analizowanym okresie w Gminie Solina nadwyżka operacyjna (kwota dochodów bieżących budżetu przewyższała kwotę wydatków bieżących budżetu) występowała w 2016, 2017 i 2020 roku. Średnio wynosiła ona 4 168 543,82 zł, co stanowiło 9% dochodów ogółem. W 2020 roku kształtowała się ona na poziomie ponad 10 979 383,80 zł. Powyższy wskaźnik należy uznać za pozytywny aspekt planowania i wykonywania dochodów i wydatków budżetowych w Gminie.

Struktura dochodów i wydatków

Wśród dochodów budżetowych najważniejszą rolę odgrywają dochody własne, które decydują o samo-dzielnoci finansowej jednostki. Zalicza się do nich przede wszystkim podatki i opłaty lokalne. Jest to o tyle ważne, że w przypadku tej kategorii dochodów gmina posiada kompetencje do wydawania uchwał, dzięki którym może decydować o stawkach podatkowych, wprowadzaniu ulg i zwolnień, umarzaniu należności, a także do przejmowania z nich wpływów. Dzięki dużemu zakresowi swobody w kształtowaniu tych dochodów, jednostka może również oddziaływać na podmioty gospodarcze, które funkcjonują na danym terenie, a przez to stymulować rozwój lokalny.

Wykres poniżej przedstawia strukturę dochodów Gminy Solina w latach 2016-2020. W analizowanym okresie nastąpił wzrost nominalnych wartości dochodów własnych budżetu Gminy. Udział dochodów własnych budżetu Gminy łącznie z udziałami w podatkach centralnych (PIT i CIT) w dochodach ogółem budżetu wzrósł z poziomu 62% w roku 2016 do poziomu 78% w roku 2020. Wśród dochodów własnych budżetu Gminy Solina największe znaczenie odgrywają kwoty wynikające z udziału w podatku dochodowym od osób fizycznych (blisko 3 mln zł wpływu w roku 2020), podatek od nieruchomości (ponad 10 mln zł), udział w podatku dochodowym od osób prawnych (blisko 48 tys. zł), podatek od czynności cywilnoprawnych (ponad 0,6 mln zł) oraz podatek od środków transportowych (ponad 31,5 tys. zł). W roku 2020 nominalna kwota dotacji celowych otrzymanych przez Gminę wyniosła ponad 9 mln zł, z czego blisko 7 mln zł (76%) zostało przekazanych w związku z realizacją świadczenia „Rodzina 500+”.

Wykres 3. Struktura dochodów Gminy Solina w latach 2016-2020

	2016	2017	2018	2019	2020
Dochody własne	16 814	18 225	20 193	20 538	22 275
Udziały w podatkach centralnych	2 050	2 413	2 881	3 122	2 968
Dotacje	6 132	6 640	6 899	7 694	8 835
Subwencje	4 286	4 367	4 824	4 992	5 435

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań budżetowych

W strukturze dochodów budżetu Gminy największy udział posiada subwencja ogólna przekazywana przez budżet państwa (w 2020 roku było to ponad 5 mln, co stanowiło 8,23% dochodów ogółem budżetu Gminy). Należy podkreślić, że na całkowitą wartość subwencji ogólnej w Gminie Solina składają się jej część oświatowa (86,53%) oraz część równoważąca (1,96%). W związku z tym, że na terenie Gminy wskaźnik dochodów podatkowych na 1 mieszkańca wynosił w 2020 roku 3 154,59 zł, tj. powyżej 150% wskaźnika dochodów podatkowych dla wszystkich gmin w Polsce, Gmina nie otrzymywała subwencji wyrównawczej.

Tabela 8. Dochody podatkowe Gminy Solina w latach 2016-2020

	2016	2017	2018	2019	2020
PIT	1 957 116	2 295 861	2 739 996	3 027 207	2 920 016
CIT	92 724	116 953	140 643	122 877	47 918
podatek rolny	124 740	119 590	122 261	121 728	129 972
podatek od nieruchomości	9 934 725	10 140 686	11 470 156	10 739 154	10 990 740
Podatek leśny	400 586	400 158	412 550	395 855	405 487
podatek od środków transportowych	31 341	35 843	34 706	41 175	31 545
karta podatkowa	23 316	27 310	28 812	37 276	39 088
podatek od czynności cywilnoprawnych	325 714	527 360	424 642	524 861	645 643
wpływy z opłaty skarbowej	46 296	53 807	53 288	61 203	57 346
wpływy z opłaty eksploatacyjnej	757	346	1 646	3 204	378

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań budżetowych

Tabela poniżej przedstawia porównanie dochodów własnych budżetu Gminy w przeliczeniu na jednego mieszkańca z analogicznym wskaźnikiem obliczonym dla innych gmin porównywanych z powiatu leskiego. Można zauważyć, że spośród wszystkich analizowanych jednostek Gmina Solina obok Gminy Cisna charakteryzowała się najwyższą wartością analizowanego wskaźnika spośród wszystkich jednostek porównywalnych, również wyższą niż w powiecie leskim i województwie podkarpackim.

Tabela 9. Udział dochodów własnych w przeliczeniu na 1 mieszkańca w gminach wiejskich powiatu leskiego w 2020 roku

Wyszczególnienie	2016	2017	2018	2019	2020
Województwo podkarpackie	1 524,95	1 627,07	1 832,16	2 047,87	2 344,08
Powiat leski	1 904,34	2 527,99	2 334,42	2 721,81	3 992,80
Gmina Lesko	1 540,67	1 905,92	1 731,61	1 917,10	2 243,45
Gmina Baligród	1 336,45	1 403,59	1 643,10	1 908,50	2 923,79
Gmina Cisna	3 573,10	3 795,48	4 273,79	5 968,51	5 224,31
Gmina Olszanica	1 094,18	1 131,97	1 193,85	1 503,13	2 094,60
Gmina Solina	3 236,64	5 422,59	4 455,28	4 941,98	9 681,52

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Wśród wydatków budżetu Gminy Solina największą rolę odgrywają wydatki bieżące. W 2020 roku wyniosły one ponad 29,6 mln zł (blisko 54% wydatków budżetu ogółem). Wśród nich, największe wydatki zostały przeznaczone na realizację zadań w działach: Gospodarka komunalna i ochrona środowiska (19 206 633,29 zł), Oświata i wychowanie (9 441 448,93 zł), Rodzina (7 300 604,43 zł) oraz Gospodarka mieszkaniowa (4 901 536,64 zł).

Wydatki majątkowe w 2020 roku wyniosły ponad 25 mln zł (46,3% wydatków budżetu ogółem). Porównując udział wydatków inwestycyjnych w wydatkach ogółem budżetu Gminy, był to wynik znacznie wyższy niż średnia wyznaczona dla powiatu leskiego oraz województwa podkarpackiego. Jednocześnie w analizowanym okresie udział wydatków inwestycyjnych w ogóle wydatków budżetu Gminy oscylował na stałym poziomie ok. 40-46%, z wyjątkiem roku 2019 kiedy wyniósł 38,7%.

Tabela 10. Udział wydatków inwestycyjnych w wydatkach ogółem w Gminie Solina na tle porównywanych jednostek w %

Wyszczególnienie	2016	2017	2018	2019	2020
Województwo podkarpackie	15,6	21,7	17,7	15,2	15,6
Powiat leski	25,6	22,6	29,7	28,0	25,6
Gmina Lesko	22,3	14,9	18,1	20,1	22,3
Gmina Baligród	12,7	9,0	9,0	22,6	12,7
Gmina Cisna	15,1	22,8	29,9	14,2	15,1
Gmina Olszanica	13,9	13,3	44,8	21,9	13,9
Gmina Solina	42,7	40,5	38,7	46,3	42,7

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Potencjał inwestycyjny

Tabela poniżej przedstawia kształtowanie się wskaźnika obsługi zadłużenia Gminy Solina na lata 2021-2031 zgodnie z Uchwałą Nr XXXII/344/20 Rady Gminy Solina z dnia 30 grudnia 2020 r. w sprawie wieloletniej prognozy finansowej Gminy Solina.

Zgodnie z art. 243 ustawy o finansach publicznych, dopuszczalna wysokość spłaty zobowiązań JST w danym roku (faktyczna obsługa zadłużenia) nie może przekroczyć indywidualnie liczonego, maksymalnego wskaźnika obsługi zadłużenia. Jak wynika z wykresu, obecny kształt wskaźnika obsługi zadłużenia Gminy Solina pozwala na obsługę dodatkowych zobowiązań.

Tabela 11. Kształtowanie się wskaźnika obsługi zadłużenia Gminy Solina na lata 2021-2031

Wyszczególnienie	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031
Potencjał inwestycyjny	18 010	28 500	13 600	13 700	6 061	4 661	5 036	5 012	5 040	4 969	5 149
Maksymalna obsługa zadłużenia	2 442	2 400	2 500	2 500	1 527	2 500	3 000	2 000	2 000	2 000	2 000
Faktyczna obsługa zadłużenia	2 442	1 503	1 503	1 503	1 483	1 317	1 209	1 237	865	349	250

Źródło: opracowanie własne na podstawie Uchwały Nr XXXII/344/20 Rady Gminy Solina z dnia 30 grudnia 2020 r. w sprawie wieloletniej prognozy finansowej Gminy Solina

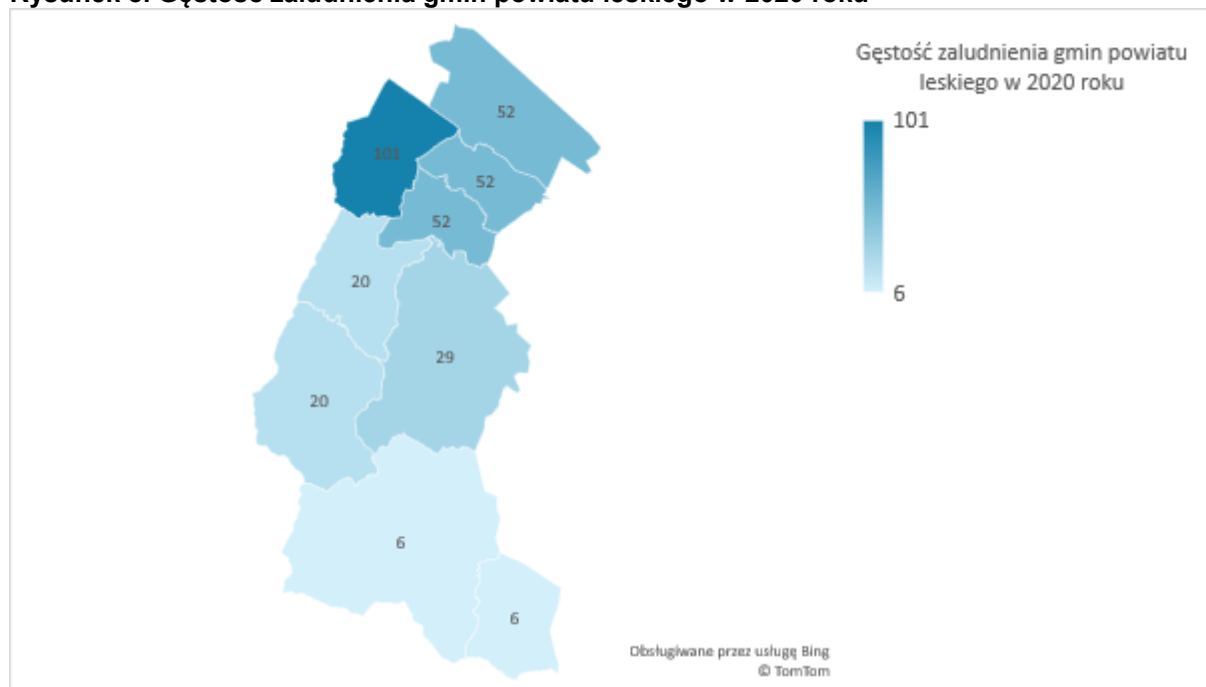
Dodatkowo w tabeli przedstawiono potencjał inwestycyjny Gminy rozumiany jako suma środków finansowych pozostałych do dyspozycji, po pokryciu wszystkich bieżących kosztów funkcjonowania (wydatków bieżących) oraz spłacie obecnie zaplanowanych rat kapitałowych (rozchodów). Wynika z niego, że potencjał inwestycyjny w okresie realizacji Strategii (w latach 2021-2031) wyniesie ok. 110 mln zł.

III. CZĘŚĆ 3: DIAGNOZA SYTUACJI SPOŁECZNEJ GMINY

3.1. Demografia

W Gminie Solina, na koniec 2020 roku, zameldowanych było 5 310 mieszkańców (20,1% całkowitej liczby mieszkańców zamieszkujących powiat leski i ponad 0,2% całkowitej liczby mieszkańców zamieszkujących województwo podkarpackie), co w przeliczeniu na jej powierzchnię stanowiło 29os/km². Wyniki dotyczące liczby ludności plasują Gminę Solina na 2 miejscu wśród 5. jst. powiatu leskiego i na 3 miejscu pod względem gęstości zaludnienia.

Rysunek 8. Gęstość zaludnienia gmin powiatu leskiego w 2020 roku

Wyszczególnienie	2020
Województwo podkarpackie	119
Powiat leski	32
Gmina Lesko	101
Gmina Baligród	20
Gmina Cisna	6
Gmina Olszanica	52
Gmina Solina	29

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Tabela poniżej przedstawia zmiany liczby ludności w gminach należących do powiatu leskiego w latach 2016-2020. Analiza przedstawionych w niej danych pokazuje, że w ciągu ostatnich pięciu lat liczba ludności w Gminie Solina ulegała wzrostowi do 2018 roku, po czym zmniejszała się. Średnia dynamika jej zmian w tym okresie wyniosła 100,1%. Jednocześnie można zauważyć, iż jest to tendencja charakterystyczna tylko dla dwóch gmin powiatu leskiego (analizowanej Gminy Solina i Gminy Cisna), w pozostałych gminach powiatu leskiego średnia dynamika zmian w liczbie ludności nie przekroczyła 100%.

Tendencja ta wynika z niskiego przyrostu naturalnego oraz ze stopniowego odpływu mieszkańców z terenów wiejskich, na rzecz dużych i średnich miast oraz obszarów wiejskich położonych w obszarze bezpośredniego oddziaływania miast. Wśród decydujących o tym fakcie czynników można wymienić panujące na przedmiotowych obszarach korzystniejsze warunki ekonomiczne dla rozwoju budownictwa mieszkaniowego, szczególnie jednorodzinne, bogaty rynek pracy, co wiąże się z wieloma funkcjami gospodarczymi wynikającymi z obsługi miasta oraz walory środowiska naturalnego przy jednoczesnym zapewnieniu dobrej i stale usprawnianej komunikacji z miastami. Pogłębianie się tendencji charakteryzującej zmiany ludności w Gminie Solina w ostatnich dwóch latach w wymiarze długofalowym może negatywnie wpływać na gospodarkę Gminy, prowadząc m.in. do utraty kapitału ludzkiego oraz do kurczenia się rynku zbytu, a w konsekwencji także do ograniczania możliwości rozwoju działalności gospodarczej.

Tabela 12. Zmiany liczby ludności w powiecie leskim w latach 2016-2020

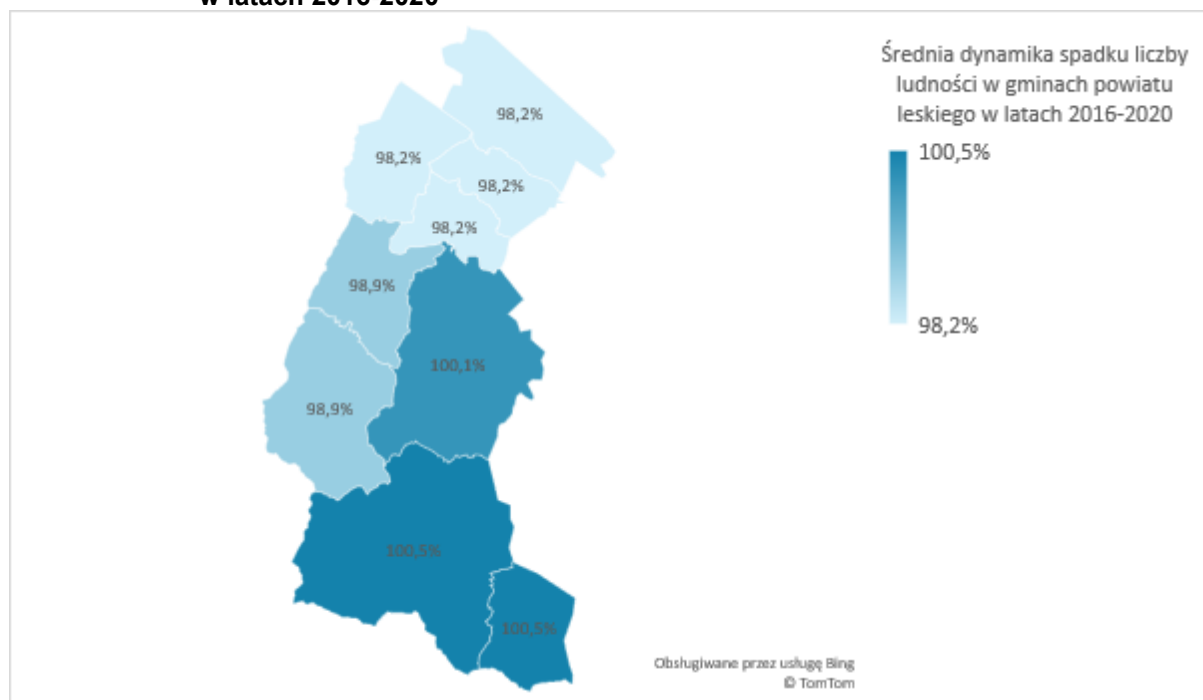
Wyszczególnienie	2016	2017	2018	2019	2020	Udział w 2020	Średnia dynamika
Województwo podkarpackie	2 127 656	2 129 138	2 129 015	2 127 164	2 121 229	100%	99,7%

Powiat leski	26 691	26 606	26 562	26 441	26 375	100%	98,8%
Gmina Lesko	11 467	11 439	11 341	11 319	11 262	42,7%	98,2%
Gmina Baligród	3 185	3 142	3 175	3 161	3 150	11,9%	98,9%
Gmina Cisna	1 763	1 749	1 781	1 740	1 771	6,7%	100,5%
Gmina Olszanica	4 971	4 965	4 907	4 894	4 882	18,5%	98,2%
Gmina Solina	5 305	5 311	5 358	5 327	5 310	20,1%	100,1%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Liczba zarejestrowanych mieszkańców we wszystkich sołectwach w Gminie Solina zwiększyła się w latach 2016-2020 z poziomu 5 305 osób do poziomu 5 310 osób.

Rysunek 9. Średnia dynamika spadku liczby ludności w gminach powiatu leskiego w latach 2016-2020

Wyszczególnienie	Średnia dynamika
Gmina Lesko	98,2%
Gmina Baligród	98,9%
Gmina Cisna	100,5%
Gmina Olszanica	98,2%
Gmina Solina	100,1%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Na terenie Gminy Solina w ostatnich latach można było zaobserwować ujemny wskaźnik przyrostu naturalnego na 1000 mieszkańców, który kształtował się na poziomie nieco wyższym niż wskaźnik obliczony dla całości powiatu leskiego oraz województwa podkarpackiego, a także jako jeden z wyższych wśród porównywalnych gmin wiejskich powiatu. W latach 2016-2019 przyrost naturalny ulegał ciągłemu spadkowi z poziomu 2 w roku 2016 do -14 w roku 2020.

Niski poziom przyrostu naturalnego w Gminie Solina w latach 2016-2019 jest także pochodną ujemnego salda migracji.

Struktura zameldowań wskazuje, że na terenie Gminy Solina nieco częściej meldują się osoby, które poprzednio zamieszkiwały tereny miejskie (wskaźnik zameldowań z miast w ostatnich pięciu latach kształtował się na poziomie ok. 60%, wskaźnik zameldowań z wsi ok. 40%). Odnośnie wymeldowań z Gminy Solina - mieszkańcy opuszczający gminę w równym stopniu przemieszczają się na inne tereny miejskie oraz wiejskie. Wskaźnik liczby wymeldowań na tereny miejskie w ciągu ostatnich pięciu lat utrzymywał się na poziomie nieco ponad 50%. Analogiczny wskaźnik opisujący wymeldowania na tereny wiejskie kształtował się natomiast blisko 50%. W Gminie Solina w analizowanym okresie nie odnotowano wymeldowań za granicę kraju. Wśród najważniejszych powodów wymeldowań z terenu Gminy Solina można wymienić przyczyny zawodowe (np. poszukiwanie lepszych perspektyw zawodowych, większego rynku pracy), ekonomiczne (np. relatywnie wyższych zarobków), edukacyjne (np. podjęcie studiów na uczelniach wyższych w Rzeszowie oraz innych miastach akademickich w Polsce) oraz osobiste (np. związane z założeniem rodziny).

Porównując wskaźnik salda migracji na 1000 mieszkańców obliczony dla wszystkich jednostek porównywalnych, można zauważyć, że w Gminie Solina osiągnął on jedną z wyższych wartości, większą wartością przedmiotowego wskaźnika charakteryzowała się już tylko Gmina Cisna (5,7).

Tabela 13. Przyrost naturalny i saldo migracji na 1 tys. mieszkańców w gminach powiatu leskiego w latach 2016-2020

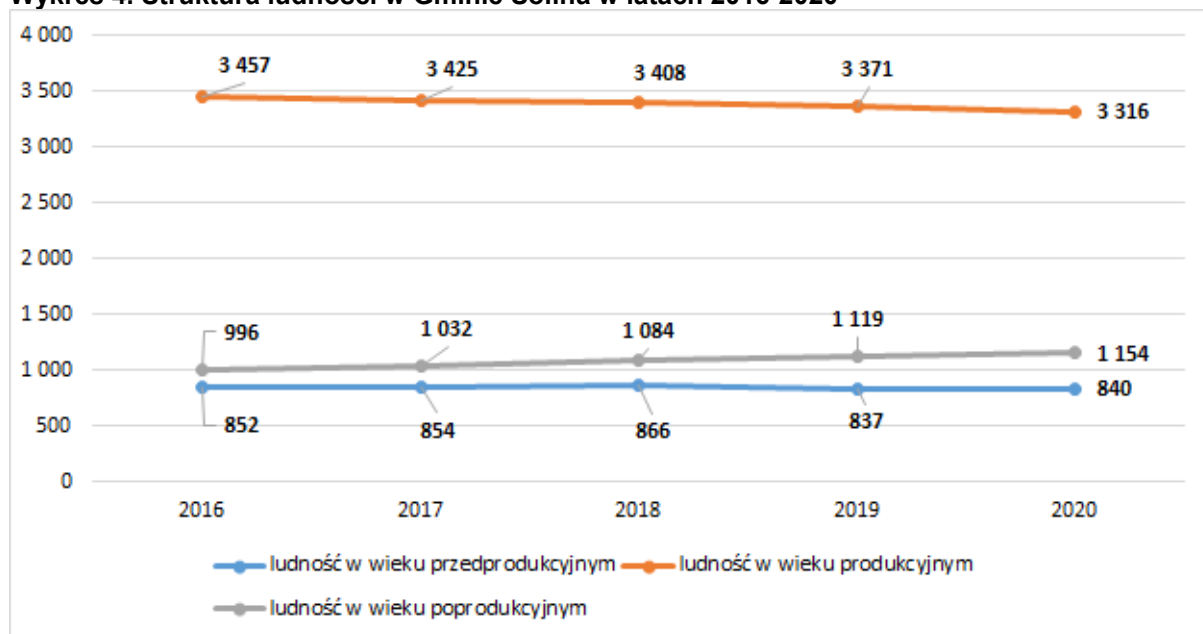
Wyszczególnienie	przyrost naturalny na 1000 mieszkańców		saldo migracji na 1000 mieszkańców	
	2020r.	Zmiana wskaźnika od 2016 r.	2020r.	Zmiana wskaźnika od 2016 r.
Województwo podkarpackie	-2,15	2,70	-0,9	0,1
Powiat leski	-2,50	2,28	-0,8	-0,5
Gmina Lesko	-3,64	3,12	-1,7	-0,5
Gmina Baligród	-2,86	0,35	-0,6	1,2
Gmina Cisna	-2,26	4,53	5,7	-2,9
Gmina Olszanica	0,41	-0,01	-3,3	-0,9
Gmina Solina	-2,64	3,01	1,1	-0,5

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Wraz ze zmianą liczby mieszkańców Gminy Solina, zmienia się też liczba osób w poszczególnych grupach wiekowych. W ciągu ostatnich pięciu lat liczba osób w wieku przedprodukcyjnym zmniejszyła się o 12 osób, w wieku produkcyjnym o 141 osób. Z kolei liczba osób w wieku poprodukcyjnym wzrosła o 158 osób. Na uwagę zasługuje fakt, w jaki sposób zmienia się procentowy udział osób w poszczególnych grupach wiekowych w ogólnej liczbie mieszkańców. Można zaobserwować wzrost znaczenia dwóch grup: przedprodukcyjnej oraz poprodukcyjnej. W przypadku pierwszej z wymienionych jej udział zmniejszał się w latach 2016-2020 z poziomu 16,1% do 15,7%, z małym odchyleniem w 2018 roku, kiedy wyniósł 16,2%, zaś w przypadku drugiej wzrost nastąpił z poziomu 18,8% do 21,7%. Wyraźnie spada też udział osób w wieku produkcyjnym w ogólnej liczbie mieszkańców: z 65,2% do 62,4%.

Wzrostowy trend w zakresie odsetka osób w wieku poprodukcyjnym w stosunku do ogólnej liczby mieszkańców jest charakterystyczny dla wszystkich gmin powiatu leskiego. Na uwagę zasługuje jednak fakt, iż w Gminie Solina wskaźnik ten kształtuje się na jednym z wyższych poziomów niż w pozostałych gminach powiatu leskiego.

Wykres 4. Struktura ludności w Gminie Solina w latach 2016-2020

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Pogłębiona analiza struktury demograficznej Gminy Solina pokazuje także, że zmniejsza się liczba osób w tzw. wieku kreatywnym (ludność w wieku 25-34 lata), choć jej udział w ludności ogółem nieznacznie rośnie. Wysoka wartość tego wskaźnika pozytywnie wpływa na gminę, ponieważ wskazuje na liczbę mieszkańców, którzy mogą stanowić główną siłę napędową rozwoju ekonomicznego JST.

W Gminie Solina w badanym przedziale czasowym liczba osób w wieku kreatywnym zmniejszyła się o 20, a jej udział w ludności ogółem zmniejszył się o 0,4 pkt. proc. I choć spadek liczby ludności w wieku kreatywnym to tendencja charakterystyczna zarówno dla województwa podkarpackiego,

powiatu leskiego należy zwrócić uwagę, że w wymiarze długofalowym może przynieść to negatywne skutki dla funkcjonowania gminy (np. zmniejszenie liczby osób aktywnych zawodowo, odpływ wysoko wykwalifikowanej kadry pracowniczej, spadek atrakcyjności inwestycyjnej Gminy).

Jednocześnie w Gminie Solina rośnie wskaźnik senioralnego obciążenia demograficznego, odzwierciedlający stosunek ludności w wieku poprodukcyjnym do ludności w wieku produkcyjnym – z poziomu 28,8% w roku 2016 do poziomu 34,8% w roku 2020. Jego wartość kształtuje się na poziomie wyższym niż w innych gminach wiejskich powiatu leskiego, a także niż w całym województwie podkarpackim oraz na poziomie nieco niższym niż notowany w powiecie leskim, choć dynamika wzrostu jest wyższa niż we wszystkich jednostkach porównywalnych. W przyszłości może to skutkować na terenie Gminy wzrostem zapotrzebowania na usługi społeczne dostosowane dla seniorów.

Tabela 14. Wskaźniki demograficzne dla Gminy Solina w 2016 i 2020 roku

Wyszczególnienie	mieszkańcy w wieku kreatywnym (%) ¹¹			senioralne obciążenie demograficzne (%) ¹²		
	2016	2020	dynamika	2016	2020	dynamika
Województwo podkarpackie	16,1	14,6	90,6	22,1	25,7	116,3
Powiat leski	15,1	13,9	91,9	30,7	35,7	116,5
Gminy wiejskie powiatu leskiego	15,6	15,7	100,3	28,1	32,2	114,6
Gmina Solina	15,6	15,2	97,5	28,8	34,8	120,8

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Prognozy opracowane przez Główny Urząd Statystyczny wskazują, że w perspektywie do 2030 roku liczba ludności Gminy Solina będzie stale spadać, aż do poziomu 5 190 osób. Stale rosnać będzie udział osób w wieku poprodukcyjnym w ogólnej liczbie ludności Gminy – do poziomu ponad 26%. Jednocześnie stopniowo spadać będzie udział osób w wieku produkcyjnym w ogólnej liczbie ludności – do poziomu 57,6%. Saldo migracji utrzymywać się będzie na ujemnym poziomie i jednym z niższych wśród gmin wiejskich powiatu leskiego (-6 osób w roku 2030), ale poziom migracji zwiększy się w porównaniu do stanu obecnego. Przrost naturalny do 2030 roku również będzie przyjmował wartości ujemne i będzie się charakteryzował tendencją rosnącą. Liczba urodzeń będzie spadać do prognozowanego poziomu 37 osób w roku 2030, a liczba zgonów - 48 osób w roku 2030.

Rysunek 10. Prognoza liczby ludności dla Gminy Solina na lata 2021-2030

Wyszczególnienie	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030
Wiek przedprodukcyjny	905	901	907	905	892	877	859	859	847	851
Wiek produkcyjny	3 238	3 214	3 181	3 128	3 126	3 102	3 089	3 056	3 017	2 989
Wiek poprodukcyjny	1 141	1 162	1 181	1 225	1 231	1 257	1 278	1 298	1 336	1 350

Źródło: Prognoza ludności gmin na lata 2017-2030, GUS, Warszawa, sierpień 2017.

Powyższa prognoza w wymiarze krajowym wskazuje przede wszystkim na silny rozwój głównych aglomeracji miejskich wraz z przyległymi do nich obszarami, które będą przyciągać swym potencjałem ludność z obszarów bardziej peryferyjnych. Postępować będzie proces suburbanizacji, który będzie prowadził do powiększania się obszarów poszczególnych aglomeracji i znaczącego wzrostu ludności w gminach przyległych do wielkich miast. Gmina Solina znajdzie się w przyszłości poza wpływem opisywanych powyżej procesów.

3.2. Kapitał społeczny

Przedszkola i żłobki

Na terenie Gminy Solina funkcjonuje jedno Przedszkole Publiczne w Bukowcu oraz oddziały przedszkolne w każdej z 6-ciu szkół podstawowych. W gminie nie funkcjonują żłobki ani punkty opieki nad dziećmi do lat 3 zarówno publiczne jak i nie publiczne.

Tabela poniżej przedstawia dane dotyczące liczby dzieci w wieku przedszkolnym uczęszczających do przedszkola publicznego i oddziałów przedszkolnych w szkołach, dla których organem prowadzącym jest samorząd gminny. Do Przedszkola Publicznego w Bukowcu uczęszcza 35 dzieci. Najmniej wychowanków (w przedziale wiekowym 3-6) na oddział przypada w oddziale przedszkolnym przy szkole podstawowej w Myczkowcach - 6 dzieci, natomiast najwięcej w oddziale przedszkolnym

¹¹ ludność w wieku 25-34 lat w stosunku do ludności ogółem

¹² ludność w wieku poprodukcyjnym w stosunku do ludności w wieku produkcyjnym

w szkole podstawowej w Myczkowie - 54 dzieci. W stosunku do roku poprzedniego liczba przedszkolaków uległa zmniejszeniu o 9 i wynosi 154.

Tabela 15. Opieka przedszkolna na terenie Gminy Solina (jednostki publiczne dla których organem prowadzącym jest samorząd gminny) – rok szkolny 2020/2021

Wyszczególnienie	Liczba dzieci	Liczba oddziałów	Średnia wielkość oddziału	Godziny otwarcia
Przedszkole i oddziały przedszkolne				
Przedszkole Publiczne w Bukowcu	35	2	17,5	6.30-16.30
Szkoła Podstawowa w Berezce	17	1	17	8.00-13.30
Szkoła Podstawowa w Bóbrce	35	2	17,5	6.30-16.30
Szkoła Podstawowa w Myczkowie	54	3	18	6.30-16.30
Szkoła Podstawowa w Myczkowcach	6	1	6	8.00-13.30
Zespół Szkół i Placówek w Wołkowie	0	0	0	-
Szkoła Podstawowa w Zawoziu	7	1	7	8.00-13.30
Ogółem	154	10	15,4	-

Źródło: opracowanie własne

Tabela 16. Opieka nad dziećmi w wieku przedszkolnym w Gminie Solina w latach 2016-2020

Wyszczególnienie	2016	2017	2018	2019	2020
Liczba dzieci z terenu Gminy w przedszkolach na terenie innych gmin (os.)	143	167	157	163	154
Liczba dzieci z terenu innych gmin w przedszkolach na terenie Gminy (os.)	b.d.	b.d.	17	12	10
Miesięczny koszt utrzymania 1 dziecka w przedszkolu gminnym (zł)	777,32	667,43	524,06	669,51	916,60

Źródło: opracowanie własne

Tabela powyżej przedstawia szczegółowe dane opisujące system opieki przedszkolnej w Gminie Solina. Do przedszkoli mających swoją siedzibę na terenie Gminy w roku 2020 uczęszczało 10 dzieci posiadających miejsce zamieszkania na terenie innych JST. Jednocześnie w każdym z opisywanych lat liczba dzieci z terenu Gminy Solina, która uczęszczała do przedszkoli na terenie innych gmin przekraczała 140 osób. Wyraźnie widać, że zdecydowana większość dzieci z terenu Gminy Solina uczęszcza do przedszkoli zlokalizowanych poza jej obszarem (i trend ten ma charakter wzrostowy). Taka sytuacja może wynikać z miejsca zatrudnienia rodziców dzieci w wieku przedszkolnym poza gminą (zapisują dzieci do przedszkoli zlokalizowanych w miejscach ich zatrudnienia), ale także ograniczonej liczby dostępnych miejsc przedszkolnych na terenie Gminy Solina bądź niższej jakości opieki przedszkolnej sprawowanej przez jednostki z terenu Gminy.

Miesięczny koszt utrzymania 1 dziecka w przedszkolu gminnym wyniósł w 2020 roku 916,60 zł i był przeciętnie wyższy o 118% niż w roku 2016.

Tabela poniżej przedstawia wskaźnik liczby dzieci w placówkach wychowania przedszkolnego na 1 tys. dzieci w wieku 3-5 lat w Gminie Solina na tle powiatu leskiego i województwa podkarpackiego. Wynika z niego, że poziom upowszechnienia edukacji przedszkolnej w Gminie jest niższy niż w jednostkach porównywanych.

W 2019 roku w Gminie Solina, średnio 779 na 1000 dzieci w wieku 3-5 lat uczęszczało do przedszkoli. Jednocześnie analiza wskaźnika liczby dzieci w placówkach wychowania przedszkolnego na 1 tys. dzieci w wieku 3-5 lat dla Gminy Solina w stosunku do poszczególnych gmin powiatu leskiego pokazuje, że jego wartość dla Gminy Solina w ciągu ostatnich 3 lat rośnie, ale nadal jest niższa niż w pozostałych jednostkach porównywalnych.

Tabela 17. Dzieci w placówkach wychowania przedszkolnego na 1 tys. dzieci w wieku 3-5 lat w Gminie Solina na tle porównywanych jednostek

Wyszczególnienie	2016	2017	2018	2019
Województwo podkarpackie	773	815	849	862
Powiat leski	668	749	800	805
Gminy wiejskie powiatu leskiego	618	799	831	804
Gmina Solina	791	732	778	779

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Edukacja szkolna

W Gminie Solina działa 6 publicznych szkół w podstawowych w miejscowościach: Berezka, Bóbrka, Myczków, Myczkowce, Wołkowyja i Zawóz. Wykaz szkół publicznych przedstawia poniższa tabela. W roku szkolnym 2020/2021 do publicznych szkół podstawowych uczęszczało w sumie 499 uczniów. Największa ich część szkolili się w Szkole Podstawowej w Myczkowie.

Tabela 18. Szkoły podstawowe na terenie Gminy Solina (rok szkolny 2019/2020)

Szkoła	Liczba uczniów	Liczba etatów nauczycieli	Liczba oddziałów w szkole	Średnia wielkość oddziału
Szkoła Podstawowa w Berezce	56	12,22	8	7,00
Szkoła Podstawowa w Bóbrce	74	18,22	8	9,25
Szkoła Podstawowa w Myczkowie	101	18,96	8	12,62
Szkoła Podstawowa w Myczkowcach	16	6,83	5	3,20
Zespół Szkół i Placówek w Wołkowyi	121	16,94	8	15,12
Szkoła Podstawowa w Zawoziu	13	3,78	3	4,33

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy Solina z/s w Polańczyku

Stan szkół publicznych na terenie Gminy jest zróżnicowany. Wśród najważniejszych działań inwestycyjnych planowanych do realizacji w najbliższym czasie w szkołach można wymienić:

Szkoła	Zakres planowanych inwestycji
Szkoła Podstawowa w Berezce	– remont posadzki na szkolnych korytarzach (ułożenie płytek); – dokończenie czyszczenia i malowania elewacji sali gimnastycznej (2 ściany), – malowanie sali gimnastycznej wewnątrz, – modernizacja kuchni szkolnej, – budowa parkingu przy szkole.
Szkoła Podstawowa w Bóbrce	– modernizacja drogi wewnętrznej na terenie szkoły (położenie asfaltu) oraz przygotowanie terenu pod parking, – remont sal lekcyjnych (skuwanie, wyrównywanie/szpachlowanie i tynkowanie ścian, wymiana podłóg, itp.), – remont korytarza przy sali gimnastycznej, – malowanie elewacji i wymiana okien w części szkoły przy sali gimnastycznej, – remont schodów gospodarczych z tyłu budynku, – wymiana części ogrodzenia, – wymiana szafek w szatni, – wymiana poręczy przy wejściu do przedszkola, – remont klatki schodowej przy wyjściu ewakuacyjnym w kierunku kuchni, – adaptacja poddasza szkoły na sale do zajęć (świetlica, logopedia, gabinet pedagoga, pracownia plastyczno – techniczna, itp.),
Szkoła Podstawowa w Myczkowie	– remont dachu nad jadalnią, – remont kuchni i jadalni wraz z wyposażeniem - zakup kuchenki gazowej z piekarnikiem, zmywarki z wyparzarką do naczyń. – remont dachu nad halą sportową.
Zespół Szkół i Placówek w Wołkowyi	– modernizacja kotłowni w SSM Górzanka (świetlica wiejska), – wymiana podłogi na II piętrze w budynku ZSiP w Wołkowyi (płytki ewentualnie wykładzina PCV kładziona na gorąco).
Szkoła Podstawowa w Zawoziu	– wymiana drewnianych okien w całym budynku z uwagi na ich stan i zniszczenie,

	– wymiana wewnętrznych lamp oświetleniowych, – usunięcie licznych ubytków i zniszczeń na drodze dojazdowej do szkoły, powstałych w dużej mierze podczas prac inwestycyjnych gminy przy oczyszczalni ścieków będącej w sąsiedztwie szkoły, – wymiana podłoża na terenie placu zabaw dla dzieci znajdującego się na terenie szkolnym, – wykonanie nowej płytki odbojowej wokół budynku szkoły, mającej liczne ubytki i pęknięcia.
--	--

Szczegółowe dane dotyczące szkół publicznych na terenie Gminy Solina obrazuje poniższa tabela.

Tabela 19. Wyposażenie szkół podstawowych w Gminie Solina

Placówka	Sale lekcyjne	Pracownie komputerowe	Komputery do użytku uczniów (szt.)	Pracownie językowe	Projekторы multimedialne (szt.)	Tablice multimedialne (szt.)	Monitoring szkolny	Szafki dla każdego ucznia	Toalety/prysznice	Biblioteka	Świetlica	Godziny otwarcia świetlicy	Stołówka z kuchnią	Miejsce do wydawania i spożywania posiłków	Pomieszczenie do prowadzenia zajęć w-f		Gabinet pielęgniarstwa	Plac zabaw	Boisko z sztuczną nawierzchnią	Boisko z innym typem nawierzchni	Parkingi dla kadry/rodziców
															Sala sportowa	Pomieszczenia do ćwiczeń					
Szkoła Podstawowa w Berezce	9	2	25	0	0	2	tak	tak	tak	tak	tak	12:35-14:30	Jest stołówka bez kuchni	nie	tak	nie	tak	tak	tak	tak	tak
Szkoła Podstawowa w Bóbrce	11	1	15	0	4	4	tak	tak	tak	tak	tak	12-15	tak	nie	tak	nie	tak	tak	tak	nie	nie
Szkoła Podstawowa w Myczkowie	19	1	18	0	3	3	tak	Tak	tak	tak	tak	11:30-15:00	tak	tak	tak	nie	tak	tak	nie	tak	tak
Szkoła Podstawowa w Myczkowcach	5	1	14	0	1	1	nie	tak	tak	nie	nie	10:45-12:00	Jest kuchnia bez stołówki	tak	nie	tak	nie	tak	nie	tak	tak
Zespół Szkół i Placówek w Wołkowyi	9	1	18	0	6	3	tak	tak	tak	tak	tak	11:30-15:15	tak	tak	tak	nie	tak	tak	tak	nie	tak
Szkoła Podstawowa w Zawozie	4	0	10	0	1	1	nie	tak	tak	nie	nie	12:35-13:25	nie	nie	nie	tak	nie	tak	nie	nie	tak

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy Solina z/s w Polańcyku

Dowóz uczniów do szkół na terenie Gminy Solina jest zorganizowany w ramach publicznego transportu zbiorowego, którym objęte są następujące sołectwa: Zawóz, Werlas, Rajske, Sakowczyk, Terka, Bukowiec, Górzanka, Wola Górzańska, Wola Matiaszowa, Bereźnica Wyżna, Solina, Myczowce.

Tabela poniżej przedstawia wyniki, jakie uzyskali uczniowie uczęszczający do szkół podstawowych mieszczących się na terenie Gminy Solina podczas edycji egzaminu ósmoklasisty (2020). Należy wziąć pod uwagę, że wyniki uzyskane przez uczniów z wszystkich egzaminów w roku 2020 są pochodną zamknięcia szkół w marcu w związku z epidemią koronawirusa. Sytuacja ta uniemożliwiła optymalne przygotowanie się dzieci do przeprowadzanych testów.

Bardziej szczegółowa analiza wskazuje na istnienie istotnych różnic w poziomie kształcenia pomiędzy szkołami podstawowymi. Wśród wszystkich szkół publicznych najlepsze wyniki uzyskiwane są przez Szkołę Podstawową w Myczkowie (wyniki powyżej średniej dla województwa i powiatu), co świadczy o jej wysokim poziomie kształcenia na poziomie podstawowym w Gminie Solina.

Porównując średnie wyniki uzyskiwane przez szkoły zlokalizowane na terenie Gminy do średnich wyników osiąganych przez szkoły powiatu leskiego, województwa podkarpackiego to są one porównywalne do wyników osiągniętych przez wszystkie szkoły w powiecie i nieco niższe niż osiągnięte przez szkoły podstawowe w województwie.

Z kolei wyniki egzaminu gimnazjalnego przeprowadzonego w latach 2016-2019 wykazały, że średnie wyniki osiągane przez uczniów szkół gimnazjalnych z terenu Gminy były porównywalne lub nieco niższe od średnich wyników uzyskanych w jednostkach porównywanych, co potwierdza podobny poziom kształcenia w szkołach zlokalizowanych na terenie Gminy Solina, jak w pozostałych gminach wiejskich powiatu leskiego.

Tabela 20. Wyniki egzaminu ósmoklasisty w Gminie Solina w roku szkolnym 2019/2020

Wyszczególnienie	Język polski w skali procentowej	Matematyka w skali procentowej	Język angielski w skali procentowej
Szkoła Podstawowa w Bereźce	61	42	53
Szkoła Podstawowa w Bóbrce	49	36	33
Szkoła Podstawowa w Myczkowie	68	67	69
Szkoła Podstawowa w Myczkowcach	25	20	17
Zespół Szkół i Placówek w Wołkowyi	47	35	34
Gmina Solina	55	45	47
Powiat leski	55	42	47
Województwo podkarpackie	61	48	53

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy Solina z/s w Polańczyku

Kultura i sport

Gminną jednostką organizacyjną, prowadzącą działalność w zakresie upowszechniania kultury, sportu i turystyki oraz promocji Gminy Solina jest Gminny Ośrodek Kultury, Sportu i Turystyki (GOKSiT) w Solinie z/s w Polańczyku.

Do podstawowych zadań GOKSiT należy:

1. rozpoznawanie, rozbudzanie zainteresowań i potrzeb kulturalnych,
2. tworzenie wartości kulturalnych i przygotowywanie ich do odbioru,
3. kształtowanie wzorców aktywnego uczestnictwa w kulturze,
4. realizacja zadań w zakresie wychowania fizycznego, uprawiania sportu i rekreacji ruchowej,
5. koordynacja zadań w zakresie usług turystycznych,
6. prowadzenie Gminnego Centrum Informacji Uzdrawiskowo - Turystycznej,
7. prowadzenie sezonowego punktu CIT w m-ci Solina,
8. prowadzenie Gminnego Muzeum Kultury Duchowej i Materialnej Bojków oraz Regionalnego Centrum Kultury,
9. promocja Gminy,
10. administrowanie i utrzymanie obiektów kulturalnych, sportowych i rekreacyjnych.

Gminny Ośrodek Kultury, Sportu i Turystyki (GOKSiT) w Solinie z/s w Polańczyku powyższe zadania realizuje przez:

- organizowanie zespołowego uczestnictwa w kulturze i formach indywidualnej aktywności kulturalnej,
- edukację kulturalną dzieci, młodzieży i dorosłych,
- prowadzenie imprez artystycznych i rozrywkowych własnych lub zleconych,
- sprawowanie nadzoru merytorycznego nad działalnością placówek kulturalnych na terenie Gminy,
- stałą pomoc merytoryczną dla zespołów amatorskiego ruchu artystycznego w formie konsultacji, instruktażu i doradztwa programowo-repertuarowego,
- impresariat artystyczny amatorskiego ruchu artystycznego obejmujący przeglądy, konkursy, pokazujący dorobek i osiągnięcia amatorskiego ruchu artystycznego, stanowiący zarazem jego promocję,
- gromadzenie i wykorzystywanie informacji dotyczących działalności placówek kulturalnych, twórców ruchu amatorskiego,
- popularyzację i promocję twórczości amatorskiej i profesjonalnej ze wszystkich dziedzin sztuki,
- gromadzenie i udostępnianie zbiorów bibliotecznych,
- popularyzowanie książki i czytelnictwa,
- doskonalenie form i metod pracy bibliotekarskiej,
- popularyzację form aktywnego i kulturalnego wypoczynku poprzez organizowanie imprez kulturalno - sportowo - rekreacyjnych i rozrywkowych,
- kształtowanie aktywnego uczestnictwa społeczeństwa w kulturze fizycznej,
- upowszechnianie sportu i rekreacji na terenach wiejskich,
- współdziałanie z zakładami pracy, szkołami, bibliotekami, innymi placówkami kultury oraz organizacjami pożytku publicznego na terenie Gminy i poza nią,
- prowadzenie Gminnego Centrum Informacji Uzdrowsko - Turystycznej,
- promocję i reklamę Gminy poprzez eksponowanie jej naturalnych walorów wypoczynkowych i rekreacyjnych,
- udział w organizowanych targach turystycznych,
- gromadzenie, katalogowanie, przechowywanie i zabezpieczanie przedmiotów sztuki ludowej i regionalnej,
- urządzanie wystaw stałych i czasowych,
- udostępnianie zbiorów zwiedzającym, dla celów edukacyjnych i naukowych,
- prowadzenie działalności edukacyjnej.

W skład struktury organizacyjnej GOKSiT wchodzi:

- a) Gminna Biblioteka Publiczna w Polańczyku wraz z filiami:
 - Filia Biblioteki w Bóbrce,
 - Filia Biblioteki w Myczkowcach,
 - Filia Biblioteki w Wołkowie,
- b) Świetlica wiejska w Bereźnicy Wyżnej,
- c) Świetlica wiejska w Bóbrce,
- d) Świetlica wiejska w Bukowcu,
- e) Świetlica wiejska w Górzance,
- f) Centrum Edukacji Ekologiczno-Turystycznej wraz z salą wielofunkcyjną w m-ci Myczków,
- g) Świetlica wiejska w Polańczyku,
- h) Świetlica wiejska w Rybnem,
- i) Świetlica wiejska w Solinie,
- j) Świetlica wiejska w Werlasie,
- k) Świetlica wiejska w Woli Matiaszowej,
- l) Świetlica wiejska w Wołkowie,
- m) Wiejski Dom Kultury w Myczkowcach,
- n) Boiska sportowe w miejscowościach:
 - Berezka,
 - Górzanka wraz z obiektem szatni,
 - Myczkowce wraz z obiektem szatni,
 - Wołkowieja wraz z estradą,
- o) Gminne Centrum Informacji Uzdrowsko – Turystycznej w Polańczyku,
- p) Gminne Centrum Informacji Turystycznej w Solinie,

- q) Gminne Muzeum Kultury Duchowej i Materialnej Bojków oraz Regionalne Centrum Kultury w Myczkowie,
- r) Siłownię plenerową na terenie Gminy Solina,
- s) Siłownię wewnętrzną na terenie Gminy Solina (Wołkowyja, Polańczyk, Solina, Bóbrka),
- t) Gminne Centrum Edukacji Ekologiczno-Turystycznej w Myczkowie,
- u) Inne obiekty wyszczególnione w drodze odrębnych uchwał.

Przy ośrodku kultury działają: zespoły taneczne, kapele ludowe oraz kółka zainteresowań: muzyczne, plastyczne, taneczne. Głównym zamierzeniem GOKSiT jest propagowanie oraz dbanie o kulturę i jej rozwój. Wszelkie zadania podejmowane przez GOKSiT mają na celu kultywowanie tradycji ludowych, integrowanie poszczególnych środowisk oraz działanie na rzecz społeczności lokalnej. GOKSiT jest organizatorem wielu imprez, w tym o charakterze regionalnym. Do najbardziej popularnych należą: Solińska Noc Kabaretowa, Gwiazdy pod Gwiazdami, Wydarzenia Kulinarne, warsztaty oraz pokazy, koncerty: Melodie Pogranicza, Międzynarodowy Festiwal Folklorystyczny Dzieci Gór i Dolin, FOLK4FUN, Bieszczadzkie Granie, Teatr nad Soliną.

Do organizacji tych imprez GOKSiT wykorzystuje infrastrukturę, w której jest posiadaniem, a w tym przede wszystkim oddany w 2014 roku do użytku amfiteatr w Polańczyku, który jest jednym z piękniejszych miejsc nad Jeziorem Solińskim. GOKSiT dysponuje infrastrukturą kultury o łącznej powierzchni użytkowej 2744 m², którą tworzy 15 obiektów, w tym 1 do organizacji imprez plenerowych, 2 do działalności wystawienniczej.

Gminny Ośrodek Kultury, Sportu i Turystyki w Solinie z/s w Polańczyku posiada także szeroką ofertę różnego rodzaju zajęć zarówno o charakterze artystycznym jak i hobbystycznym, skierowaną do każdej grupy wiekowej. Poza licznymi działalnościami całorocznymi należy zauważyć, że na terenie gminy odbywa się 26 cyklicznych imprez kulturalnych, tj.:

1. Dni Gminy Solina,
2. Solińskie Lato,
3. Europejska Noc Muzeów
4. Festiwal Kolęd i Pastoralek "Bieszczadzkie kolędowanie"
5. Festiwal Pieśni Maryjnej i Patriotycznej
6. Dzień Seniora
7. Solińska Noc Kabaretowa
8. Letnie Kino Pod Gwiazdami
9. Dzień Drwala
10. Dzień Wilka
11. Gminny Dzień Dziecka
12. Gminna Zabawa Choinkowa
13. Bieszczadzkie Konfrontacje Kulinarne
14. Eko Bazar
15. Gminne Dożynki
16. Uroczysty Orszak Trzech Króli
17. Obchody Narodowego Święta Uchwalenia Konstytucji 3-ego Maja
18. Obchody Narodowego Święta Niepodległości 11-tego Listopada
19. Teatr nad Soliną
20. Piknik Strażacki
21. Festyny rodzinne
22. Festiwal Pierogów
23. Eko Cypel
24. Gwiazdy pod Gwiazdami
25. Wieczór Bieszczadzki
26. Festiwal Lachów i Górali Europy Karpat + Etno Karpaty

oraz 8 imprez sportowych:

1. Bieszczadzki Weekend Biegowy Rysia
2. Festiwal Biegu Rzeźnika
3. Swim Run Poland
4. Spławikowe Zawody Wędkarskie
5. Złot Morsów
6. Mistrzostwa w zimowym pływaniu na jeziorze Solińskim
7. Armagedon Active Solina

8. Ogólnopolskie Regaty Kajakowe.

Ze względu na zaistniałą sytuację związaną z Covid -19 w roku 2020 część planowanych wydarzeń kulturalnych i rozrywkowych o charakterze plenerowym zostały przeniesione na 2022 rok. W czasie pandemii GOKSiT realizował swoją działalność kulturalną, przenosząc część działań do sieci internetowej, wykorzystując do tego dostępne zasoby (sieci społecznościowe i relacje sieciowe /w tym profile internetowe/ pracowników, pomysły na zajęcia i działania online, umiejętności obsługi sprzętów potrzebnych do udostępniania własnej twórczości i posiadaną wiedzę z zakresu praw autorskich). GOKSiT zrealizował w tym okresie cykl seansów filmowych pod nazwą: „Letnie Kino Plenerowe pod Gwiazdami”.

Do obiektów sportowo-rekreacyjnych zlokalizowanych w Gminie Solina należą:

- boiska wielofunkcyjne przy szkołach podstawowych w Wołkowie, Bóbrce i Berezce,
- Boiska sportowe zlokalizowane w miejscowościach: Berezka, Górzanka, Myczkowce, Polańczyk, Terka, Wołkowyja,
- Stadion sportowy w Polańczyku, Górzance, Myczkowcach,
- Siłownię wewnętrzną (Bóbrka, Solina, Polańczyk, Wołkowyja),
- Siłownię zewnętrzną.

Stadiony sportowe w miejscowościach Górzanka, Polańczyk, Myczkowce stanowią bardzo dobrą bazę do rozwijania aktywności sportowej wśród dzieci i młodzieży szczególnie w takiej dyscyplinie sportowej jak piłka nożna.

W Gminie Solina aktywne są 3 kluby sportowe skupiające głównie adeptów piłki nożnej, biegania oraz szachów.

W Gminie popularne są także strefy aktywnego wypoczynku (place zabaw i siłownię zewnętrzne).

Siłownię zewnętrzną zlokalizowane są w Myczkowcach (obok WDK), Bóbrka (przy SP) Solina (Pomnik, oraz plac zabaw), Polańczyk (stadion oraz punkt widokowy), Myczków (przy muzeum), Berezka (przy szkole), Bereźnica Wyżna (przy świetlicy), Wołkowyja (zielona plaża), Bukowiec (przy świetlicy), Górzanka (przy świetlicy), Wola Matiaszowa.

W Gminie Solina funkcjonuje Fundusz sołecki - czyli wyodrębniona część w budżecie danej gminy, zawierająca środki finansowe zagwarantowane dla sołectwa na wykonanie przedsięwzięć służących poprawie warunków życia mieszkańców. W ustawie o funduszu sołecznym zawarto wzór, za pomocą którego oblicza się wysokość środków przypadających na dane sołectwo. Jeżeli rada gminy uzna, że może przeznaczyć dla danego sołectwa więcej pieniędzy, może to zrobić. Wójt corocznie do 31 lipca jest zobowiązany poinformować sołtysów o wysokości środków, które będą do wykorzystania przez dane sołectwo w kolejnym roku kalendarzowym.

Bezpieczeństwo publiczne

W zakresie porządku i bezpieczeństwa publicznego teren Gminy Solina podlega pod działania Komisariatu Policji w Polańczyku. Na terenie Gminy zlokalizowanych jest 7 jednostek ochotniczej straży pożarnej:

- Jednostka OSP Polańczyk (działa w ramach Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego),
- Jednostka OSP Myczkowce (działa w ramach Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego),
- Jednostka OSP Myczków,
- Jednostka OSP Bóbrka,
- Jednostka OSP Bukowiec,
- Jednostka OSP Górzanka,
- Jednostka OSP Wola Matiaszowa.

Ochotnicze straże pożarne Gminy Solina ściśle współdziałają z jednostką organizacyjną Państwowej Straży Pożarnej (PSP) oraz innymi podmiotami i instytucjami w celu zapewnienia bezpieczeństwa obywateli na terenie swego działania lub wspomagają sąsiednie obszary w ramach odwołów operacyjnych lub uzgodnień o pomocy wzajemnej.

Wśród najczęściej występujących na obszarze Gminy zagrożeń dla zdrowia i życia mieszkańców można wymienić pożary oraz wypadki drogowe. Liczbę powyższych zdarzeń w latach 2016-2020 przedstawiono w tabeli poniżej.

Tabela 21. Pożary i wypadki na terenie Gminy Solina w latach 2016-2020

Wyszczególnienie	2016	2017	2018	2019	2020
------------------	------	------	------	------	------

pożary	96	102	105	137	87
wypadki	385	500	464	355	525

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy Solina z/s w Polańczyku

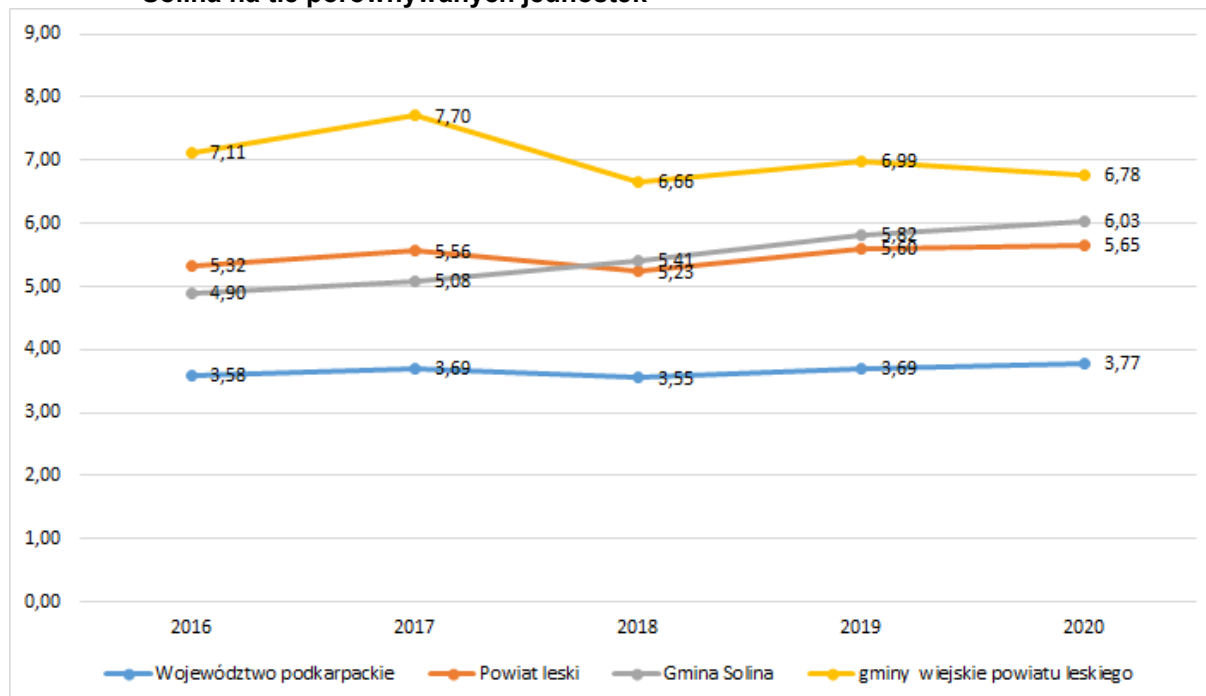
Zapewnieniu bezpieczeństwa oraz ochronie mienia służy także monitoring zainstalowany na niektórych obiektach użyteczności (np. Regionalne Centrum Kultury w Myczkowie).

Otoczenie wewnętrzne i zewnętrzne

Według stanu na rok 2020 na terenie Gminy Solina działa 32 organizacje pozarządowe, stowarzyszenia oraz fundacje. Są to organizacje o charakterze sportowym, kulturalnym, religijnym, społecznym, historycznym lub innym. Do ich głównych zadań należy wsparcie działań z zakresu upowszechniania kultury fizycznej i sportu, kultury, sztuki, promocji zdrowego trybu życia czy dziedzictwa kulturowego i narodowego.

Wykres poniżej przedstawia liczbę fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych przypadających na 1 tys. mieszkańców w Gminie Solina oraz powiecie leskim i województwie podkarpackim. Na jego podstawie można zauważyć, że Gmina Solina osiągnęła wyższy wynik niż notowany w województwie podkarpackim, porównywalny z wynikami osiągniętymi w powiecie leskim, ale niższy niż w gminach wiejskich powiatu leskiego.

Wykres 5. Fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne na 1 tys. mieszkańców w Gminie Solina na tle porównywanych jednostek

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Gmina Solina jest członkiem następujących stowarzyszeń i związków międzygminnych:

- Lokalna Grupa Działania „Zielone Bieszczady”;
- Związek Bieszczadzkich Gmin Pograniczna,
- Bieszczadzki Związek Komunikacyjny.

Gmina utrzymuje oraz rozwija posiadane przez siebie kontakty międzynarodowe. Obecnie posiada podpisane umowy partnerskie z:

SŁOWACJA:

- Związek Miejscowości Mikroregionu Stráže - SOMS z siedzibą Fintice, umowa z dnia 20 czerwca 2006r.
- Miasto Bardejow – umowa z dnia 17 lipca 2003r.
- Miasto Mała Domasa – umowa z dnia 16 lipca 2012r.

UKRAINA:

- Miasto Stary Sambor Region Starosamborski – umowa z dnia 27.06.2008r.
- Torczinowiecka Wiejska Rada Starosamborskiego Rejonu – umowa z dnia 07.05.2004r.
- Miasto Schidnica – umowa z dnia 12.12.2008r.

NIEMCY:

- Urząd Oberspreeewald z/s w Straupitz – umowa z dnia 03.01.2008r.

3.3. Opieka zdrowotna i pomoc społeczna

Podstawową opiekę zdrowotną mieszkańcom Gminy Solina zapewniają:

- Ośrodek Zdrowia w Wołkowie,
- Ośrodek Zdrowia w Polańczyku,
- Ośrodek Zdrowia w Solinie,
- Ośrodek Zdrowia w Myczkowie.

W gminie funkcjonują też 2 apteki w miejscowości Polańczyk.

Na terenie Gminy Solina działalność prowadzi uzdrowisko w Polańczyku, które prowadzi leczenie w następujących kierunkach:

- choroby ortopedyczno-urazowe,
- choroby górnych dróg oddechowych,
- choroby reumatologiczne,
- choroby endokrynologiczne,
- choroby kardiologiczne i nadciśnienie,
- cukrzyca.

Baza sanatoryjno-wypoczynkowa uzdrowiska Polańczyk znajduje się na przepięknym półwyspie, wcinającym się głęboko w wody solińskiego akwenu, o dobrym nasłonecznieniu i przewietrzeniu. W obiektach sanatoryjnych: „Amer-Pol”, „Atrium”, „Dedal”, „Plon” i „Solinka”, może się leczyć łącznie 900 osób. Ośrodki posiadają własne zakłady przyrodolecznicze i gabinety zabiegowe oraz są przystosowane dla osób niepełnosprawnych ruchowo. Jednocześnie na terenie uzdrowiska istnieją ośrodki wypoczynkowe: „Jawor”, „Molo” i „Skalny”.

Za całokształt problematyki społecznej i koordynację działań w tym zakresie odpowiedzialny jest Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Polańczyku. Ośrodek realizuje zadania gminy i zadania zlecone z zakresu administracji rządowej i wynikające z ustawy o pomocy społecznej i szeregu innych ustaw.

W ramach zadań własnych o charakterze obowiązkowym GOPS zapewnia m.in. schronienie, posiłki oraz niezbędne ubranie osobom tego potrzebującym, przyznaje i wypłaca świadczenia pieniężne przysługujące z ustawy o pomocy społecznej, świadczy pracę socjalną, organizuje i świadczy usługi opiekuńcze w miejscu zamieszkania, prowadzi i zapewnia miejsca w mieszkaniach chronionych, kieruje do domów pomocy społecznej i ponosi odpłatność za pobyt.

Realizując zadania zlecone z zakresu administracji rządowej Ośrodek organizuje i świadczy m.in. specjalistyczne usługi opiekuńcze w miejscu zamieszkania dla osób z zaburzeniami psychicznymi, zapewnia miejsca w Środowiskowym Domu Samopomocy w Nowosiótkach (14 osób) i Warsztatach Terapii Zajęciowej (5 osób). Praca socjalna, poradnictwo specjalistyczne i interwencja kryzysowa udzielane są bez względu na sytuację materialną klienta. W myśl ustawy o pomocy społecznej prawo do świadczeń pieniężnych z pomocy społecznej przysługuje z uwzględnieniem kryterium kwalifikującego.

Ośrodek współtworzy system pomocy społecznej z innymi jednostkami organizacyjnymi pomocy społecznej i organizacjami pozarządowymi. Zatrudnieni w Gminnym Ośrodku Pomocy Społecznej pracownicy socjalni udzielają klientom informacji, wskazówek i pomocy w zakresie rozwiązywania trudnych spraw życiowych, świadczą pracę socjalną oraz prowadzą postępowania administracyjne w zakresie przyznawania świadczeń pomocy społecznej. Ośrodek obejmuje wsparciem rodziny ze szczególnymi potrzebami m.in. rodziny w ubóstwie, rodziny bezradne w sprawach opiekuńczo-wychowawczych, osoby bezrobotne, bezdomne, starsze i z niepełnosprawnościami, dzieci pozbawione opieki rodzicielskiej, osoby doświadczające przemocy. Część działań i form pomocy kierowana jest do szerszego grona mieszkańców gminy m.in. wsparcie specjalistyczne, interwencja kryzysowa, poradnictwo, praca socjalna.

W 2020 roku liczba rodzin objętych pomocą GOPS w Polańczyku wyniosła 78. Począwszy od roku 2016 liczba podopiecznych Ośrodka stale spada, aktualnie 4% mieszkańców Gminy Solina korzysta z różnych form wsparcia. Wśród głównych powodów objęcia poszczególnych osób pomocą społeczną można wymienić starzenie się społeczeństwa, dysfunkcyjność rodzin, alienację społeczną, bezrobocie, ubóstwo, niepełnosprawność, uzależnienie, przemoc w rodzinie.

Tabela poniżej przedstawia porównanie wskaźnika udziału beneficjentów środowiskowej pomocy społecznej w ludności ogółem w Gminie Solina na tle powiatu leskiego, innych gmin wiejskich w powiecie leskim oraz województwa podkarpackiego. Z zaprezentowanych poniżej danych wynika,

że we wszystkich analizowanych jednostkach opisywany wskaźnik w ciągu ostatnich pięciu lat charakteryzowała tendencja spadkowa. Jednocześnie Gmina Solina wykazuje się najniższą wartością spośród gmin wiejskich powiatu leskiego, co jest pozytywną informacją. Jednak nadal duża liczba mieszkańców Gminy Solina z różnych względów ulega wykluczeniu społecznemu i wymaga w związku z tym pomocy ze strony GOPS. Również w porównaniu do wartości, jakie osiągnął przedmiotowy wskaźnik w powiecie leskim i województwie podkarpackim, w Gminie Solina udział beneficjentów środowiskowej pomocy społecznej w ludności ogółem był niższy w całym analizowanym okresie.

Tabela 22. Udział osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w ludności ogółem w Gminie Solina na tle porównywanych jednostek

Wyszczególnienie	2016	2017	2018	2019
Województwo podkarpackie	8,9%	7,8%	7,0%	6,2%
Powiat leski	9,1%	8,0%	6,7%	5,7%
Gminy wiejskie powiatu leskiego	12,6%	11,4%	9,6%	8,0%
Gmina Solina	7,4%	6,5%	6,0%	4,0%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

W ciągu ostatnich pięciu lat na terenie Gminy Solina stale rośnie liczba osób starszych korzystających z oferty ośrodków wsparcia. Ludzie starsi objęci systemem pomocy społecznej w Gminie Solina korzystają z różnych form wsparcia, w tym między innymi:

- usług opiekuńczych,
- pomocy materialnej,
- pobytu w domu pomocy społecznej lub zakładzie opiekuńczo-pielęgniaczym.

W 2020 roku 10 osób starszych z Gminy Solina przebywało w domach pomocy społecznej, zaś 3 osoby zostało objęte pomocą w formie usług opiekuńczych.

Działania skierowane do seniorów w celu ich aktywizacji podejmują Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Solinie z/s w Polańczyku, Gminny Ośrodek Kultury Sportu i Turystyki w Solinie z/s w Polańczyku, Gminna Biblioteka Publiczna w Polańczyku wraz z działającymi na terenie Gminy Solina filiami bibliotecznymi w Bóbrce, Myczkowcach i Wołkowi, Koła Gospodyń Wiejskich.

Według stanu na koniec grudnia 2020 roku Gmina Solina posiada 9 mieszkań komunalnych i jedno mieszkanie socjalne.

Średni czas oczekiwania na nie wynosi obecnie 3 lata, a do rozpatrzenia pozostaje ok. 4 wniosków.

Wśród głównych dokumentów i programów określających ramy działań podejmowanych na rzecz walki z ubóstwem i wykluczeniem społecznym na terenie Gminy można wymienić:

- Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Solina na lata 2015- 2025,
- Gminny Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Przeciwdziałania Narkomanii,
- Gminny Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie na lata 2018-2021,
- Gminny Program Wspierania Rodziny na lata 2021-2023.

Programy te mają charakter strategii ramowych, a kolejne ich edycje są opracowywane wraz z zakończeniem się perspektywy obowiązywania poprzednich dokumentów.

Głównymi projektami realizowanymi przez Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Polańczyku były/są:

- Pomoc państwa w zakresie dożywiania na lata 2014-2020 (z programu skorzystało 50 rodzin),
- Program Operacyjny Pomoc Żywnościowa 2014-2020 współfinansowany z Europejskiego Funduszu Pomocy Najbardziej Potrzebującym (z programu skorzystało 91 rodzin),
- „Posiłek w szkole i w domu” (z programu skorzystało 108 osób).